

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 12

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1998

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

december 1998

12

letnik XCVIII

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Rztresen	Petnajst dni sam v Molčeči steni	513
	Zadnja stopnica stoletja	515
Dragica Manfreda	Janez Brojan – nobelovec iz GRS	516
Aleš Tacer	Gorski studenec	517
Pavla Šegula	IKAR je star pol stoletja	518
Marjan Bradeško	Suhi vrh	522
Marjan Rztresen	In memoriam: Andrej Karničar	524
Uroš Sever	Narava ali puška?	527
Tone Strojín	Stoletnica rojstva Klementa Juga	529
Borut Pečar	Spomin na prijatelja Staneta	532
Vera Pipal	Triglav ti zasavski	533
Katarina Fistrovič	Morda	533
Tine Lenarčič	50 let planinskega doma na Kumu	534
Iztok Tomazin	Iskanje Šambale	536
Mateja Gruden	Uluru, sveta gora Aboriginov	538
Vinko Hrovatič	Pojdi z menoj v gore	540
Peter Vovk	Hvalnica Jelenovemu studentu	541
	Odmevi	543
	Iz planinske literature	544
Slavica Štirn	Zapuščena	545
	Društvene novice	551
Vera Pipal	Grintovcu	552

Slika na naslovni strani: **Zimsko križpotje na Raduhi (Durce)**

Foto: Vladimir Habjan

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorzakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 1998 znaša 3500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 1998, posamezna številka stane 350 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarife številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

TOMAŽ HUMAR JE SOLO PREPLEZAL NAJTEŽAVNEJŠO SMER V YOSEMITSKEM EL CAPITANU

PETNAJST DNI SAM V MOLČEČI STENI

MARJAN RAZTRESEN

Po petih nadvse tveganih, vendar nemara prav zato tudi nadvse uspešnih himalajskih odpravah se je slovenski alpinist **Tomaž Humar** sklenil preizkusiti še v drugačnem alpinizmu, v tehničnem plezanju. Kot vedno zadnja leta si je tudi tokrat zadal vrhunski cilj: preplezati popolnoma sam, solo torej, ta čas najtežavnejšo tehnično smer v znamenitem kalifornijskem El Capitanu, Reticent Wall, Molčečo steno, ki so jo pred tremi leti kot prvi zmogli domačini **Steve Gerberding**, »ameriški **Franček Knez**«, kot ga je označil Humar, kar pomeni, da je izjemen plezalec, **Scott Stowe** in **Lori Reddel**. Ko je Tomaž Humar 8. septembra prišel v Ameriko in se prvič v življenju znašel pod El Capom ter izkušenim ameriškim plezalcem pripovedoval, česa se namerava lotiti, so se mu prizanesljivo nasmihali in mu po ovinkih svetovali, naj se loti česa bistveno lažjega ali pa se vrne domov. Vendar trmasti Slovenec ni odstopil od svojega načrta in je preplezal tisto, kar se je bil namenil preplezati.

MOLČEČI AMERIŠKI PLEZALCI

Tomaž Humar, ki je uradno zaposlen pri slovenski carini, se je na to plezanje vsestransko odlično pripravil. Na pot je odšel s splitskim filmskim snemalcem in predvsem alpinistom **Stipetom Božičem** in njegovim asistentom **Joškom Bojičem**, poleg sta odšla še slovenski alpinist **Damjan Kočar** in odličen fotograf **Matej Mejovšek**, da bi bilo plezanje kolikor je le mogoče dobro dokumentirano, kar bi bilo pozneje mogoče uporabiti tudi kot promocijsko gradivo za Slovenijo in kot uspešen prispevek za katerega od številnih svetovnih festivalov gornjskih filmov. »Še pred nekaj leti si česa takega ne bi mogel privoščiti, ker za to nisem bil zrel niti psihično, niti denarno,« je Tomaž Humar po vrnitvi povedal v prostorih svojega sponzorja, Servisa **Debevc** v Mengšu. »Po himalajskih izkušnjah in po ustreznih treningih sem se zdaj odločil za to smer.«

Ekipa je bila na poti od 8. septembra do 31. oktobra. Pod steno je Humar sicer prišel opremljen z vsemi razpoložljivimi tehničnimi podatki, tam pa je pričakoval

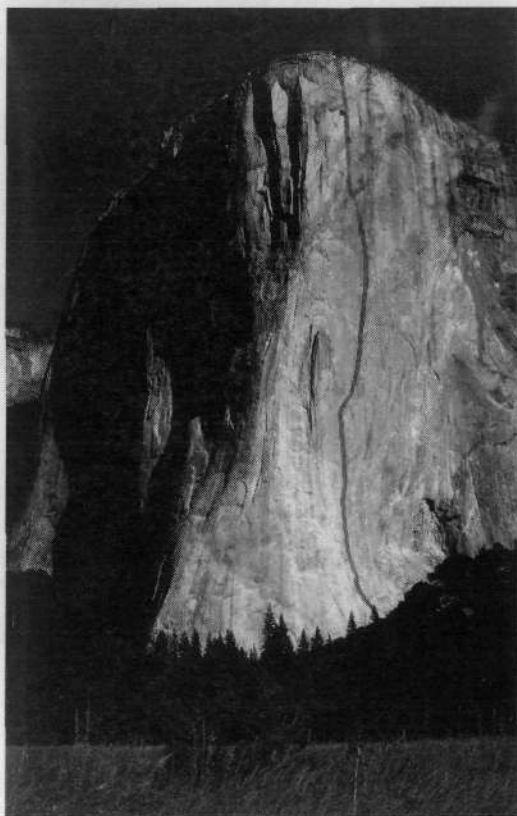
Tomaž Humar v steni: huronski krik po petnajstih dneh napornega plezanja čisto na meji zmogljivosti.

Foto: Matej Mejovšek

še kakšne podrobnosti, ki bi mu jih povedali izkušeni ameriški plezalci. Vse je poskusil, da bi kaj izvelkel iz njih, vendar dodatnih informacij pri domačinih nikakor ni mogel dobiti. Ta čas, ko je še pričakoval kakšen tak podatek, je opravil prvo ponovitev (ki je bila hkrati tudi prva solo ponovitev) smeri Negative Pinnacle Centre, ki je ocenjena s tehnično oceno A4, in s tem postal prvi tujec, ki je to smer soliral.

Potem se je lotil smeri, zaradi katere je prišel v Kali-

* * * * *
 * *Bralcem Planinskega vestnika,* *
 * *dopisovalcem in sodelavcem* *
 * *ter vsem prijateljem planinske ideje* *
 * *želimo zadovoljne božične praznike* *
 * *ter srečno, zdravo in vsestransko uspešno novo leto 1999.* *
 * *Uredništvo in uprava Planinskega vestnika* *
 * * * * *

Smer Reticent Wall, Molčeča stena, 1300 metrov visoka, skoraj popolnoma gladka navpičnica v El Capitanu

fornijo. Reticent Wall je veličastna, 1300 metrov dolga navpična smer, katere raztežaji so dolgi od 60 do 67 metrov in ocenjeni z modernimi tehničnimi ocenami, zato so raztežaji z navidez razmeroma nizkimi ocenami neprimerno težji od raztežajev v drugih smereh, ki so ocenjene z istimi, vendar klasičnimi tehničnimi ocenami. Padec v raztežaju z moderno oceno A4 in A5 je lahko dolg tudi do 130 metrov in je ob pristanku na poli-

Priznanja za najzaslužnejše

V hotelu Grad Hrib v Predddvoru so 5. decembra na slovesnosti podelili najvišja priznanja Planinske zveze Slovenije za letošnje leto, svečane listine in Spominske plakete. Svečane listine so letos prejeli štirje izredno zaslužni slovenski planinci, in sicer **Maks Dimnik** iz PD Jesenice, **Alojz Jan** iz PD Gorje, **Božidar Jordan** iz PD Polzela in **Franc Salberger** iz PD Dovje-Mojstrana. Spominsko plaketo je prejelo 12 zaslužnih planincev, ki so letos slavili primerno visoke okrogle življenjske jubileje.

ci ali drugačni izraziti skalni tvorbi lahko usoden. Po tako visokem padcu, pravi Humar, te zabije v steno in te razmesari, zato v tej smeri preprosto ne smeš pasti, ker padca ne preživiš, po plezalnih pravilih pa med raztežaji ne sme biti pripomočkov, ki bi plezalca zaustavili in mu skrajšali padec.

»Tako dolge smeri dotlej še nisem plezal,« nam je pripovedoval Humar, »zato sem pred vstopom v Molčečo steno preplezal nekaj krajših smeri. Tako sem se navadil tako na drugačno kamnino kot na drugačne tehnične pripomočke, kot so, na primer, bakrene glavice.«

EN RAZTEŽAJ S STO KILAMI OPREME NA DAN

Brez izčrpnih dodatnih informacij, koliko časa bi, na primer, realno potreboval za plezanje te smeri, se je glede na razmeroma skromne podatke iz literature odločil, da bo preplezal en raztežaj na dan. To je navidez malo, vendar je treba vedeti, da je moral vsak raztežaj preplezati trikrat, ker je moral v steni vse opraviti sam: najprej ga je preplezal kot prvi plezalec in ga zavaroval od zgoraj, potem je splezal nazaj po transportno vrečo in vse drugo, kar je imel s seboj, ter z njo odšel na vrh ta dan preplezanega raztežaja, kjer je tovor pustil in se vrnil na začetek tega raztežaja, da je iz tistega varovališča pobral vse tehnične pripomočke in šel spet na vrh raztežaja.

S seboj v steno je vzel bistveno preveč opreme in prav malo hrane. Predvsem je bila velika teža voda, 40 litrov te tekočine ali tri litre na dan. Oprema, ki jo je vlekel preko stene, je bila težka sto kilogramov, saj je moral med drugim nesti s seboj tudi visečo posteljo, ki jo je vsak večer vpel v navpično steno in v njej kolikor je bilo le mogoče udobno prespal. Že prve dni je imel zaradi vlečenja težkih tovorov na rokah krvave žulje, s takimi rokami pa je moral potem še plezati – in to kako! Zaradi tega in zaradi plezalskih naporov je imel v rokah hude krče, kajti tako dolgih smeri ni bil navajen plezati. Proti bolečinam je zadnjih sedem dni jemal zdravila, v velikansko moralno oporo mu je bila spremljevalna ekipa, ki ga je spodbujala, sam pa je bil psihično tudi tako odlično pripravljen, da ni nikoli niti za trenutek pomislil na kaj drugega kot na plezanje do vrha.

Najresnejše težave je imel v petem od trinajstih raztežajev, kolikor jih je bilo do vrha smeri. Pozneje je zvedel, da so Američani, ki so ga gledali, skleпали stave, ali bo padel ali ne, večina pa je bila trdno prepričana, da bo zdaj-zdaj omahnil. Vendar je Humar vedel, da se mu to ne sme zgoditi, ker tak padec ne bi pomenil samo konca tega, ampak tudi vseh drugih njegovih plezanj.

Med njegovim plezanjem Molčeče stene se je vreme večkrat spremenilo. Tako je bil pred ključnim raztežajem zaradi snega prisiljen en dan počivati, dobra ped snega pa je bila tudi na vrhu stene.

Kot je na tiskovni konferenci po Humarjevi vrnitvi povedal dober poznavalec El Capitana in smeri v njem **Miha Praprotnik**, je Humar s tem plezanjem začel novo poglavje najzahtevnejšega tehničnega plezanja pri nas, solo preplezana Molčeča stena pa je tudi za

svetovne razmere največji plezalski dosežek. Kaj bi pomenil, so dobro vedeli ameriški plezalci, ki prav iz tega vzroka Humarju pred začetkom plezanja niso hoteli dati nobenih podatkov, ki bi mu morebiti nekoliko olajšali plezanje, pravi gospodarji in najboljši poznavalci te stene, Američani, pa bi z uspehom nekega tujca dobili dobro plezalsko lekcijo.

KNJIGA O MEJAH MED ŽIVLJENJEM IN SMRTJO

Tomaž Humar sprva ni hotel govoriti o vseh težavah, ki jih je imel v tej steni in v tej smeri, potem je le odkril nekaj teh skrivnosti. V dneh, ko je bil v steni, je bilo za Kalifornijo nenavadno hladno, sicer pa se je vreme menjavalo od žgočih sončnih dni do močnega vetra, ki je v tako dolgih raztežajih zapletal vrvi in jih nosil, kamor ne bi bilo treba. Američan Steve Gerberding, ki je smer prvi plezal, je bistveno večji od Humarja, zato je laže dosegal izredno redke drobne razčlembе v sicer skoraj gladki smeri. Tako Humarju pogosto ni ostalo drugega, kot da je z roko segal kolikor je le mogel visoko in na slepo zatikal zatiče, potem pa večkrat zaupal v srečo, kajti takšno varovanje je bilo karseda tvegano. Ko je petnajsti dan plezanja prišel iz stene in po pol meseca spet stopil na ravna trdna tla, so mu noge klecnile, ker je preprosto pozabil hoditi. »Sicer pa v El Capitan in v to smer nisem šel delat rekordov,« pravi Tomaž Humar, »ampak sem se odločil sam preplezati to zahtevno tehnično smer. Vedel sem samo to, da ne smem napraviti napake in pasti, ker bi bilo to skrajno usodno in s tem vsega konec. Po plezanju v Himalaji sem se tako preizkusil še v drugi alpinistični panogi, v tehničnem plezanju.«

Ali so ga omrzline s himalajskega Nuptseja zelo ovirale pri sedanjem plezanju? Takrat mu je namreč mraz tako hudo poškodoval prste na nogah, da so zdravniki premišljevali o amputaciji in se potem odločili za odstranitev samo najhujše prizadetih delov prstov. Zaradi tega ima zdaj nekaj težav, »ker prsti ne bodo nikoli več tako dolgi, kot so bili, vendar je ob bolečinah in težavah treba stisniti zobe in potpeti, ker s tem pač moram živeti«.

Ob vseh dosedanjih uspehih pa »še nisem dosanjal vseh svojih sanj«, kot je dejal, »in hočem doživeti še katero od hribovskih zgodb, za katere pa upam, da ne bodo tako napete, kot je bilo zadnjih šest, pet v Himalaji in šesta v Yosemiteh. Toda ker so moji cilji tako visoki, so tudi uspehi tvegani, saj je bilo vsaj mojih zadnjih šest plezalskih zgodb vedno dobesedno na meji med življenjem in smrtjo«.

Kot je napovedal, pripravlja Tomaž Humar knjigo o svojih plezalskih doživetjih, ki bo predvidoma izšla februarja prihodnje leto. Če se bo avtor enako izkazal pri pisanju kot se je doslej pri plezanju, bo to vsekakor izredno napeto branje.

Odpravo Tomaža Humarja v steno El Capitana v Yosemiteškem narodnem parku so podprli Camp, Beal, Black Diamond, M&M, Iglu šport, K2 alpinist, Elektro Ljubljana, Porsche leasing, Servis Debevc, KRTI d.o.o., Zdravje d.o.o., občina Kamnik, PD Kamnik, JATA, Emona krmila, Trizna, Igor Šport, 3S šport, Citywall, Miam d.o.o., Canon Avtotehna, Šport market, Mizarstvo Urbanija, Lado Ogrin, Ministrstvo za finance – carina.

namesto komentarja ZADNJA STOPNICA STOLETJA

Kolikor starejša je osrednja slovenska planinska organizacija, toliko bogatejša je njena zgodovina in toliko več je tako pomembnih dogodkov, da bi se jih bilo vredno spomniti in nanje posebej opozoriti najširše planinsko občinstvo. V duhu sedanjega časa kajpada ne bi bilo primerno, da bi proslavljali z zborovanji, govori in množičnimi planinskimi srečanji, ki bi jih lahko imenovali kar veselice, ker bi se tako končale; lahko pa bi se, čeprav se zdi na prvi pogled staromodno, nanje spomnili z obnovo katere od zanemarjenih poti, prostovoljnimi delom za posodobitev katere od planinskih postojank ali zbiranjem denarja za katero od takšne injekcije potrebnih planinskih dejavnosti.

Toda kateri od tako ali drugače okroglih obletnic bi bilo vredno, umestno in smotno nameniti vsesplošno pozornost? Ali ne bi bilo proslavljanje katere od teh lahko označeno kot neprimerno obujanje planin-

skega in nemara še drugačnega spomina? Ali se ne bi del planinskega občinstva spotaknil nad načrtovanim proslavljanjem dogodka, ki ga v njihovih očeh ne bi bilo mogoče označiti samo kot planinskega, ampak tudi kot vsaj napol političnega? Ali zaradi tega nekateri planinci takega – čeprav objektivno pomembnega – planinskega dogodka ne bi morda bojkotirali?

Veliko strpnosti bomo potrebovali v prihodnjem in v prihodnjih letih tudi na gorskih poteh in še nekoliko več v planinskih kočah, še največ pa na planinskih sestankovanjih, kjer bodo izvoljeni planinski pooblaščenca načrtovali dogodke za prihodnjo zgodovino slovenskega planinstva. Veliko strpnosti in modrosti bo potrebno, veliko širine in kulturnih izmenjav mnenj. Le tako bomo pod iztekajoče se stoletje in predvsem pod zadnje leto tega stoletja lahko zapisali, da planinska, gorniška ali hribovska organizacija skupaj z vsemi njenimi »udi« ni bila v tem stoletju samo množična, ampak tudi in predvsem vsestransko uspešna. Po tem, po uspešnosti in premočrtnosti, ne pa po ideologijah nas bodo stoletje pozneje in tudi že mnogo prej ocenjevali zanamci.

Marjan Raztresen

JANEZ BROJAN – NOBELOVEC IZ GRS

DRAGICA MANFREDA

Kdo ne pozna **Janeza Brojana mlajšega**? Domala ni časopisne notice o gorski nesreči, da ne bi bilo v njej omenjeno tudi njegovo ime. Z 52 leti ima za seboj že 35 let reševanja ponesrečenecv iz gora, sodeloval ali vodil je 350 reševalnih akcij, uradno pa je 20 let načelnik Postaje Gorske reševalne službe Mojstrana, ki je pod triglavskimi vršaci naša najbolj obremenjena reševalna postaja.

Janez Brojan je zadnja štiri leta namestnik načelnika GRS Slovenije ter načelnik Podkomisije za letalsko reševanje in 20 let član Komisije za gorsko reševanje pri slovenski GRS. Od leta 1990 je tudi inštruktor letalskega reševanja. Njegovi soplezalci ga poznajo kot nekdanjega dobrega alpinista, ki je osvajal ne le vrhove Centralnih Alp, pač pa tudi Himalajo. Odnehal je šele po odpravi na Makalu, ko je obležal z vnetim slepičem.

Družinski tradiciji svojega očeta **Janeza Brojana starejšega**, gorskega vodnika, ki je v mojstranskih gorah nekdanj veljal za steber gorskega reševanja, se ni odpovedal. Podobno kot oče tudi sin svoje življenje podreja poslanstvu gorskega reševalca. Tega mednarodna strokovna javnost ni spregledala in konec letošnjega septembra je bil tako naš priznani gorski reševalec kar nekaj dni skupaj v soju medijskih luči. V italijanskem Pincolu je namreč kot prvi Slovenec prejel najvišje mednarodno priznanje za solidarnost v gorah in se je tako uvrstil na seznam 27 največjih mož, katerih nesebična dejanja in pomoč ljudem v stiski bodo za vselej zapisana v zgodovino gorskega reševanja na svetu, to priznanje pa je nekakšna Nobelova nagrada za gorsko reševanje.

DENAR JE ŠE VSAKOGAR POKVARIL

Prekaljeni gorski reševalec Janez Brojan ml. je v dneh, ko intervjujev ni hotelo biti konec, nenehno ponavljal predvsem dvoje: da so vse reševalne akcije plod skupinskega dela gorskih reševalcev, kjer posameznik tako rekoč ne pomeni nič, in da gorski reševalci v Sloveniji za svoje delo niso plačani, tako pa naj bi ostalo tudi v prihodnje. Le humanost kot edina motivacija za izjemne napore, ki jih to delo zahteva, je namreč lahko dovolj močan vzgib za odgovoren pristop k vse prej kot udobnim reševalnim akcijam.

»Smo visoko profesionalni amaterji in našega človekoljubnega in požrtvovalnega dela ni mogoče z ničemer plačati. Če pa bo to poslanstvo nekoč vendarle plačano, sem prepričan, da se bo kakovost reševanja poslabšala. Denar je še vsakogar pokvaril, zakaj torej ne bi tudi nas?« pripoveduje in se sprašuje Brojan. Pinzolo, majhen turistični kraj pod 3000 metrov visokimi vršaci Dolomitov, izhodišče plezalnih tur in bližnji sosed smučarskega središča Madona di Campiglio, bo

Janez Brojan ml., načelnik Postaje GRS Mojstrana in namestnik načelnika GRS Slovenije, je letos dobil najvišje svetovno priznanje za delo na področju reševanja v gorah.

vsekakor ostal za vedno zapisan v srcih vseh, ki smo se udeležili Brojanovega slavlja. Ne le zato, ker je v njem prvi Slovenec prejel najvišje italijansko in mednarodno priznanje, pač pa tudi zaradi prisrčnosti kar tri dni trajajoče prireditve, na kateri je sodelovalo tako rekoč vse mesto. Slavljeneec, nenehno obdan s televizijskimi reflektorji številnih televizijskih hiš, je bil tretji dan, ko so ga domačini s parado, glasbo in nastopom helikopterjev pospremili na zaključno slovesno podelitev, od njemu namenjene pozornosti tako utrujen, da bi »rajši dvakrat preplezal Dolgo nemško smer v Severni triglavski steni kot pa bil ponovno obdan s tolikšno pozornostjo«. Janez Brojan je namreč mož dejanj in ne mož besed, a v Pinzolu je bilo treba tri dni skupaj govoriti – bodisi šolarjem, bodisi tem in onim veljakom ter politikom, saj so slovesnosti potekale pod pokroviteljstvom papeža **Janeza Pavla II.** in predsednika italijanske republike **Luigija Scalfara**.

BREZ SKUPINE NISI NIČ

V Pinzolu podeljujejo srebrno plaketo za izredne dosežke v gorah že polnih 27 let. Tega častnega priznanja niso dobili le gorski reševalci, pač pa tudi zdravniki

v reševalnih akcijah, gorski vodniki, piloti helikopterjev, jamarji, slavljenci pa so bili največkrat iz italijanskih vrst, poleg tega pa še iz Švice, Nemčije, Francije, Alaske, Kanade in Španije. Zlato medaljo so podelili enkrat samkrat in ker se je nagrajenec, gorski reševalec **Massimo Matteotti**, naslednje leto smrtno ponesrečil, je odslej najvišje častno priznanje srebrno.

Ker zahteva gorsko reševanje v celoti odgovorno osebo, ki stoji za svojimi odločitvami, tudi v zasebnem življenju, se vedno znova postavlja vprašanje, kako lahko človek življenjsko poslanstvo gorskega reševalca usklajuje s poslanstvom moža in očeta, ki mora poskrbeti tudi za materialno blaginjo družine. »V svoji družini imam najboljše prijatelje, na katere sem se lahko v kriznih obdobjih povsem zanesel. Žena, tudi sama ljubiteljica gorá, mi je vselej stala ob strani, prav tako hčerki, 24-letna **Erika**, nekdanja smučarska tekmovalka in absolventka Fakulteta za telesno vzgojo, in 17-letna **Jana**, gimnazijka in ljubiteljica teniških igrišč,« pravi Janez Brojan.

Da so bila v njegovem življenju gorskega reševalca krizna obdobja, Janez Brojan mlajši ne skriva. Pri tem je gotovo na prvem mestu lanska strahotna nesreča v Turski gori, v kateri je umrlo pet najboljših gorskih reševalcev. Tedaj je bil Janez Brojan prvič, kot prizna, povsem na tleh:

»Nekako sem izgubil kompas, smisel. Nepojmljivo težko se je bilo izkopati iz tega in se ponovno postaviti na noge. Tedaj sem prvič pomislil, da bi odnehal. Vedno sem bil prepričan, da se nam kaj takega ne more zgoditi. A nesreče se dogajajo naprej in ljudje v stiskah me še potrebujejo...«

Statistika v Sloveniji je namreč nepopustljiva: letno se zgodi 20 do 30 nesreč samo na območju GRS Mojstrana. Zdrs kot glavni vzrok kljub vsem opominjanjem ostaja na prvem mestu, za njim se skriva bodisi objestnost, bodisi nepoznavanje gorskih razmer ali pa kar preslaba kondicija. Temu se je v Alpah pridružila še vse večja krušljivost sten – deloma zaradi potresov, deloma zaradi spremenjenih vremenskih razmer in erozije.

Mojstranski junaki torej še dolgo ne bodo počivali in če sodimo po očetu Brojanu, ni bojazni, da ne bi mogli še dolgo računati na hitro in najbolj kakovostno pomoč v primeru gorske nesreče, pri kateri bi pomagal sin Brojan.

Mednarodno priznanje pomeni zanj priznanje celotni slovenski Gorski reševalni službi, v kateri, kot nenehno ponavljanje, posameznik ne pomeni veliko. Šele na kraju nesreče se vidi, kako zelo je pomembna medsebojna usklajenost vseh reševalcev in kaj pomeni skupinska pripravljenost na akcijo: »Ko pridemo na kraj nesreče, se vsak postavi tja, kjer sam zase ve, da bo delo najbolje opravil. Brez besed, brez ugovorov, kaj šele prepričevanja! Le tako smo lahko uspešni,« pravi prvi slovenski nagrajenec, ki svoje priznanje deli z vsemi gorskimi reševalci.

Prireditev v Pinzolu, na kateri so Mojstrančanu Janezu

Brojanu podelili plaketo za solidarnost v gorah, so letošnjega 26. septembra v tem kraju organizirali že 27. po vrsti. Leta 1972, ko so nagrado ustanovili, je bila mišljena kot izključno krajevno priznanje za gorsko reševanje, dobila pa jo je Postaja Gorske reševalne službe v Pinzolu. Vključno z letom 1975 je bila nagrada še vedno krajevna, od leta 1976 do leta 1986 pa italijanska; ta leta so jo podelili zaslužnim italijanskim gorskim reševalcem in organizacijam iz Trenta, Bolzana, Pinzola, Tioneja v Trentu, Madonne di Campiglio, San Martina di Castrozze, Tesera in Ortiseija. Leta 1987 je nagrada postala svetovna, kot prvi tujec pa jo je to leto dobil Avstrijec **Rudi Steinlechner**. Do lanskega leta so jo dobili še posebno zaslužni gorski reševalci iz Italije, Švice, Nemčije, Francije, Španije, Združenih držav Amerike (Alaske) in Kanade, letos pa Slovenec Janez Brojan.

Temu dogodku so italijanski mediji posvetili izredno pozornost, saj menda ni bilo pomembnejšega časopisa, radijske in televizijske postaje, ki o njem ne bi podrobno poročala. V kakšnem slogu so seznanjali svoje bralce, poslušalce in gledalce, zgovorno priča med drugim velik članek s petkolonskim naslovom »Slovenski nobelovec iz Alp« in s podnaslovom »Nagrada za solidarnost Janezu Brojanu, rešitelju 300 alpinistov«, opremljen kajpada z veliko fotografijo našega gorskega reševalca z diplomom o prejeti nagradi in v družbi z najvišjimi funkcionarji organizatorjev te prireditve.

Gorski studenec

ALEŠ TACER

*Naenkrat med skalami zažuboriš,
prižgeš iskro nade
v ugaslih očeh;
od daleč te vonjam,
opojno dišiš.*

*V barvah stoterih zrcališ življenje,
vre bistra deviškost
iz tvojih globin;
kot mana nebeška
pršiš čez ostenje –
dani ti nastavim,
da se osvežim.*

*A kakor privrel si,
izginjaš v nič –
poslanstvo si svoje izpolnil;
utišal si žeje notranje mi klic
in čutaro si mi napolnil.*

IKAR JE STAR POL STOLETJA

PAVLE ŠEGULA

19. in 20. septembra 1998 je IKAR praznovala petdesetletnico obstoja. Predsedstvo je spominsko svečanost domiselno povežalo z redno letno skupščino, ki je sledila 21. in 22. septembra. S tem je prihranilo čas in denar in tako pokazalo, da se organizacija ni odrekla svojim načelom iz prvih dni obstoja.

Kdor vsaj malo pozna silen razmah alpinizma in planinske dejavnosti med obema vojnama, si lahko predstavlja silno žejo po gorah, ki je po uničevalnem in ubijalskem vojnem obdobju 1939–1945 kljub vsakovrstnim medvojnimi naporom silila v gore ljudi vseh starosti, čeprav je bilo več kot pol Evrope v razvalinah in sta vsepovod vladala pomanjkanje in stiska za hrano.

Kot za druge se je vojna vihra končala tudi za nekaj avstrijskih in nemških alpinistov, reševalcev, ki so jo razmeroma varno preživeli v gorski sanitetni šoli vermahta – nemških oboroženih sil St. Johann im Tirol. Njihova naloga je bila, da izboljšajo tudi v švicarskih oboroženih silah. Njihova vojska je bila na položajih v gorah, kjer sicer ni imela opravka s krogami in boji, pač pa dosti sitnosti zaradi mraza in plazov.

Vse to znanje je sililo na dan takoj, ko so Avstrijo in Nemčijo zasedle zmogovite zavezniške sile. Obneslo se je v reševalnih akcijah v Avstriji, obetalo priložnost za zблиžanje med nedavnimi sovražniki, za poražence pa tudi možnost za izboljšanje vtisa pri zaveznikih. Naprave, ki so bile namenjene vojski Tretjega rajha, so se večkrat izkazale v prvih povojnih reševalnih posegih, tako npr. v dotlej nepredstavljeni, bliskoviti rešitvi dveh zaplezancev v težki smeri Schmidt-Kreps v Lalidererwand leta 1946; samo vprašanje časa je bilo, kdaj jih bodo gorski reševalci uporabljali tudi drugod po svetu.

Razvoj, ki je sledil, je prekosil pričakovanja največjih optimistov, sadov napredka so bili deležni tudi tisoči gornikov, ki so zabredli v težave v naših, slovenskih gorah. Veliko jih je preživelo po zaslugi nove opreme in metod reševanja, čeprav o Gorski reševalni službi ne vedo skoraj nič. Upam, da bo ta prispevek vsaj nekoliko odprl pogled na to malo znano področje našega vsakdanjika.

ZAČELO SE JE V AVSTRIJI

V zborniku *50 let mednarodnega reševanja 1948–1998*, osebnih beležkah in zapisnikih beremo: 1948 – Mednarodno zborovanje gorskih reševalcev v pogorju Wilder Kaiser in v Obergurglu v Avstriji, 28. 8.–3. 9. 1948.

službe sosednjih držav na prikaz sodobnih naprav in metod reševanja, ki jih bo predstavila Avstrijska gorska reševalna služba na Steinerne Rinne v pogorju Wilder Kaiser in na ledeniku Rotmoosferner v Obergurglu.

Tehnično vodstvo je bilo v rokah **Wastla Marinerja** (A), **Ludwiga (Wiggerla) Grammingerja** in zdravnika **dr. Fritza Rometscha** (N). Predstavitev so se udeležili zdravniki in specialisti za reševanje v gorah: iz Nemčije Deutscher Alpenverein (DAV) in Bayerisches Rotes Kreuz – Bergwacht (BRK-BW), iz Francije Club Alpin Français (CAF) in Armée Française, iz Italije Club Alpino Italiano (CAI) in Alpenverein Südtirol (AVST), iz Avstrije Österreichischer Alpenverein (ÖAV) in Österreichischer Bergrettungsdienst (ÖBRD) in iz Švice Schweizer Alpenclub (SAC) in Schweizerische Armee. Dogovorjeno je bilo, da ustanovijo Delovno skupnost za usklajevanje gorskega reševanja v alpskem prostoru. Med udeleženci so bili poleg že omenjenih iz tehničnega vodstva še **dr. Rudolf Campell, Karl Frantz, dr. Schmidt-Wellenburg, Pinotti, dr. Güttner** in profesor **Félix Germain**.

Kot vidimo, si je IKAR izbrala prvo praktično mednarodno predstavitev nove opreme in metod reševanja v krogu tedanjih najbolj znanih evropskih gorskih reševalnih služb. Zakaj že takrat ni bila vabljen tudi naša GRS, ostaja uganka, ki si jo lahko razlagamo na več načinov: Francozi in Švicarji nas po tej plati še niso kaj prida poznali, Avstrijci in Nemci so nas zaradi vojne in še od prej imeli v slabem spominu, poleg tega so se Avstrijci nagibali k zamisli, da naj bi se tesneje povežale samo gorske reševalne službe tako imenovanih alpskih držav (Alpenländer). Nekaj je bila gotovo kriva tudi železna zavesa, ki se je takrat že zlovesče spuščala med ljudstva stare celine. Verjetno je tudi, da se je vabilo v tistih razgibanih časih po vojni izgubilo v kakšni pisarni, pri nas ali na tujem.

Vendar smo kljub temu še pred formalno ustanovitvijo IKAR že dobro vedeli drug za drugega in tako lahko pristvovali zasedanju, ki velja za ustanovno. Če namreč spet pogledamo v Zbornik IKAR, je za obdobje 1949 in 1950 zapisano naslednje:

»Mariner in Gramminger predstavi opremo in metode reševanja v Garmischu, Münchnu in na sedlu Sellajoch. Člani Osrednjega odbora SAC pridejo na ogled v Innsbruck, kjer jim predstavijo opremo in postopke, ki jih je priporočil dr. Rudolf Campell. Sledi še več srečanj in usklajevalnih razgovorov, v katerih sodelujejo dr. Campell, Gramminger, Mariner, dr. Schmidt-Wellenburg in dr. Rometsch. – V beležki Wastla Marinerja manjka podatek, ki ga v svojem prispevku v PV 1951/290 »XII. Kongres UIAA na Bledu« navaja **Ivo Lukanc**. Kot predstavnik Jugoslavije v Mednarodni zvezi planinskih organizacij (UIAA) piše, da je »Generalna skupščina UIAA v Milanu leta 1950 ustanovila Mednarodni center za reševanje v gorah – Centre international de Secours Alpin (CISALP) s sedežem pri stalnem

Dr. Rudi Campell, prvi predsednik IKAR: preprost, nadarjen, neposreden in tovariški

uradu UIAA v Ženevi, čigar člani so samo »alpske države z dobro organizirano gorsko reševalno službo Avstrija, Francija, Italija, Jugoslavija, Nemčija in Švica«.

PRIPRAVE NA URADNO USTANOVITEV

Leta 1951 je odgovorni za Reševalno službo pri Osrednjem odboru SAC **dr. Brauchli** organiziral osrednji reševalni tečaj, ki ga je v Urnerbodnu vodil dr. Rudolf Campell. V vabilu W. Marinerju, L. Grammingerju in dr. F. Rometschu se prvič (spričo zgoraj navedenega prav nič nepričakovano) omenja »IKAR«. Na tem tečaju je bilo v Švici prvič prikazano reševanje z jeklenico.

ÖAV pošlje na 12. Generalno skupščino UIAA na Bled/YU skupino za predstavitev opreme in dela pod vodstvom Wastla Marinerja (zbornik navaja predstavitev v času 1949–1950, kar je v protislovju z našimi dokumenti (glej Ivo Lukanc, PV 1951/289) in dokumenti iz arhiva UIAA). Sodobniki, veterani našega alpinizma in redki reševalci, med njimi **Marjan Keršič-Belač**, vedo povedati, da so se z novimi napravami in postopki seznanili na tečajih v Avstriji in doma. Tak tečaj je bil pri nas – po dnevniških zapiskih alpinista **Janeza Krušica** – od 3. do 5. maja 1951 na Vršiču, kjer so novice prikazali avstrijski gorski reševalci (ÖBRD Graz).

Leta 1952 je W. Mariner predstavil avstrijsko opremo za reševanje v gorah reševalcem AVST in CAI.

Leta 1953 je novi šef Reševalne službe Osrednjega odbora SAC **dr. Brandt** na Kleine Scheideggu ponovno organiziral osrednji tečaj švicarske gorske reševalne službe, ki sta ga vodila njena inštruktorja **Steuri** in **Friedli** z Grammingerjem in Marinerjem.

Leta 1954 je Savojski smučarski klub v Courchevelu priredil tekmovanje gorskih reševalcev v veččinah transporta ponesrečenca v zimskih razmerah. Sodelovala so moštva iz Avstrije, Francije, Italije, Nemčije in Švice. V Chamberyju je bila ustanovljena Mednarodna

družba za travmatologijo smučanja in medicino zimskih športov (SITEMSH).

Iz tega leta je na voljo tudi akt izvršnega odbora UIAA, po katerem naj bi se IKAR na predlog francoskega predstavnika **Luciena Deviesa** vključila v UIAA, vodil pa naj bi jo Wastl Mariner.

Leto 1955 se je začelo z vabilom gorskih reševalnih služb AVST in CAI. Tudi GRS pri PZS je poslala vabilo za udeležbo na tečaju GRS v Julijskih Alpah.

Potekale so predpriprave na uradno ustanovitev IKAR. Iz kratkega pregleda zgodovine IKAR (IKAR – Geschichte), ki ga je (skoraj gotovo) napisal Wastl Mariner, sledi, da so se o tem pogovarjali 19. maja 1955 v Boznu, o čemer obstaja izčrpen zapisnik, ki pa nam, žal, ni na voljo.

Že 12. junija 1955 je predsednik UIAA grof **Egmond d'Arcis** v času generalne skupščine UIAA v Münchnu sklical sejo o ustanovitvi IKAR. Udeležili so se je predstavniki Avstrije (Wastl Mariner), Francije (Lucien Devies), Italije (**dr. Ugo di Valepiana**), Jugoslavije (**dr. Miha Potočnik**), Nemčije (Ludwig Gramminger in Karl Frantz) in Švice (**Edmond Brandt**). Pristostvovalo je več gostov – udeležencev generalne skupščine UIAA.

Predsednik d'Arcis je uvodoma poročal o razgovorih s predstavniki Mednarodnega Rdečega križa, ki so si tiste čase prizadevali za tesnejše sodelovanje z gorskimi reševalnimi službami v želji, da prispevajo k njihovega uspešnejšemu delu. D'Arcis sodelovanje odločno odklanja: države in nacionalne reševalne službe imajo polno pravico, da o tem odločajo same.

Wastl Mariner je poročal o pripravah na ustanovitev komisije. UIAA je leta 1954 sklenila, da aktivira komisijo za reševanje v gorah, v kateri naj bi bili izključno strokovnjaki. Dodal je, da se to dejansko že izvaja od leta 1948 naprej, čeprav komisija formalno še ne obstaja. Novosti so bile predstavljene v vseh alpskih deželah in so bile povsod z odobravanjem sprejete. Reševalci vseh dežel so po temeljitih razgovorih pripravljeni, da delo nadaljujejo v komisiji UIAA pod pogojem, da bo njihovo delo samostojno. Zahvalil se je za predloge predsednika Fédération Française de la Montagne (FFM) Luciena Deviesa, ki je med razpravo zastopal stališče, naj število članic ne gre v širino, s čemer so se prisotni strinjali pod pogojem, da mora biti dana možnost povezave in sodelovanja z vsemi reševalnimi organizacijami.

USTANOVNA SKUPŠČINA

Na seji je bil pripravljen imenski predlog za člane komisije. Iz vsake dežele članice naj bi bila v njej po dva predstavnika, strokovnjak-reševalec in zdravnik, usposobljen za reševanje v gorah. Predstavniki Jugoslavije naj bi bil dr. Miha Potočnik, GRS pri PZS pa naj bi čimprej predlagala še reševalca – zdravnika.

Wastl Mariner se je nato odrekel funkciji predsednika in predlagal, naj to mesto prevzame dr. Rudi Campell, odličen reševalec, ki ima izkušnje z vodenjem mednarodnih srečanj in tekoče obvlada jezike. Lucien De-

viesu predlog ni ugajal, zato so dokončno odločitev odložili.

Končno je Wastl Mariner na kratko orisal še naloge komisije. Nadaljevali in poglobili naj bi praktično sodelovanje, poenotili naprave, tehniko in postopke GRS v celotnem alpskem prostoru, kjer naj bi potekala tudi skupna srečanja in vaje vključno s krajevnimi tečaji, na katerih bi izmenjavali znanje in izkušnje. Lucien Devies je predlagal, da bi pritegnili tudi letalskega strokovnjaka in s kolegom Félixom Germainom, šefom gorske reševalne službe CAF, obljubil, da bosta v Franciji poiskala primerne kandidata.

S tem so bile priprave končane. Wastl Mariner je že septembra 1955 povabil delegate vseh šestih alpskih dežel na ustanovno skupščino IKAR, ki naj bi bila na Grödnerjochu, vendar je na protest CAI odpadla, ker je sklicatelj poleg CAI posebej vabil še AVST. Napetosti pa so se ob pomoči Švicarjev sčasoma ublažile.

29. in 30. oktobra 1955 je bila ustanovna skupščina IKAR v Boznu (Bolzano) na Južnem Tirolskem v Italiji. Delegati so bili: iz Avstrije Wastl Mariner, referent za reševanje v gorah pri ÖAV, in **dr. Gerhard Flora**, načelnik postaje ÖBRD Innsbruck; iz Francije **Gilbert Robino**, zastopnik FFM in CAF; iz Italije **dr. Gerhard Mayer**, AVST; iz Jugoslavije dr. Miha Potočnik in **dr. Andrej Robič**, GRS pri PZS; iz Nemčije Ludwig Gramminger, Karl Frantz in dr. Fritz Rometsch kot zastopniki BRK BW ter **Oscar Kramer**, referent za reševanje v gorah pri DAV, in iz Švice dr. Edmond Brandt in dr. Rudi Campell, SAC. **Dr. Scipio Stenico**, zastopnik CAI, se je opravičil, pač zaradi pritiska politike; na Tirolskem je bilo tisti čas – kot se spominjamo – dokaj vroče. Tiroinci so se pač trdovratno in uspešno borili za svoje narodnostne pravice in dosledno avtonomijo.

Od UIAA imenovani predsednik komisije Wastl Mariner, ki je odprl skupščino, je takoj na začetku predlagal, da predsedstvo prevzame dr. Rudi Campell. Ta je soglasje delegatov sprejel z zahvalo in zagotovil, da se ne bo ukvarjal s *papirnat* vojsko. Imeti hoče tudi pravico do lastnega mnenja in poleg glasu v razpravi pravico do odločitve, kadar bo glasovanje neodloženo. Komisijo je opredelil kot združenje, ki naj poenoti in izboljša reševanje v gorah na območju Alp ter preučuje in rešuje vse probleme. Komisija ni organ UIAA, delovala bo samostojno in neodvisno, vendar pa bo z njo ostala v stikih. Težnja UIAA, da bi se ji IKAR pridružila, četudi kot povsem avtonomna komisija, je bila še dolgo živa. Predsedniki IKAR so se večkrat srečevali s predsedniki UIAA in razpravljali o tej želji, vendar niso popustili in tako je ostalo vse do danes.

Delegati so nato obravnavali nujna organizacijska vprašanja. Sklenjeno je bilo, da se komisija imenuje Mednarodna komisija za reševanje v gorah (Internationale Kommission für alpinen Rettungswesen), s kratico IKAR. Vsaka članica ima en glas in prispeva del sredstev za kritje stroškov, delo pa bo urejeno s poslovníkom. Za stroko bodo skrbele podkomisije: 1) za razvoj reševalne opreme in tehniko reševanja, 2) za medicin-

Erich Friedli, drugi predsednik IKAR

sko pomoč v gorah, 3) za plazove in lavinske pse, 4) za letalsko reševanje, 5) za zveze in obveščanje med reševanjem, 6) za vzgojo in učne pripomočke, 7) za mednarodne stike, 8) za stroške reševanje. Število podkomisij ni bilo omejeno, nastajale in odmirale naj bi po potrebi.

Skrb glede podkomisije za letalsko reševanje so ustanovitelji naložili francoskim in švicarskim predstavnikom, ker sta Francija in Švica imeli največ možnosti in izkušenj.

Glede podkomisije za plazove so menili, da morda sploh ne bo potrebna, ker so se s šolanjem lavinskih psov takrat zelo intenzivno ukvarjali v Švici in Nemčiji, kamor naj bi odhajali na tečaje vodniki iz drugih držav. Tudi tu velja opomniti na podatke Iva Lukanca v njegovem že omenjenem članku v PV 1951, iz katerega se da sklepati, da je bila UIAA tesno povezana z Inštitutom za raziskave snega in plazov EISLF na Weißfluhjochu nad Davosom v Švici in je v povezavi z njim prav tam organizirala tudi mednarodne tečaje o snegu in plazovih, med njimi tudi tistega med 7. in 13. 12. 1947, katerega se je udeležil **dr. Francè Avčič** in kasneje napisal imeniten članek »Sneg in plazovi«, ki ga je objavil PV 1951/1–27. To sodelovanje je po svoji ustanovitvi nadaljevala IKAR.

Podkomisijo za reševalno opremo in tehniko reševanja so imeli, razumljivo, na skrbi specialisti iz Avstrije in Nemčije.

Podkomisijo za medicinsko pomoč v gorah naj bi oblikovali in krmarili zdravniki – člani IKAR.

To bi bil v grobih obrisih opis formalne ustanovne skupščine IKAR. Nasledniki ustanoviteljev pa so sklenili, da se – glede na navedeno – *kot pravo leto* rojstva upravičeno lahko smatra leto 1948. Hribovci pač na-

vadno nismo uradniki, za formalnosti se ne brigamo dosti, še zlasti, če organizacijo na ta način lahko za nekaj let postaramo, kot si je to lahko privoščila IKAR in je tako že letos praznovala petdesetletnico.

OBRAČUN DELA IN SODELOVANJA

Predsedstvo IKAR je sklenilo, da letno skupščino skličejo v naselju Obergurgl na Tirolskem, kjer so se leta 1948 prvič sešli ustanovitelji. Uvodni del srečanja naj bi bil bolj slovesen kot ponavadi. Povabili naj bi še živeče ustanovitelje, nekaj dolgoletnih in zaslužnih članov, in pripravili zbornik z najpomembnejšimi osnovnimi podatki o nastanku in delu IKAR. Poleg tega naj bi gorske reševalne službe držav ustanoviteljic, vsaka v svojem jeziku, opisale vtise o prehojeni poti. Ta zaslužna dolžnost je doletela tudi GRS Slovenije, zato sva s tedanjim načelnikom **Danilom Škerbinekom** pripravila naš prispevek s prevodom, da bi bil razumljiv tudi drugače govorečim. Predstavljam ga, nekoliko prirejenega in dopoljenega z nekaterimi novimi izsledki, tudi bralcem Planinskega vestnika.

»Slovenska GRS v IKAR ni vstopila brez izkušenj. Naši gorski vodniki so reševali že konec 19. stoletja bodisi samostojno, bodisi v okviru Reševalnega odbora DÖAV. Po svoji ustanovitvi dne 16. junija 1912 je GRS sledila razvoju gorskega reševanja v alpskih deželah in od tridesetih let dalje predvsem po zaslugi **dr. Bogdana Breclja** uporabljala tudi tedanja v Avstriji in Nemčiji uveljavljeno opremo. Na generalni skupščini UIAA v Zermattu leta 1939, devet dni pred začetkom druge svetovne vojne, je bila GRS pohvaljena za uspešno delo.

Od ustanovitve naprej nobena skupščina IKAR – z izjemo osemindvajsete v Banffu, Kanada – niti večina strokovnih srečanj ni potekala brez udeležbe GRS pri PZS. V petih desetletjih so se zvrstile takole: 1948 – Wilder Kaiser in Obergurgl, A; 1949–1953 predstavitev opreme v evropskih alpskih deželah Avstriji (A), Franciji (F), Italiji z Južno Tirolsko (I), Jugoslaviji (J), Nemčiji (D) in Švici (CH); 1954 – Chambery, F; 1955 – Bozen, I; 1956 – Pontresina, CH; 1957 – Baden bei Zürich, CH; 1958 – Olten, CH; 1959 – Marinelli Hütte, I; 1960 – Garmisch-Partenkirchen, D; 1961 – Thun, CH; **1962 – Erjavčeva koča, Vršič, J**; 1963 – Torino, I; 1964 – Chamonix, F; 1965 – Davos, CH; 1966 – Bad Ragaz, CH; 1967 – Pontresina, CH; 1968 – Rifugio Monzino, I; 1969 – Luzern, CH; 1970 – Kleine Scheidegg, CH; **1971 – Bled, J**; 1972 – Chamonix, F; 1973 – Innsbruck, A; 1974 – Stary Smokovec, ČSSR; 1975 – Aosta, I; 1976 – Außerberg, CH; 1977 – Chamonix, F; 1978 – Kleine Scheidegg, CH; 1979 – Marling/Merano, I; 1980 – Berchtesgaden, D; **1981 – Bovec, J**; 1982 – Banff, Can; 1983 – Rudolfshütte, A; 1984 – Malbun, FL; 1985 – Flaam, N; 1986 – Lecco, I; 1987 – Mégève, F; 1988 – Gunten, CH; 1989 – Garmisch-Partenkirchen, D; 1990 – Naturns, I; 1991 – Jaca, E; 1992 – Windischgarsten, A; **1993 – Kranjska Gora, S**; 1994 – Autrans, F; 1995 – Geiranger, N; 1996 – Karpacz, P; 1997 – St. Vincent/Aosta, I; 1998 – Obergurgul, A.

Vodjo naše delegacije, načelnika GRS pri PZS dr. Miho Potočnika, je leta 1965 nasledil **Albin Vengust**, tega pa leta 1983 dipl. inž. Danilo Škerbinek. Letos, septembra 1998, je slovensko delegacijo vodil novi načelnik, **dipl. inž. Dušan Polajnar**. Delegati v podkomisijah oziroma kasnejših strokovnih komisijah IKAR so bili vsakokratni načelniki podkomisij v Komisiji za GRS pri PZS, le v komisiji za letalsko reševanje navadno pilot in reševalec letalec.

Slovenska GRS je organizirala več skupščin IKAR v Jugoslaviji: na Vršiču (1962), Bledu (1971), v Bovcu (1981), delovni obisk pri GSS Bosne in Hercegovine na Jahorini (1966), sejo podkomisije za reševanje iz plazov na Voglu (1965) in 5. konferenco o nesrečah v plazovih na Bledu (1971). V samostojni Sloveniji je bila skupščina IKAR v Kranjski Gori (1993).

Primerno je, da se ob jubileju vprašamo, kakšna je korist tega sodelovanja, kaj smo dobili, kaj dali.

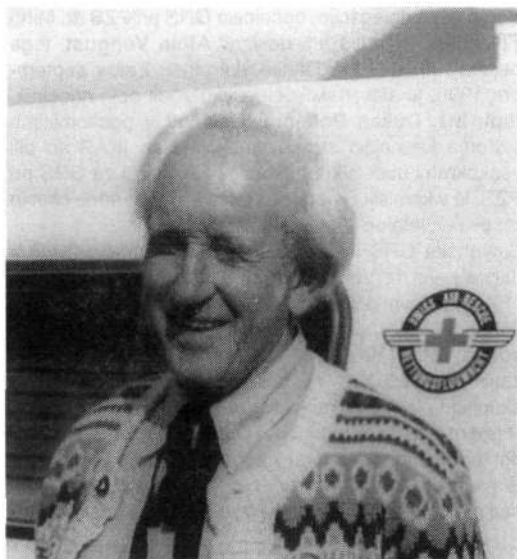
Slovenija je majhna dežela. V primerjavi z drugimi je pri nas malo nesreč. Potemtakem je še kako koristno član-

Martin Schori, tretji, sedanjí predsednik IKAR

stvo v mednarodni organizaciji, ki ima obsežnejše zaledje in izkušnje. Ocene temeljijo na neprimerno večjem številu podatkov in imajo s statističnega vidika večjo težo. Medtem pa med vzroki nesreč v glavnem ni razlik razen tistih, ki jih pogojujejo značaj gorstev in klime ter dejavnosti planincev.

Možne so statistične primerjave vzrokov nesreč in izbira varnostnih ukrepov, možna je neposredna izmenjava mnenj in razprava bodisi na sejah komisij IKAR, bodisi posamič s specialisti po izbiri in potrebi. V tem sodelovanju ni – kljub avtoritetam – nihče nujno vnaprej proglašen za profesorja ali vajenca. Vsak dá vse, kar ve in premore, in enako tudi sprejema. Od razmer in razvoja dogodkov pa je odvisno, kdaj kdo kaj dá ali dobi.

Ludwig-Wiggerl Gramminger, desetletja stober nemške Bergwacht, začetnik IKAR, plemenita duša, iznajditelj reševalnih pripomočkov

KAKOVOSTNI ZNAK UIAA ZA OPREMO

V organiziranosti IKAR so se hitro pokazale prednosti specializacije, zato ji je v sedemdesetih letih z uvedbo podkomisij sledila tudi GRS. Ves čas obstoja IKAR sta

tipični in hvalevredni podjetnost in hiter prehod od besed k dejanjem, ki ju morajo spodbujati vse njene članice in jima – hočeš, nočeš – tudi slediti.

Naj na tem mestu omenimo predlog GRS pri PZS za vzajemno brezplačno reševanje (Bozen 1955, Pontresina 1967), ki so mu sledili dvostranski dogovori z Avstrijo, Italijo, Južno Tirolsko in Nemčijo. Podobna akcija je bila akt o preletu meje pri reševanju s helikopterjem (1969), ki mu je bila med drugim zgled reševalna akcija avstrijskega helikopterja v Martuljski skupini Julijskih Alp v Sloveniji (1965).

Na rednih tečajih, simpozijih in seminarjih specialistov že od vsega začetka poteka dosledna menjava znanja in izkušenj na ravni IKAR, držav in na lokalnih ravneh. GRS odlično sodeluje z reševalci Furlanije-Juljske krajine, Koroške, Štajerske in Bavarske. Po zaslugi IKAR sodelujejo tudi Služba za sneg in plazove HMZ, Lawinenwarndienst avstrijske Koroške in Servizio Valanghe Udine Furlanije-Juljske krajine.

Redni zbori in specialne prireditve IKAR so priložnost za vse, posebno za državo organizatorko in neposredne izvajalce, ki lahko pokažejo svojo pripravljenost, način dela in težnje. Pri demonstraciji reševanja in delno na srečanjih strokovnih teles lahko v živo sodelujejo posebej zainteresirani člani dežele gostiteljice.

Klasično reševanje ostaja in se razvija praviloma brez velikih pretresov, a nikoli ni brez napredka in novosti. IKAR je v prizadevanjih za visokokakovostno opremo dokaj uspešno pritegnila tudi industrijo in obrtnike ter

Suhi vrh

Nizke megle visijo nad mano, ko se iz Stran v vlažnem jannuarskem popoldnevu zaženem naravnost gor v nanoška pobočja. Takoj nad vasjo se prerinem skozi velike šipkove grme, še polne rdečih glav, ki kar žarijo v mračnosivem dnevu. Zelo spolzko je, še posebej, ko gori v strmem pobočju izginem v meglo. Med skalnimi rogji in čvrstim drevjem se brž dvignem prav do roba. Mimogrede še prav grdo spodrsnem in pot nadaljujem z bolečim kolonom.

Pa brž pozabim nanj, saj kmalu zatem na izjemno razglednem mestu že pokukam iz megle, ki je sicer razdeljena v dve plasti – nad mano, nekaj nad tisoč metri, je že spodnji rob naslednje.

Dan se nagiba v večer in megleni zaliv pod menoj, ki se zlije z rdečerjavim, še neodpadlim listjem bukovih gozdov, je nepozaben. Popolno tišino zmotijo le predirni kriki dveh krokarjev, ki lahko prijadrata od nekod. Samotna cerkva sv. Brikcija je ravno potopljena v meglo. Gozd v megleni belini tako izrazito izstopa, da je nevarjenemu takih kontrastov pri duši kar malce čudno – hkrati praznično, a vendarle nekam tesnobno. Tam, nekje v daljavi, preko Razdrtega, v vsej skrivnostnosti oranžnih odtentov žari večerno nebo slovenskega Primorja.

Skalni rob, ki na levi strmo prepada v globino, me vodi naprej, proti vrhu Maja. Desno v neznane samote med glo-

bačami izginjajo nepregledni, rahlo zasneženi gozdovi, ki počasi tonejo v noč. Še vedno se držim robu, ko pa ga pri naravnem oknu, ki preluknja steno, zapustim, prebodem zgornje megleno pokrivalo in izginem v njem. Pot poznam in med skalami in strohnelim debli sem v kratkem vzponu brž na Suhem vrhu.

Bliza se noč in vse je tiho in samotno. Spustim se do ceste in v gluhem večeru glasno odmevajo moji koraki mimo lovske kočice tja proti nanoškim robovom. Kar po bližnjici jo uberem in se po markirani skalni poti spet izvijem iz objema megla. V že gostem mraku posedim pred belo cerkvico sv. Brikcija in užijem vesoljni mir trenutka. Sapice so utihle v umirajočem večeru in stara umetelna vrata izžarevajo ne navadno toploto. Skozi pajčevino na oknu se ozrem na mračen oltar – le še nekaj uvelega zelenja je ostalo od Božiča in sveče so dogorele. Visoko nad menoj se skalni robovi stapljajo s sivim nebom in naznanjajo noč. Skozi čistino pred cerkvico še prihaja nekaj svetlobe, gozd pa je že utonil v večerni mrak.

Po vlažni poti, med drobcenimi potočki, ki se cedijo od vsepovsod, se spustim v dolino. V Stranah so že prižgane luči, in hlevih se oglašajo živina – spet sem sredi življenja, med svetlobo prazničnih dni, v vsakdanjosti.

Popoldanski trenutki samote so bili tako lepi, da se še sredi Postojnskega polja oziram nazaj, v noč, ki je medtem že zajela tiste strme robove nad vasjo.

Marjan Bradeško

bistveno prispevala k uvedbi kakovostnega znaka UIAA za gorniško opremo.

Brez IKAR bi slovenska GRS gotovo ne bila že konec leta 1967 uvedla letalskega reševanja in tudi prvega letalskega reševanja po nesreči v plazu pod Mojstrovko bi najbrž ne bilo že 24. 3. 1968. Tudi kasnejši razvoj letalskega reševanja v GRS je močno vezan na IKAR; mednarodnih strokovnih srečanj se v različnih deželah udeležujejo tudi naši reševalci letalci in piloti.

Medicina je v GRS od nekdaj na prvem mestu. Prvi predsednik IKAR dr. R. Campell je kot iznajdljiv ljudski zdravnik s sodelavci iz vseh dežel skrbel za dobro prvo in medicinsko pomoč. Sedanjí podpredsednik IKAR **dr. G. Flora** organizira v okviru IKAR že od leta 1971 mednarodne kongrese zdravnikov gorskih reševalnih služb v Innsbrucku, na katerih pogosto z referati sodelujejo tudi zdravniki in kdaj celo kak laik naše GRS. Zagotovljena je možnost redne menjave izkušenj in novih spoznanj. Po vsakem srečanju je na voljo zbornik z referati in razpravami.

Skupaj z Mednarodno Fondacijo Vanni Eigenmann (FIVE) ima IKAR nesporne zasluge za velik napredek in praktične raziskave na področju varstva pred snežnimi plazovi. Marsikje, vstevši Slovenijo, je IKAR s FIVE pripomogla k nastanku služb za sneg in plazove in k uvedbi opozoril na nevarnost snežnih plazov – lavinskih biltenov. Njuna zasluga so evropska lestvica nevarnosti plazov, razvoj in uvedba lavinske žolne, razvoj odsevnika in iskalnika Recco, spodbujanje pri razvoju in ocenjevanje lavinskega balona ter drugih pripomočkov za iskanje zasutih v plazju. S sodelovanjem IKAR je nastajala poljudna in zahtevnejša strokovna literatura, med drugim na našo pobudo razlagalni slovar o snegu in plazovih. IKAR je s FIVE organizirala simpozija v Davosu (1963) in Suldu (1975), Inštitutu za raziskave snega in plazov (EISLF) v Davosu pa dala pobudo za tečaje o plazovih in reševanju iz njih, ki so se jih udeležili tudi številni inštruktorji in drugi člani GRS. Nekateri člani GRSS so z referati sodelovali na mednarodnih strokovnih simpozijih o snegu in plazovih v Evropi in drugod.

Ne le navedeno, tudi uvedbo brezžičnih zvez in še kaj so reševali na pobudo ali s podporo IKAR. O delu in plodovih sodelovanja z IKAR bi lahko napisali zajetno študijo.

Slovenski gorski reševalci želimo, da bi nas IKAR še naprej domiselno in uspešno združevala in prispevala k večji varnosti v gorah.«

SLAVNOSTNA JUBILEJNA SKUPŠČINA IKAR

Predsedstvo IKAR se je v sodelovanju z Avstrijskim planinskim društvom in Gorsko reševalno službo Avstrije odločilo za slovesnejši uvod v letošnjo 50. jubilejno skupščino IKAR. Delegati in častni gostje smo se zbrali v Obergurglu že 19. septembra zvečer, da bi se na uvodnem sestanku najprej »prešteli in obnovili znanstva«. Sicer pa to niti ni bilo kdovekako potrebno, saj smo skupščin IKAR vajeni.

V tem slogu je bilo tudi srečanje s prijatelji. Nekateri so

Wasti Mariner, začetnik IKAR, v prijateljskem pomenku z dr. Miho Potočnikom, vodjo slovenske in jugoslovanske delegacije – ustanovnim članom IKAR

pri visoki starosti nad osemdeset let še neverjetno dobro ohranjeni in trdni, nekateri še plezajo in smučajo po tritisočakah. Nekaterim usoda ni bila tako mila; bolj ali manj so nam opešale oči in moči, k sreči pa razum in spomin še delujeta in imeli smo si marsikaj povedati. Nosilci srečanja leta 1948 so že pomrli, od udeležencev ustanovnega srečanja iz leta 1955 smo srečali dr. Gerta Mayerja in – pri polnih močeh – še razmeroma mladega dr. Gerharda Floro. Precej je bilo nekdanjih članov podkomisije za reševanje iz plazov, pa tudi drugih. Nekateri se, žal, niso odzvali vabilu, družbe pa vseeno ni manjkalo, pošteno nam je primanjkovalo časa.

Svečanost se je naslednjega dne nadaljevala – z mašo, ki jo je v Piccardovi dvorani v nemškem, angleškem, francoskem in italijanskem jeziku bral avstrijski škof **Reinhold Stecher**. Zame, ki sem bil poslednjič pri maši na sveti večer leta 1944 v Črnomlju kot partizan, gojenec 7. radiotelegrafskega tečaja pri oficirski šoli NOV in POS s tovariši tečajniki in komisarjem, je bila ta sodobna maša precejšnje presenečenje, tako rekoč zanimiv, dokaj posveten samogovor škofa, ki je goreč gornik in najbrž tudi dober alpinist. Razvijal je misli na izhodiščih besedila o usmiljenem samaritanu, kar gorski reševalci v najzlahtnejšem pomenu besede tudi so. Izvajanja so dopolnjevali zvoki harfe. Na koncu so primaknili nekaj besed tudi predsednika IKAR in ÖBRD, funkcionarja ÖAV, župana iz Obergurgla in predstavnik Mednarodnega združenja gorskih vodnikov.

Popoldne je bila demonstracija avstrijskih gorskih reševalcev, ki je bila – če primerjamo film o predstavitvi 523

opreme in vajah iz Obergurgla in Wilder Kaiserja leta 1948 – zgovoren prikaz napredka in uvod v strokovni del zasedanja IKAR 1998.

Demonstratorji so prikazali reševanje z žičnice s klasičnim in helikopterskim posegom z vitlom in vrvo ter reševanje z gorskimi nosili in improvizirano reševalno žičnico s skalnega brezpotja. Opazovalcev in pohval ni manjkalo.

Svečani del smo zaključili z večernim tovariškim kramljanjem, naslednji dan pa se je že začelo delo v komisijah.

V spominu na 50-letnico IKAR bo ostala tudi bogata alpinistična in reševalna oprema, ki so jo v času

skupščine razstavljale vodilne firme, ne nazadnje pa tudi izčrpno, z diapozitivi spremljano predavanje **dr. Konrada Spindlerja**, strokovnjaka Instituta za prainzgodnjo zgodovino z Univerze Innsbruck o ledenem možu – Ötziju, ki ga je led na komaj petnajst kilometrov oddaljenem ledeniku tristo metrov pod Hauslabjochem na meji med Avstrijo in Italijo več tisoč let varoval in ohranil pred razpadom in branil pred radovednimi pogledi.

Nekdo je tisto davno smrt komentiral z zanimivo mislijo: »Če bi takrat obstajal IKAR, bi ledenega moža in tega predavanja najbrž ne bilo, saj bi mu reševalci gotovo pomagali in ga rešili.«

ODŠEL JE LEGENDARNI OSKRBNIK ČEŠKE KOČE NA SPODNJIH RAVNEH NAD JEZERSKIM

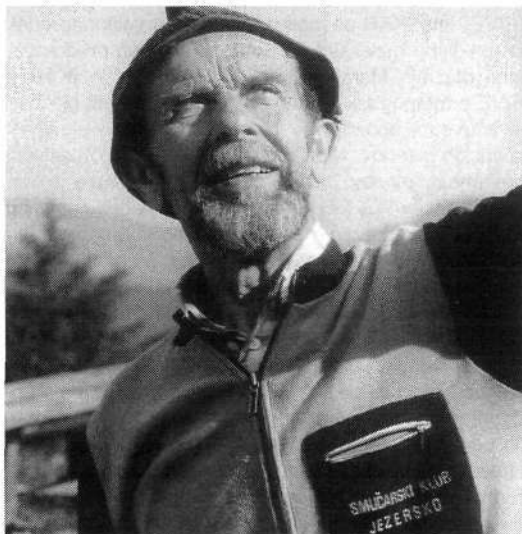
IN MEMORIAM: ANDREJ KARNIČAR

MARJAN RAZTRESEN

Nekaj dni po letošnjem Velikem šmarnu, 18. avgusta, so številni Jezerjani na zadnjo pot na jezersko pokopališče pospremili svojega rojaka **Andreja Karničarja**, legendarnega oskrbnika Češke kočice na Spodnjih Ravneh pod severnim ostenjem Grintovca, čevljarja po osnovnem poklicu, ki ga je podedoval po svojem očetu, ter gornika in večnega popotnika po nemirnih prostranstvih nenavadnih preiščevanj po duši, kar je kot potomec podgorskih Keltoev nemara prinesel s seboj na svet.

Rodil se je 25. novembra 1923 v eni od starejših jezerskih družin kot eden od šestih otrok, treh sinov in treh hčera, Jezerjanu **Francu**, po domače **Šuštarju**, in njegovi ženi **Ivani**, po domače **Mahlarjevi**, rojeni Virnik, na Zgornjem Jezerskem. Tudi njegov oče je bil čevljar po poklicu, ker je bila to pač življenjska nuja. Kot otrok je Andrej rad posedal v očetovi čevljarski delavnici posebno takrat, ko je imel ta obiske: njega dni so taki obiski nadomeščali televizijo, radio in časopise, saj so takrat drug drugemu tako pripovedovali novice in še marsikaj zanimivega iz družbenega življenja. Z odprtimi usti, kot je pozneje večkrat pripovedoval svojim otrokom, je poslušal jezerske nove in prastare štorije in se začel seznanjati z izročilom svoje doline, v kateri so se hkrati začele njegove prve poti v gore nad njo.

Sredi tridesetih let je bilo Jezersko znamenito naravno zdravilišče, kjer je marsikateri domačin živel od turizma – otroci so, na primer, v sezoni nabirali borovnice in jagode in jih prodajali hotelirju v Kazini ali turistom. Ko je bil Andrej star kakšnih deset let, ga je župnik **Gostiša** naprosil, naj njegove goste pelje do Češke kočice. Mnogo pozneje, ko je bil že oskrbnik v tej koči, je oče Andrej svojim otrokom nekajkrat dejal, kako lep poklic da je gorsko vodništvo – »čudovito je ljudi voditi po gorah in se ob večerih vračati v planinska zavetišča ali v doline, biti oskrbnik take kočice v gorah pa tudi ni slabo«.

Andrej Karničar, kot so ga zadnja leta poznali obiskovalci Češke kočice

živeti, so ga dali v uk za čevljarja, toda preden je končal to šolanje in dobil spričevala o opravljenem mojstrskem izpitu, se je začela druga svetovna vojna; najprej so ga Nemci poslali na prisilno delo, potem so ga mobilizirali v nemško vojsko in ga poslali na rusko fronto, kjer je bil ranjen. Konec vojne se je skupaj s številnimi premaganci znašel na Koroškem, v političnem taborišču nove Jugoslavije v Šentvidu nad Ljubljano pa je hudo zbolel za tifusom. O tem sicer pozneje ni hotel nikoli nikomur pripovedovati: naj trpljenje ostane pozabljeno, je dejal, naj pridejo na dan bolj svetle strani življenja.

Potem se je le vrnil na svoje Jezersko in hotel nadaljevati, kjer je ob začetku vojne obstal – hotel je nadaljevati čevljarsko obrt. Vendar mu ni bilo usojeno: to bi bilo zasebništvo, kapitalizem torej, in ker mu tega niso

hoteli povedati neposredno, so ga tako pogosto klicali na orožne vaje, da so mu sproti propadali vsi čevljski posli. Poleg tega je bil še nekoliko boemski, kar je skrival za masko zdravja in bolezn: po tifusu bi se moral pozdraviti, zdravje pa je videl v naravi, predvsem še zimski, ko je vsak prosti trenutek izkoristil za smučarski tek.

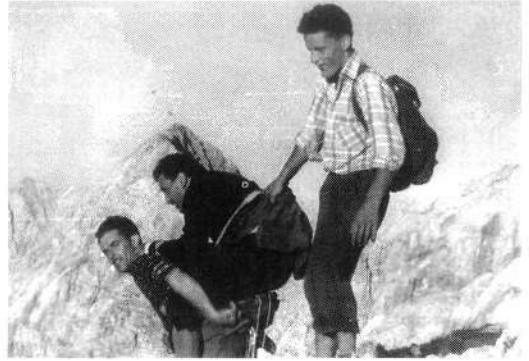
Leta 1951 se je poročil z Anico in v njej našel dušo, ki ga je vse življenje popolnoma razumela in mu celo ob njegovih navidez nenavadnih zamislih stala ob strani. Rodilo se jima je šest otrok: leta 1952 Izidor, leto dni pozneje Dorica, leta 1956 Luka, dve leti za njim Irma, leta 1962 Davo in leta 1970 naposled še Drejc. Sicer pesniška duša je moral poskrbeti za družino, ki jo je s težavo preživljal s čevljarstvom, na vsakodnevno pot v Kranj v tovarno, kar je bilo tiste čase primerna možnost za življenje, pa ni hotel nikoli pomisliti.

Tudi za takšno hojo po gorah, kakršno poznamo zdaj, ni imel smisla, čeprav so se mu ponujale nad hišo, ki sta si jo zgradila z ženo. Pač pa ga je močno privlačilo smučanje, ki je bilo na Jezerskem v smučarskem društvu organizirano že od leta 1932. Najprej zaradi zdravja in potem zato, da bi se uveljavil, je začel najresneje vaditi smučarski tek in je na tekmovanjih, tudi državnih, dosegal vrhunske uspehe, o čemer pričajo številni pokali, ki so v njegovi zapuščini. Leta 1949 je kot izredno delaven član postal predsednik domačega športnega društva in s to funkcijo ostal do leta 1985. Ko se je odločil, da na Jezerskem ne bodo samo tekli, ampak tudi alpsko smučali, kar je bilo takrat bolj moderno in imenitnejše, pa se je udeležil tečaja za učitelje alpskega smučanja; takšno smučanje je prinesel na Jezersko in kot učitelj smučanja naučil te večšine ne le generacijo svojih otrok, ampak tudi vnukov.

S smučanjem in s kulturnim delovanjem na Jezerskem se je hotel uveljaviti, potem ko so mu ljudje na oblasti kar pogosto dali vedeti, da njegovega sodelovanja v nemški vojski – čeprav je bil mobiliziran – niso pozabili. Na jezerski oder je kot režiser postavil vrsto ljudskih iger – do Finžgarjeve Verige, ko je na steni domačijske izbe na sceni spregledal razpelo, ki pa so ga opazili tisti, ki so imeli takrat na skrbi takšno delo, in mu jasno povedali, naj se s tem do nadaljnjega ne ukvarja.

Tako se je spet umaknil v smučanje; organiziral je smučarske tečaje za domačo mladino, ki jih je vodil, žena pa je za mlade tečajnike na družinske stroške kuhala čaj, in začel aktivneje delovati v jezerskem planinskem društvu, kjer je postal član upravnega odbora in potem tudi gospodar Češke koče. Hkrati je – seveda skupaj z ženo – poskrbel za družinsko streho, ki je bila najprej nad hlevom, potem pa sta zakonca Karničar začela zidati svojo hišo, ki je bila dokončana dvajset let pozneje.

Žena Anica mu je vse življenje neomajno stala ob strani, kot je bila obljubila pred oltarjem, in ga podpirala v vsem, česar koli se je lotil. Kadar je bil na orožnih vajah, kar je bilo kar pogosto, je podnevi poskrbela za otroke, ponoči, ko so spali, pa je sedla na možev čevljski stolček in se lotila naročenih popravil. Toda ker na vasi

Reševanje hudo bolnega planinca s Kočne: ko helikoptersko reševanje še ni bilo »v modi«, ga je oskrbnik Karničar naložil na rame in ga prinesel v kočo.

čevljskega dela ni bilo toliko, da bi lahko družina od tega živela, se je družinski oče občasno zaposlil v kamnolomu, v remontnih delavnicah in še kje.

Konec petdesetih let se mu je ponudila zaposlitev, ki mu je bila očitno pisana na kožo: domače planinsko društvo je potrebovalo oskrbnika Češke koče. Andrej Karničar se je ponudil in sprejeli so ga, vendar šele potem, ko je na Vrščicu opravil tečaj za oskrbnika planinske koče v organizaciji Planinske zveze Slovenije, ki je zajemal tudi kletarstvo, dasiravno posebnih potreb po takšni kvalifikaciji vsaj tiste čase v planinskih kočah ni bilo, in položil varščino, ki bi ostala društvu, če bi bila v koči prevelika izguba. Na Spodnjih Ravneh je ostal eno poletje, naslednjih nekaj let spet delal v dolini, od leta 1960 do predlanskim pa je bil vsa leta oskrbnik Češke koče. Tam je začel delati iz čisto eksistenčnih vzrokov, potem pa je ugotovil, da je to pravo delo zanj: rad je bil med ljudmi, rad jim je svetoval in pomagal, narava mu je sproti polagala obliže na kakšno ranico, vsako pomlad pa je bilo okoli koče smučanje še takrat, ko so doline že dolgo zelenele.

Spomladi so pogosto vsi Karničarji odšli v Češko kočo, oče in mati na delo, tisti od otrok, ki so morali hoditi v šolo, pa so od tod vsako zgodnje jutro odhajali na

Smučarski učitelj svojih otrok Andrej Karničar in njegova pomočnica in žena Anica: tako sta se naučili smučati vsaj dve generaciji jezerskih otrok.

Ob 90-letnici Češke kočje je bila pred kočjo osrednja slovesnost z mašo, ki sta jo darovala škof Jožef Kvas in župnik z Dovjega France Urbanija.

Jezerko in se popoldne vračali dve uri daleč na Spodnje Ravni. Prvih približno deset ali kaj let, ko iz doline k Češki koči še ni bilo žičnice in ko je bilo treba tja gor vse znositi na hrbtih, je bil oče Andrej oskrbnik in pogosto tudi nosač, ker je bilo to delo dobro plačano, od kilograma. Četudi bi marsikateri Jezerjan takrat kaj vedel o nosačih po himalajskih gorah, bi se mu to ne zdelo nič nenavadnega: tudi sami so – izključno za denar – nosili po 30-, 40-kilogramske tovore na goro. Pri konstrukciji prepotrebne tovorne žičnice k Češki koči je intenzivno sodeloval. Leta 1969, ko so jo zgradili, je postal še njen strojnik, kajti strojnica z motorjem je bila na gornji postaji, da je imel nad njenim delovanjem nadzor; ko so spodaj naložili tovor, so trikrat udarili po nosilni vrvi, kar je oskrbnik zgoraj dobro slišal in napravo pognal.

Kot oskrbnik je bil tudi dober gospodarstvenik. Ko so obnavljali kočjo, je arhitektu tako pomagal z nasveti, da so kočjo podkletili in ji še kaj prizidali, ne da bi spremenili zunanji videz kočje, kakršno so postavili člani Češke podružnice Slovenskega planinskega društva.

Težko je karkoli delal po naročilu, pri vsakem opravilu je hotel biti inovativen. Čeprav mu ne bi bilo treba, je vse svoje oskrbniško življenje od konca maja do sredine oktobra pisal nekakšen dnevnik, evidenco dogajanj v koči in okoli nje, od vremena do obiskov znanih gostov. Pisal je tudi pesmi, od katerih pa se, žal, ni nobena ohranila. Jeseni, ko je bilo že več slabega vremena in ni bilo toliko planincev, je bil pogosto tam zgoraj sam, vendar mu ni bilo nikoli dolgčas: opazoval je

naravo okoli sebe in premišljeval o smislih in nesmislih tega sveta, pa tudi o vrednotah, po katerih je živel vse življenje, ko mu je bilo najbolj sveto slovenska dediščina, ohranjanje domače kulture in vera; čeprav je bil človek modernih načel in zamisli, je bil hkrati tradicionalist, ki ni nikoli šel iz okvirov praznikov slovenskosti.

Za oskrbnika visokogorske planinske postojanke je bil menda rojen – lahko bi rekli, da je bil zdravnik za planinčevu dušo. Za odgovor na vprašanje planinskega obiskovalca si je vedno vzel dovolj časa, četudi je imel še toliko dela; spraševalca je povabil, naj se mu pridruži pri delu, ta čas pa mu je povedal, kar je gornik hotel zvedeti. V svojih zadnjih oskrbniških letih pa je že imel v koči takšne pomočnike, da se je svojemu planincu lahko popolnoma posvetil.

Na vprašanja svojih obiskovalcev ni odgovarjal iz vljudnosti, vsakega spraševalca je najprej ocenil in mu šele nato svetoval. Ko so nekateri dvomili, ali bodo ta dan do predvidene spremembe vremene še lahko prišli do cilja, je marsikoga spodbudil, naj se te ture kar loti, marsikaterega pa je od načrtovanega pohoda odvrnil, ko je ocenil, da mu ta dan verjetno ne bo kos. Morda je bil tako cenjen tudi zaradi tega, ker je znal presoditi, kako se bo načrt v takratnih razmerah uresničil.

Marsikatero pot okoli Češke kočje je markiral, kot gorski reševalec je marsikateremu planincu pomagal iz hudih težav. Nekoč so ga obvestili, da je na Kočni hudo bolni planinec, in ker blizu ni bilo nikogar, ki bi pomagal, helikoptersko reševanje pa še ni bilo »v modi«, se je odpravil na goro, planinca naložil v nahrbtnik, ki ga je privedil v nosila, in ga prinesel v kočjo – potem pa zaradi razbolelih mišic teden dni skoraj ni mogel stopiti na noge. Kar pogosto se je mnogo pozneje spominjal tudi tistih let, ko so ljudje iz socializma bežali čez gorsko mejo v Avstrijo, nekateri brezsrčni vodniki pa so brezobzirno izrabljali stisko beguncev. Tako je nekdo beguncu obljubil, da ga bo peljal čez mejo, ga v pozni jeseni pripeljal v Dovško Škrbino pod Grintovcem, ki je kajpada še daleč od državne meje, rekoč, da je v Avstriji, se od njega poslovil in ga pustil v neznanih mrzlih gorah. Ko so naslednjo zgodnjo pomlad tja gor prišli prvi hribovci, so v snegu in skalah videli sedeče zmrznjeno truplo in seveda takoj vedeli, za kaj gre, obvestili o tem »organe« in ti so za vodstvo prosili človeka, ki je bil v teh gorah doma, oskrbnika Andreja Karničarja. Po policah in prehodih, po plezalnih smereh tudi do tretje težavnostne stopnje je tja gor peljal policiste in vojake in jim moral pomagati, da se ni zgodila še kakšna nesreča, ko so vsi skupaj prišli do trupla.

Za nešteto zaslug za svoje delovanje v gorah in v planinski organizaciji je dobil vrsto priznanj, med drugim Bloudkovo plaketo, medaljo za 35-letno delo v Gorski reševalni službi, bronasti, srebrni in zlati častni znak PZS in svečano listino Planinske zveze Slovenije.

Doma, v družini, je bilo v glavnem tako, kot je ocenil družinski oče, da bo prav. Otroci materialno sicer niso imeli toliko, kot bi si želeli, vendar je oče Andrej znal v razmerah patriarhalne slovenske družine poskrbeti za siceršnje prijetno počutje svojih otrok v družini in za nji-

hovo duhovno rast. Ko so začeli v gore hoditi še drugače kot po planinski poti do Češke kočje in nazaj na Jezersko, ko so začeli plezati in smučati po navpičnih smereh, kjer so si poprej drznili poleti plezati samo najbolj izkušeni alpinisti, jim tega ni prepovedoval ali jih drugače odvrčal od tega, ampak jim je samo svetoval, kako naj ukrepajo in kako naj se pazijo. Čeprav jih je navidez v teh vrhunskih podvigih podpiral, se je v resnici bal zanje: kaj bi dal, če se tega ne bi lotevali, ampak iz svoje kože, ki je bila hkrati vsaj nekoliko tudi njegova, pač niso mogli. Svojim otrokom je neizmerno zaupal; četudi komu od njih v šoli ni šlo tako, kot bi vsi skupaj želeli, ob slabih šolskih ocenah ni nikogar kaznoval, ampak mu je zelo strpno povedal kakšno spodbudno besedo, ki je zalegla več kot kazen.

Ves čas življenja je imel vseskozi vrsto idej, ki pa so bile po njegovem globokem prepričanju vse izvedljive, kajti nobena ideja nič ne koristi, če je ne uresničiš, kot je pogosto dejal. Niti ob zamislih drugih ni nikoli molčal, ampak je povedal naglas, kar je mislil; to pogosto niso bile kritike, temveč njegovo videnje rešitev.

Vsaj od časov svojega oskrbovanja Češke kočje je pisal nekakšen dnevnik, ob tem še pesmi, še pred temi leti pa si je sprva zapomnil in nato začel zapisovati zgodbe, ki jih je slišal po Jezerskem. V prvih letih svojega oskrbnitstva, ki ga je zaposlovalo v poletnih mesecih, je pozimi, največ pred božičem, hodil kot klavec po Jezerskem od hiše do hiše in ob prvovrstnih družabnih dogodkih, kakršni so koline, poslušal jezerske zgodbe

in dogodivščine, iz katerih sta mnogo pozneje, že v zadnjem desetletju njegovega življenja, nastali dve njegovi knjigi, Jezerske štorije, ki jih je še dočakal, in Jezerska kronika, ki jo je pripravil do zadnjega stavka in zadnje vejice, izida pa ni dočakal. Predvsem zadnja leta življenja, ko ni več toliko hodil k Češki kočji in ko je imel mnogo več časa, se je popolnoma posvetil dokončanju tega dela, v katerem je velik del utapljaj tudi žalost po smrti svoje ljubljene žene leta 1994.

Zadnjič je bil kot oskrbnik in tudi sicer v Češki kočji leta 1996, ko so ga tja gor peljali s helikopterjem. Malo je želel in malo so ga silili domači, naj vendarle še poskusi, toda ko je spoznal, da so njegovi gorniški časi minili, da v planinski kočji in okoli nje ni več absolutni gospodar, ker so mu druga za drugo odpovedovale življenjske funkcije, naslednjo pomlad ni izrazil niti najmanjše želje, da bi še enkrat šel tja gor v tisti svoj čarni svet, pa čeprav samo za en sam dan; ko ni bil več gospodar v njem, mu je popolnoma zadostoval spomin nanj.

Sredi letošnjega poletja, ko je v Češki kočji vrvelo planincev, je v dolini ugasnilo življenje Andreja Karničarja, ki je najbolje od vseh poznal to planinsko domovanje. V večnost je odšel mož, ki se ga bodo spominjali še rodovi planincev: najneposredneje tisti, ki so ga poznali, potem v resničnih planinskih zgodbah tisti, ki bodo kdaj prišli na Jezersko ali v Češko kočjo in zvedeli, kakšen mož je njega dni hodil po istih poteh, po katerih hodijo zdaj oni.

POSVET O GAMSIH NA ZAVAROVANIH OBMOČJIH ALP V SLOVENIJI

NARAVA ALI PUŠKA?

UROŠ SEVER

Po grabnu, ki se s Tosca spušča proti Vojam, sta tekla koza in kozlič. Takega bi nekaj odstrelili, je brez daljnogleda ocenil mladiča Florijan, naravovarstveni nadzornik Triglavskega narodnega parka. Izkušeni lovec je opazil, da je za svojo starost preslaboten in prihajajoče zime najbrž ne bo preživel. A kljub svoji negodnosti bo imel priložnost, da se prebije skozi mraz in sneg do pomladi. Vsaj dokler se bosta živali zadrževali na tistem območju Triglavskega narodnega parka, kjer lova ni več.

Opustitev lova na določenem območju Triglavskega narodnega parka je neposredna posledica uveljavljanja mednarodnih meril varovanja in razvoja v narodnem parku, ki bodo sčasoma nadomestila sedanjo delitev na osrednji in robni del parka. Nova kategorizacija, ki jo je razvila IUCN, Svetovna zveza za varstvo narave in naravnih dobrin pri UNESCO, in jo postopoma uvaja uprava TNP za upravljanje v parku, zahteva za ohranitev mednarodnega statusa parka, da je v II. kategorijo zavarovanih območij uvrščenih vsaj 75 odstotkov njegove površine. Na takšnem območju je prepoveda-

na vsakršna raba naravnih virov. Tu ni lova in ribolova, nabiralništva, gozdarske in kmetijske dejavnosti ter vodnega gospodarstva. Prepovedani so posegi v prostor, preoblikovanje površja in negativni vplivi na naravo, kot sta hrup in onesnaževanje. Kriteriji za II. kategorijo zavarovanih območij so tako precej strožji od tistih, ki so veljali doslej za osrednje območje TNP.

DVA PRISTOPA

Uprava TNP je zato izdelala strategijo uveljavljanja in uresničevanja varstvenih kategorij IUCN »Varstveni koncept 2000«. V skladu z njo je doslej uveljavljen varstveni režim II. kategorije na območju 24.500 hektarov ali 29 odstotkov površine Triglavskega narodnega parka. To pa pomeni tudi prepoved lova na tem območju.

Prepoved lova nasploh in prepoved lova na gamse posebej je zbudila odpor v lovskih vrstah. Odpor ima več razsežnosti in samo umanjkanje trofej z 1,2 odstotka površine Slovenije je slovenske lovce še najmanj prizadelo, saj je bil lov na tem območju že doslej omejen na netrofejni lov in sanitarni odstrel. Gre za konflikt dveh različnih pristopov k upravljanju z divjadjo. Do sedaj veljavni koncept temelji na uravnavanju 527

številčnosti živali z odstrelom, ki naj bi tako tudi omejil širjenje nalezljivih bolezní. Seveda takšen koncept predvideva aktivno vlogo lovcev oziroma njihovih pušk. Pri konceptu samouravnavanja živalske populacije v skladu z naravnimi zakoni, ki vključujejo tudi nalezljive bolezni kot dejavnik omejevanja populacije, pa za lovške tradicije ni ustreznega mesta. To in prepoved lova na gamse še posebej, ki je po mnenju lovcev najtežavnejša oblika lova, vrhunca njihove dejavnosti torej, ki je našla svojo mitsko razsežnost tudi v legendi o Zlatorogu, gamsu z zlatimi rogovi, čuvaju triglavskega zaklada, je bilo dovolj za vznemirjenje med zeleno bratovščino. Čeprav se na prvi pogled ne zdi tako, pa je, če upoštevamo navedene razsežnosti, njihovo vznemirjenje upravičeno, saj prepoved lova, pa čeprav na tako omejenem območju, vendarle ogroža doslej nesporen monopolni položaj slovenskega lovstva pri upravljanju s prosto živečo divjadjo.

ZA LOV...

Mednarodni posvet o varstvu in upravljanju gamsov na zavarovanih območjih Alp in v Sloveniji, ki ga je letos oktobra organiziral Triglavski narodni park z denarno podporo Slovenske nacionalne komisije za UNESCO, in programa Europarc Expertise Exchange, je bil priložnost za soočenje nasprotujočih si konceptov. Slovenski strokovnjaki za divjad, nikakor ne po naključju vsi iz vrst lovcev, so predstavili predvsem spremljanje stanja gamsje populacije v Sloveniji in še posebej na območju Triglavskega narodnega parka.

V Sloveniji gams ni ogrožena živalska vrsta. Morda je bila takoj po drugi svetovni vojni, ko je bilo gamsov zelo malo in tudi lova nanje praktično ni bilo. Njihovo število se je večalo, a sredi sedemdesetih let je izbruh gamsjih garij močno razredčil njihove vrste. Na območju lovsko upravnega območja Triglav, s katerim upravlja TNP, so pred izbruhom garij našteali nekaj manj kot 3500 živali, po njem pa leta 1985 le še 870. Kasneje se je število populacije ustalilo na okoli 1100 v lovsko upravnem območju Triglav, v celotni Sloveniji pa je gamsov desetkrat več.

Upravljanje številčnosti po lovsko

Foto: Uroš Sever

Izhodišče slovenskih lovcev za upravljanje z gamsi je, da gams nima omembe vrednih naravnih sovražnikov, ki naj bi poleg težjih življenjskih pogojev visokogorske zime uravnavali rast populacije gamsov in tako preprečevali izbruh in širjenje bolezní. Na mestu iztrebljenega naravnega predatorja zato vidijo lovca s puško, ki zagotavlja življenjskim pogojem primerno število živali. S prepovedjo lova bi prišlo do prekomernega števila živali in kot dejavnik omejevanja rasti populacije bi se spet pojavila bolezen. Ta bi se nezadržno širila, saj prepoved lova vključuje tudi prepoved sanitarnega odstrela, in okužili bi se tudi gamsi izven območja prepovedanega lova, kjer bodo z divjadjo še vedno upravljali lovci.

... IN PROTI NJEMU

Strokovnjaki iz narodnih parkov v Italiji, Franciji in Švici, v katerih so se odpovedali lovu že pred desetletji (v Švicarskem narodnem parku je lov prepovedan že osemdeset let), so predstavili svoje izkušnje in izsledke raziskav v območjih brez lova. Območje, ki je prepuščeno samouravnavanju po naravnih zakonitostih, predstavlja izziv strokovnjakom, ki so tako prišli do zanimivih dognanj o življenju divjadi in obenem tudi odgovorov na pomisleke nasprotnikov ukinitve lova v narodnem parku.

V nobenem od tujih parkov se gamsi zaradi ukinitve lova niso namnožili preko vsake mere, ampak se je po obdobju naraščanja števila živali rast populacije ustavila in se ustalila. Številčnost živali omejuje samouravnavanje populacije, ki se kaže kot nizka reprodukcijska sposobnost in razmeroma visoka smrtnost mladičev. Regulacija številčnosti očitno ni odvisna le od izbruha hude bolezní, kakršne so bile gamsje garje. Tuji strokovnjaki so tudi izrazili dvom, da bi odstrel sploh lahko preprečil ali omejil širjenje garij. Za gamsje garje so ugotovili, da prvemu nastopu bolezní s hudimi izgubami sledijo manjši valovi, ki niso tako usodni.

Za upravljalce in obiskovalce parka (nikakor pa za lovce) zelo pomemben učinek ukinitve lova je skrajšanje varnostne razdalje živali do človeka in boljše prilagajanje na druge vplive. Tako nekateri narodni parki slovijo po tem, da je mogoče opazovati gamse iz neposredne bližine in morda se bodo nekoč v Triglavskem narodnem parku, tako kot zdaj kozorogi, tudi gamsi brezbrizno pasli pred očmi opazovalcev brez puške v rokah.

Na posvetu »Gams (Rupicapra rupicapra, l. 1758), varstvo in upravljanje na zavarovanih območjih Alp in v Sloveniji« so z referati nastopili: **Janez Bizjak**, dipl. inž. arh., direktor Triglavskega narodnega parka, **Branko Galjot**, dipl. inž. gozd., Zveza lovskih družin Gorenjske, prof. dr. **Andrej Bidovec**, dr. vet. med., Veterinarska fakulteta, Univerza v Ljubljani, **Iztok Koren**, dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, OE Tolmin, **Miha Marenče**, dipl. inž. gozd., Triglavski narodni park, dr. **Vittorio Peracino**, dipl. vet. med., narodni park

Gran Paradiso, Center za proučevanje alpske favne, **Flurin Filli**, dipl. phil., Švicarski narodni park, prof. dr.

Wolfgang Schröder, univerza v Münchnu, dr. **Lucien Tron**, dipl. geol., Narodni park Les Ecrins (Francija).

FILOZOFSKI NAZOR IN ETIKA DR. KLEMENTA JUGA V ALPINIZMU IN ALPINISTIKI

STOLETNICA ROJSTVA KLEMENTA JUGA

TONE STROJIN

Življenja in dela **dr. Klementa Juga** ni mogoče razumeti, kaj šele spoznavati zunaj takratnih razmer, ki so vznemirjale primorskega človeka v času I. svetovne vojne in povojne fašistične brutalnosti. Revščina, v kateri je živel primorski Slovenec, je bila še najmanj, kar je moral pretrpeti v tem času in prostoru, ki so ga po I. svetovni vojni zamejevale rapalske meje, saj je bil samoodpovedovanja vajen že od prej, trdega dela pa tudi. Toda primorske samozavesti avstrijski birokratizem niti približno ni tako prizadel kot odkrita fašistična agresivnost, nastopaštvo večvredne rimske civilizacije in poniževanja soldateske.

Klement Jug, ki so ga kot frontnega vojaka oklesala vojaška disciplina, bližina smrti na fronti in vsa preziranja, ki so jih bili deležni vojaki slovanskih narodov pod avstroogrsko zastavo, se je živo zanimal za narodovo usodo po vojni. Blizu mu je bil **Ivan Cankar** s svojimi mojstrskimi opisi slovenskega značaja. Kot vojak je bil priča razdejanju v svoji ožji domovini, čez katero se je podila soška ofenziva, doživljal je grozo, ki sta je bila deležna človek in narava, in to je prežgodaj zrelemu mladeniču vtisnilo pečat v psiho.

Zanimati ga je pričela človeška psihologija v kriznih trenutkih, toda ne v vojni, ki se je v času Jugovega študija že končala. Zanimalo ga je duševno stanje, ki ga doživlja človek v stiski ter morebiten izhod iz situacije z močjo osebnosti, največ s pomočjo volje. Volje je dr. Klement Jug vedno imel mnogo, še v svoji zadnji plezalni turi v Steni preveč.

STENE KOT ŽIVLJENJSKO PREIZKUŠEVALIŠČE

Jugovo zgodnje zanimanje za filozofijo in vse, kar je s človekovo notranjostjo v zvezi, je bilo že v času njegovega študija na ljubljanski univerzi zelo intenzivno. Njegov učitelj **prof. dr. France Weber** je v nekrologu za Jugom priznal, da sta si vlogi učitelja in učenca marsikdaj zamenjala, tako da je bil učenec v eksperimentiranju vodnik, učitelj pa poslušalec. Česar mu ni mogla več ponuditi domača univerza, to mu je kljub odporu do vsega, kar je bilo italijanskega, lahko ponudila univerza v Padovi in profesor **Benussi** kot svetovno znani strokovnjak s področja Jugovega zanimanja.

Klement Jug ni bil kabinetni strokovnjak. Zavedal se je neizčrpnih možnosti eksperimentiranja in se je tega v obilni meri tudi posluževal. Področje psihe in ponotrjanega človekovega bistva zahteva poskuse na ljudeh. Jug pri tem vedno ni imel najbolj srečne

Dr. Klement Jug kot vojak med obiskom doma, ob njem sedi njegova mati (ki bi ji rad prihranil trpljenje, če bi se mu v gorah kaj zgodilo, kot je zapisal), poleg nje stoji Klementova sestra.

roke. Spomnimo se poizkusa na ljubezenskih čustvih znanca, ki je po razkritju norel v svoji ljubezenski osramočenosti. Na drugačen način se mu je to vrnilo s prevaro Jugove ljubezni, učiteljice Milke, z italijanskimi oficirji.

Čeprav je Jug gojil pravi kult tovarištva, je na tovariših v steni preizkušal svoj vpliv, moč volje, stremljenje po prvenstvu; preziral je strahopetnost, saj sam umika tudi v kriznih situacijah ni poznal.

Klement Jug je intuitivno spoznal, da sta stena kot eksperimentalno področje in alpinistika kot aktivna dejavnost v steni odlični »laboratorij« za poskuse s človeško psiho. Ker je zapustil svoje plezalne spise, ki so izšli kot samostojna knjiga¹, ga lahko še danes spremljamo v njegovi alpinistični dejavnosti in razvoju, ki ga je dosegel v zelo kratkem času.

JUGOVA POT V GORE

Ne vemo, kdo ga je nagovoril, da je šel v gore. Vemo pa iz njegovega spisa, da je takoj pokazal žilavo naravo in prinstnost tovarišta v gorah. Že naslov članka »Trije krti v snegu«² odraža voljo treh mladeničev, posebej Juga. »V začetku vzpenjanja proti sedlu (Kokrkem; op. p.) smo še mislili, da se mora naši trdni volji tudi sneg pokoriti«³. Toda zanje je veljalo: »Disciplina! Lastna povelja moraš ubogati.« Tipična Jugova je tudi tista, da »korajža v srcu zaleže turistu kot vsi zunanji dejavniki«.

Jug je bil v vseh svojih spisih analitik. Predvsem pa je zabavljajal čez meščansko zaplankanost in filistrsko omejenost.

Klementu Jugu tudi opomin z nesrečo (padeč v razpoko)⁴ ni zadostoval, da bi mu preprečil načrte. Vsak dogodek, posebno še slab, ki bi marsikoga za vse življenje odvrnil od gora, je v Jugu sprožil temeljito analizo, kako ravnati in se izkupati iz krizne situacije. Brez dvoma so ga plezalni tovariši imeli za vzor, se ob njem počutili varne in bili vodljivi v Klementovi družbi. Čeprav se ni ukvarjal s politiko, je celo svojim primorskim tovarišem, ki so se politično ukvarjali, veljal za zgled tudi na tem področju.⁵

Jug je cenil pridobljene izkušnje. Iz vsake je potegnil nauk zase in še za druge. Kako naj drugače razumemo njegove besede »Nikoli nisem šel na planine z namenom, da bom nepreviden«, čeprav se je zavedal, da je do skrajnosti nepreviden.⁶ Nekateri bi zanj dejali, da je bil nepoboljšljiv optimist, drugi, da je trmast, tretji, da je vsaj neprevidnež. Jug je bil preprosto pójem za obvladovanje situacije, njegova usmerjenost pa jugovska, se pravi jurišna. Takemu je sledila mladina še desetletja in še danes, v popolnoma drugačnih razmerah, bi izsledili katerega, ki mu je dr. Klement Jug vzornik. Sam je izjavil: »Pravi rekordolovec uteši svoje stremljenje le z dejanjem – to je moje mnenje«.⁷

Jug ni podcenjeval ne gorá, ne sten. Po turi na Jalovec, ki ga je posvaril s padcem v razpoko, se mu Jalovec ni zdel več zahrbtnen in izdajalski, marveč »gospodujoč vladar nad nami, revnimi zemljani«⁸. Goram je priznaval majestetstvo, ni pa čutil strahu pred njimi. **Vladimir Bartol** je z naslovom knjige *Demon in Eros* (založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1974) orisal prispodobno Klementa Juga v zgodbah dr. Krasowitza in dr. Klementa Juga.

Vendar Klement Jug ni bil nastopač pred tovariši, čeprav je zapisal: »Vseeno kakšno turo, le izkazati se hočem sam, da bodo gledali in – zavidali.«⁹ V bistvu je

hotel biti zgled, »da bi majhni postali veliki«. Niso kar tako Jugovi nasledniki o Jugu govorili, da je bil etični reformator slovenskega alpinizma, pri čemer je zlasti pridevnik »etični« dajal vsebino reformatorstvu (beri alpinizmu; op. p.). S taktom je v svojih spisih bičal prevezetnost in pristranost tovarišev v gorah. Celó iz komične situacije je potegnil nauk – recimo, ko se je tovarišu **Tomincu** skotalil nahrbtnik čez rob v grapo, ni le skritiziral stoične držé lastnika nahrbtnika, pač pa še bolj tovariševo gesto: »Saj imamo še pet drugih nahrbtnikov!«

Tovarištvo je nadvse cenil. »Redki so tovariši, ki pozabijo na svoje osebne interese in mislijo le na srečno zmago celotne družbe, katere člani so. Postati tako discipliniran tovariš je pač največji uspeh, ki ga more gornik doseči!«¹⁰ – To zveni kot pravilo iz etičnega kodeksa.

ODNOS DO ŽENSKÉ, MATERE, TOVARIŠEV IN SLOVENSKEGA NARODA

Do ženske v navezi – kar je bila redkost v Jugovih časih – je bil dr. Klement Jug odgovoren tovariš. »Še bolj zrašte ta odgovornost, če je ta tovariš ženska, zase slabotna, a vendar pogumna dovolj, da gre z nama.«¹¹ Ženska v Jugovih očeh ni bila podcenjena ne kot tovarišica v gorah, kaj šele kot dekle ali celo mati, na katero se je spomnil v zase najbolj težkih trenutkih.¹² Beremo, kako lepo se spominja matere na turi na Kočno.¹³ Po lastni izjavi v poslovilnem pismu je svoje dekle ljubil bolj kot mater in vendar ga mati ni nikoli izdala. Jugovo poslovilno pismo učiteljici Milki šteje med biserne slovenske ljubezenske proze.

Jug je cenil tudi odgovornost tovarišev do njega. »Rad se izpostavim za tovariša, a zahtevam zato od njega zvestobo. Zavest, da ima človek s seboj zvestega resničnega tovariša, mu dá zaupanje v lastno moč.«¹⁴

Narodno zaveden je bil dr. Klement Jug kar se da. Ko je na Malem Dovškem križu opazil, da v železni škatlici ni bilo slovenskih vizitk, je ogorčeno zapisal: »Torej 17 let (od leta 1906 do vzpona Klementa Juga; op. p.) so naši turisti le v duhu osvajali te grebene. Skrajni čas je, da si naše vrhove osvoji naš pogum.«¹⁵ To Jugovo izročilo so potem nadaljevale nekatere slovenske naveze.¹⁶

JUGOVI NOTRANJI MOTIVI V ALPINIZMU

Klement Jug je v življenju – tudi v gorah – vse stavil na voljni (voluntativni) element. »Samo vztrajna volja mora doseči vse, kar je človeško mogoče.«¹⁷

¹ Dr. K. Jug: Zbrani planinski spisi; Planinska matica 1936, Tiskala Jugoslovanske tiskarne.

² Dr. K. Jug: Trije krti v snegu; Zbrani planinski spisi, Ljubljana 1936, str. 27–35; ali Planinski vestnik, Ljubljana 1922, str. 23.

³ Zbrani planinski spisi, 1936, str. 28.

⁴ Istopam, str. 45–49.

⁵ Zorko Jelincič: V svinčenem času; zal. Lipa Koper 1997 in TV 15 – Svobodna misel št. 18 z dne 25. 9. 1998.

⁶ K. Jug: Na Jalovec; Zbrani planinski spisi, Planinska matica 1936, str. 51.

⁷ Istopam, str. 51.

⁸ Istopam, str. 53.

⁹ K. Jug: Zbrani planinski spisi; Planinske ture v Vzhodnih Julijcih in v Kamniških planinah, str. 55.

¹⁰ Istopam, str. 58.

¹¹ Nika Potočnik in Stane Rožman na turi na Škratlaco, junija 1922.

¹² »Ah, moja uboga mama... Le njej bi rad prihranil trpljenje.« (Jugovo poslovilno pismo)

¹³ K. Jug: Zbrani planinski spisi, Ljubljana 1936, str. 12.

¹⁴ Istopam, str. 68.

¹⁵ Zbrani planinski spisi, Ljubljana 1936, str. 101.

¹⁶ V medvojnem obdobju pred Nemci, po II. svetovni vojni pred Čehi in vzhodnimi Nemci.

¹⁷ Zbrani planinski spisi, str. 145.

V alpinistiki je videl preizkus pokončne drže v življenju. »Kdor hoče biti ponosen nase, ne sme biti majhen, tudi če ne doseže miru nikoli, razen ko pade! Samostojnemu in ponosnemu človeku je najhujše, če mora na tistem polju človeškega udejstvovanja, v katerem vidi smoter svojega življenja, biti na drugem ali še slabšem mestu. Zato pa ne sme trepetati, brez žrtve ni borbe, brez borbe ni zmage in brez zmage ni resnične veličine.«¹⁸

V Jugovem času je bilo na pohodu ničejanstvo po geslu »Živi nevarno« in Jug je živel tako. Prva svetovna vojna je zasejala vero v nihilizem, razvrat, enodnevene užitke in nemoralo v vsakem pogledu.

Ničejanstvo se je vrnilo tudi v literaturo; Jug je bil »vnešen« v novele Vladimirja Bartola, v zgodbe dr. Krasowitza in dr. Juga. Vendar Jug sam ni bil ničejanec; bil je veren mož, ki je kljub trdim življenjskim izkušnjam imel in spoštoval človeške vrednote. Kot asket je od sebe zahteval vedno več – dokler ni 11. avgusta 1924 padel v prepad. V vrtincu plezalnih strasti mu ni mogel nihče slediti.

O SMOTRU ALPINIZMA

O smotru alpinizma kot uvodnem poglavju Zbranih plezalnih spisov se je Klement Jug razpisal kot nihče pred njim, morebiti le **dr. Henrik Tuma** leta 1908 v Planinskem vestniku.

Ko je razčlenjeval smoter alpinizma, ga je videl v motivih, ki ženejo posameznika v stene. Alpinistika naj bi bila po Jugu konglomerat motivov. V ožjem pomenu naj bi bila to, kar izvira iz najprvotnejšega motiva, iz onega, ki je sploh utrl pot ljudem v gore in stene, to je stremljenje po zmagah, po prvenstvu. To je jedro turisticke (beri: alpinistike; op. p.), ki se mu ostali motivi turistov le več ali manj približujejo in pridružujejo.¹⁹

Toda kar ničejanstvo zveni Bartolov zapis o Klementu Jugu: »Plezati je potrebno, živeti ni potrebno. Zakaj življenje, ki ni nevarno, sploh ni življenje.«²⁰

Jugov odnos do nevarnosti je bil svojstven: »Zmaga nad stenami, ki jih doseže plezalec, so iz moralnega vidika zmage nad seboj. Obvladaj svojo lastno notranjost in hodi, pa boš obvladal tudi nevarnosti.«²¹

Jug alpinistike ni štel za šport, niti za mehansko gibanje po stenah, temveč za težnjo po premagovanju ovir. V tem stremljenju naj bi vsak Slovenec postal dober planinec, da bo čil in neomajen. Gibalo skalaštva naj bo narodna čast in dostojanstvo v kulturnem tekmovanju z drugimi narodi.²²

JUGOV ŽIVLJENJSKI SMOTER

O svojem delu in smotru življenja je v že omenjenem poslovnem pismu zapisal: »Smoter svojega življenja sem jaz videl v tem, da sem se posvetil iskanju resnice, da bi prinašal jasnost in kazal pot narodu in človeštvu. Ni me gnala pri tem navadna radovednost, marveč slo mi je za to, da kažem pot narodu in človeštvu. Jasnosti sem hotel prinesiti ljudem. Luč, resnica, spoznanje, to je cilj mojih želja in vsega mojega bistva. Ne morem strpeti v tem. Hotel sem do kraja doumeti, kaj in kakšen je človek, nato pa pokazati pot, po kateri naj človek hodi k popolnosti.«

Uredniku Planinskega vestnika **dr. Josipu Tominšku** je napisal: »Bil bi pripravljen napisati članek o samovzgoji volje. Jaz imam krasne snovi za tako knjigo o vzgoji volje, a za Lahe je ne bom pisal...«

Vladimir Bartol je v uvodu k Jugovim plezalnim spisom zapisal Jugovo filozofsko izročilo: »Veliki narodi so osvajali vse celine in morja. Kje je zdaj preizkuševališče za trdnost volje in živcev, priprava za narodov podvig? V planinah. Postati moramo trdoživni, samosvojni in močni. Nehajmo tarnati, delajmo!²³«

Tak je bil dr. Klement Jug do konca.

Najbolj analitična in pregledna je Jugova filozofska dediščina nakazana v monografiji Planinske založbe iz leta 1956.²⁴

ETIČNI REFORMATOR

Klement Jug je »v premagovanju sten, iskanju prehodov, v reševanju novih smeri videl individualni in socialni človekov vzpon. Človek zmora veliko, če hoče. Kdor izmed narodov se zadovolji z majhnim, izgine v teku razvoja. Mi smo po številu majhni, zato pa maramo po svojem bistvu postati veliki!«

Cilj vseh njegovih tur je bil etičen in socialen.

Kot svoje življenjsko delo je mislil napisati »Etiko« v štirih delih in je tudi začel delati na njej. Za razliko od Webrove formalne etike naj bi bila Jugova Etika materialna z življenjskimi navodili za etično pravilno praktično ravnanje. Na njej je delal neprestano in kjerkoli; Jugovi soplezalci so povedali, da celo med počitki med plezanjem.²⁵

Žal o Klementu Jugu niso vsi imeli pozitivnega mnenja, morda zato, ker niso živeli v njegovem času, še bolj pa, ker niso alpinisti.²⁶ Zato pa so ga sodobniki njegovega časa naravnost oboževali, dr. Henrik Tuma ga je v svoji knjigi »Pomen in razvoj alpinizma« (založil TK Skala, Ljubljana, 1930) omenil kot poseben tip alpinista.

Menim, da je dr. Klementa Juga kot takega potrdila tudi zgodovina.

¹⁸ Istotam, str. 155.

¹⁹ Uvodno poglavje v Zbranih planinskih spisih, str. 24.

²⁰ Vladimir Bartol: Uvodne besede k Zbranim planinskim spisom K. Juga.

²¹ Istotam, str. 21.

²² Dr. Vladimir Kajželj: Alpinist – filozof dr. Klement Jug – veliki slovenski alpinist. Planinska založba Ljubljana 1956, str. 31.

²³ Vladimir Bartol: uvodna beseda k Zbranim planinskim spisom, Planinska matica 1930, str. 18.

²⁴ Klement Jug – veliki slovenski alpinist, Planinska založba, Ljubljana 1956, str. 60–67.

²⁵ Istotam, str. 65.

²⁶ Drago Jančar v dramskem delu Klementov padec ali prof. dr. Lev Milčinski v Medicinskih razgledih.

SPOMIN NA PRIJATELJA STANETA

BORUT PEČAR

*Odmaknjenost od hrupa, mir, samota
in tiha, skrita, mahovita pota:
še rad po njih bi hodil kot nekdanji čas –
a ni jih več. In drug sem tudi jaz.*

Janko Glazer

Čeprav je bilo hladno in je veter vlekel preko grebena, kot skoraj vedno, pa je bila areška cerkev bogato obsijana z oktobrskim soncem. Parkirišča pred kočo in pred hotelom so samevala. Poletna sezona se je poslovila, do zimske pa je še daleč. Tačas zmoti mir pohorskih gozdov le kakšen skupaj, tako v dolini kot v hribih. Kot nekoč, ko še ni bilo asfaltne ceste in hotelov.

Pred Ruško kočo, ki prijazno vabi na robu obširne jase, je bila pred tednom dni proslava ob petinštiridesetletnici mladinskega odseka PD Ruše. Našega odseka. Odseka, s katerim smo rasli in se istovetili. Naše prve poti so vodile prav sem, k Arehu, nato pa postopoma vedno dalje in vedno višje.

Vsak teden smo se sestajali, ob sredah, in kovali načrte. Duhovni oče naše družbe je bil Stane. Umirjeno in šegavo je znal razrešiti še takšno zagato. Celo desetletje smo preživeli skupaj, tako v dolini kot v hribih. Potem nas je življenje ločilo, vsak je imel svoje potrebe in dolžnosti. Iztekajoče se leto pa je bilo nekaj posebnega in nas je spet pričelo združevati; Stanetu je bil Abraham prihajal v goste in na tihem smo se dogovarjali, da ga bomo presenetili, da se bo stara družba zopet sestala. Najraje kar na našem Arehu. In ko bi bili znova tako skupaj, bi nas morda zopet zaneslo in bi spet kakšno ušpčili...

Pa nam je nenadoma zastal korak. Stanetu se je življenje prešlo čez rob. Daljave so se mu odmaknile v nedosežnost.

Tistega davnega leta 1969 smo s planinskimi prijatelji taborili v Logarski dolini. Od tam je moral Stane v Vrata, na srečanje mladinskih vodnikov, Zdravko, Vojteh in jaz pa smo šli za njim. Po taborjenju, trajalo je dober teden ali kaj, smo bili vsi na tesnem z denarjem. Nekaj hrane so nam dali prijatelji, ki so se iz Logarske doline vračali domov, dobre volje pa smo imeli sami na pretek. Kako bi torej ne šlo?

Topel julijski popoldan je bil, ko smo se sešli v Vratih. Stane nam je povedal, da imajo mladinski vodniki zjutraj še turo, čez Sovatno gredo na Kriške pode, nato pa še na Razor. Razor da ni obvezen, torej se dobimo v Poljančevi graščini. Prav.

Vodniki so krenili že zgodaj, kot se v gorah tudi spodobi, nas tri pa je dan našel še na skupnih ležiščih. Saj imamo čas, smo si rekli. Nato smo si privoščili še jutranjo kavico in vsak od nas je napisal še nekaj razglednic. Sploh smo na veliko zapravljali – denar in

čas. Ko smo končno zagrizli kolena v strmino Sovatne, je že odbila deseta ura.

Kdor pozna tisto prisojno pobočje, si bo morda mislil, da smo imeli v nahrbtnikih polne čutarice. Kje pa! Na to nihče od nas niti pomislil ni. Kakšna je bila potem pot in kolikšna žeja, ne bom posebej pripovedoval. Do Pogačnikovega doma smo prišli popolnoma dehidrirani. In še – Staneta ni bilo tam. Torej smo čakali.

Šele čez čas smo ga zagledali, kako počasi in dostojanstveno prihaja od Razorja sem. Podi pa so obsežni in še kar nekaj časa smo morali počakati, da je prisedel. Takrat smo tudi izvedeli, kaj ga je zvabilo tja gor. Ena od tečajnic je imela v nahrbtniku konzervo breskovega kompota in je oznanila, da jo bo odprla na Razorju. Ni se pustila pretentati, ostala je pri svojem in tako je Stane, ki se je zaklel, da bo tudi deležen te dobrote, moral na vrh.

Takoj nato se je pričelo zasliševanje: kod smo hodili, kako dolgo, koliko smo napravili in kakšne so zaloge hrane. Resnici na ljubo – bilo je bolj žaltavo; tako z denarjem kot z zalogami. Stane je takrat kot strateg in taktik naših planinskih potepanj zaukazal najstrožjo racionalizacijo. Zjutraj kos suhega kruha in prazen čaj, za kosilo da bomo hodili, za večerjo pa spat; s polnim želodcem je spanje lahko tako ali tako prava mōra. Slednje smo morali začeti uresničevati kar tisti večer, čeprav so se nam pošteno cedile sline. Toda ubogali smo – Stane je bil v vsakem pogledu avtoriteta.

Jutro je bilo kristalno čisto, kot so bila menda vsa jutra tistega poletja. Še nebo se je navzelo naše brezskrbnosti. Krenili smo čez Bovški Gamsovec na Luknjo in naprej po Bambergovi poti na Zaplanjo, pa čez Škrbino na vrh Triglava. Po Bambergovi je moral Stane hoditi zadnji, saj so mu usnjene pumparice, ki jih je enkrat v kameni dobi kupil od Lilota, na zadnji plati nevarno zazijale, pa bi lahko smrdelo. Drugih nesreč menda ni bilo.

Ko smo se bližali očkavemu vrhu, smo že od daleč najprej zaslišali, nato pa še zagledali množico. Okoli Aljaževega stolpa je bilo vse črno ljudi, ki so grizli sendviče, nagibali čutare in odvijali čokolade. Saj smo se poskušali osredotočiti tudi na posvečenejše razglede, pa nekako ni šlo. Res je hudir, ko ukazuje želodec.

Nekdo je imel s seboj tudi tranzistor – zelo se je poznala odsotnost očeta Poljanca, ki smo ga pustili v Pogačnikovem domu. Toda vsaka stvar je za nekaj dobra in tako smo izvedeli, da so Američani tisti dan pristali na Luni. »Lep dan so si izbrali,« je komentiral Stane. Nato smo se, da bi si skrajšali muke, pobrali z vrha.

Na Kredarici smo se stisnili v kot jedilnice in si žejo gasili kar s kredariško kapnico. Vrli Gorenjci pa so nam pri sosednji mizi privoščljivo nazdravljali z merlotom.

Naslednji dan smo okoli poldneva sedeli pri koči ob Jezerih in se predajali sončni toploti. Pa bolj po sili kot pa iz užitka. V kočico nismo imeli po kaj iti, saj nam je de-

narja ostalo le še za kakšno spanje, užitek pa nam je kratilo tudi dejstvo, da tudi kruha nismo več imeli. Želodci so se nestrpno oglašali. Lahko bi se tedaj odločili za pot čez Komarčo v Bohinj in poskušali do večera prištopati domov na Štajersko. Toda mi smo bili odločeni, da gremo z Jezer na Komno. Kar smo rekli, smo rekli.

Poleg nas je na klopi sedela družina – mati, oče in sin, star kakšnih deset let. Oče je vljudno nekaj vprašal, Stane pa mu je takoj pričel pripovedovati, kako dolgo smo že v hribih, kako nam je vsega zmanjkalo in kolikšno pot še imamo do doma. Družina se je potem poslovila in odšla, mi pa smo še posedeli. »Na Komno ne smemo priti prehitro,« je menil Stane, »da ne napravimo po nemarnem še tega, kar imamo.« Kakšnih deset minut smo sedeli, ko se je kar nenadoma vrnil oče družine, s katero je Stane malo prej modroval. Žena ga je poslala nazaj, je povedal, naročila mu je, naj nam prinese njihov preostali kruh, oni da tako odhajajo v dolino. Komaj smo se utegnili zahvaliti in že ga ni bilo več. Minuto pozneje tudi kruha ni bilo več.

S Komne smo odšli že navsezgodaj in v Ukancu smo se dogovarjali, kako naprej. Domov? To pa ne! Gremo še v Kamniške! Po dva in dva s štopom do Jezerskega, od tam pa na Češko kočo. In smo šli.

Z Zdravcem sva si privoščila razkošje – v Ribčevem lazcu sva si kupila štruco kruha in kozarec marmelade in se na savskemrodu kraljevsko najedla. Dobra volja se je vrnila in je nemara tudi pripomogla k temu, da sva dobila dober prevoz. Tako sva bila, se nama je zdelo, že zelo kmalu na Jezerskem. Prepričana, da sva prva, sva sedla na teraso Kazine in čakala. Toda Stane in Vojteh sta bila tam že pred nama in sta naju čakala v Kazini. Tako smo se nekaj časa čakali, nato pa vsak po svoje krenili k Češki koči. Tja smo prišli le kakšnih pet minut drug za drugim.

Oče **Karničar**, legenda Grintovcev, je imel posluš za vagabunde, kot smo bili mi in pogodili smo se za polovično ceno prenočišča. Sicer bi drugače morali prenočevati pod kapom.

Iz Češke kočice smo se ukradli ob dveh zjutraj in kmalu po sončnem vzhodu smo bili na Mlinarskem sedlu. Potem pa v čudovitem sončnem dnevu na Skuto in skozi Turski žleb na Okrešelj. Koči smo se ognili in skoraj stekli v Logarsko dolino. Zašpilili smo klobaso, ki smo jo pričeli pred štirinajstimi dnevi. Tu smo se poslovlili in si zaželeli dobro srečo pri štopu domov.

Toda naključje nas je še enkrat združilo. Kot bi se domenili, smo se zopet zbrali na mariborski avtobusni postaji. Še enkrat smo prešteli drobiž in se dobre volje odpeljali v Ruše. Tu pa nas je Stane presenetil: »Gremo še na poslovlilno pivo,« nas je povabil. Nejeverno smo ga pogledali, pa vseeno šli za njim v gostilno. Sedli smo, nekoliko nelagodno, Stane pa je mirno naročil štiri piva. In ko jih je natakarcica prinesla, je plačal. Takrat smo pa zazijali – plačal je namreč z bankovcem, ki bi zadoščal za vso našo rajžo in še za kakšen dan povrh.

Seveda je bankovec vseskozi potoval s Stanetom in z

nam, tudi je Stane vedel zanj; skušal nas je torej z askezo. Vendar – roko na srce – tudi sebe. »Človek pač ne more imeti vsega,« se je nasmehnil.

Res je, čovek ne more imeti vsega. Stane nam je to pokazal na svoj, neboleč način. In verjetno tudi spomini na tisto in druga naša potepanja danes ne bi bili tako svetli in radoživi, če bi bilo drugače. Prav mogoče je, da je goli pragmatizem neke vrste duševna iznakaženost.

Sence v dolini so bile že dolge, ko sem na pokopališču prižgal svečo na grobu **Staneta Poglajena**, znanega in zaslužnega ruškega planinskega delavca in vzgojitelja, enega iz prve generacije inštruktorjev mladinskih vodnikov, ki je letos tragično in mnogo prezgodaj preminil.

Triglav ti zasavski

VERA PIPAL

*Na valovih Save
Julijci pozdrave
Kumu so poslali
in še pripisali:
»Mrzlico in Šmohor,
Lisco, Gore, Bohor
vedno opazuješ,
vedno imenuješ.
A nasproti tebe
Javor se dviguje
in z višino svojo
Mrzlici kraljuje!*

*Če glavar si pravi,
lepo ga pozdravi,
tudi njega v vrsto
ljublincev postavi.*

Morda

KATARINA FISTROVIČ

*Skozi novembrsko
meglo izgubljanj
zasije jesenska
macesnova toplina
in me kot
mavrična odeja
prekrije z upanjem:*

*morda pa
sem bila
kdaj
kje
vsaj za trenutek
sočlovek
sočloveku.*

50 LET PLANINSKEGA DOMA NA KUMU

TINE LENARČIČ

Letos 5. septembra je poteklo 50 let, odkar je Planinsko društvo Trbovlje slavnostno odprlo svojo drugo planinsko postojanko; prvo je namreč znova postavilo, potem ko je bila predvojna koča na Mrzlici požgana, že leta 1946. Odprlo je namreč obnovljeno planinsko kočo na Kumu (1220 m). Pota do tega trenutka so bila zelo dolga, težavna, na koncu pa tudi uspešna. Menimo, da je prav, da ob tem jubileju na kratko opišemo pot, ki je bila končno 5. septembra 1948 kronana z uspešnim dokončanjem del in otvoritvijo ter začetkom delovanja stalno odprte planinske koče na Kumu.

PRVI POSKUSI, DA KUM POSTANE PLANINSKI

Kum je bil še izpred Valvasorjevih časov znan predvsem po dveh romarskih cerkvicah, cerkvi sv. Neže, ki še stoji, in po cerkvi sv. Jošta, ki se je leta 1956 morala umakniti, da je RTVS lahko na tem mestu zgradila TV stolp. Najmnožičneje obiskujejo Kum že več stoletij za Jernejevo, na tako imenovano kumsko nedeljo, zadnjo nedeljo v avgustu. Takrat pridejo številni obiskovalci, predvsem romarji, z Dolenjske, pa tudi iz Zasavja ter drugih krajev. Neposredno pod cerkvijo sv. Neže je na južni strani že od nekdanje stala mežnarija, ki so jo občasno uporabljali tako za začasno zavetišče kakor ob različnih priložnostih tudi za točilnico.

Podrobnejših podatkov o delovanju planinske organizacije v prvih letih tega stoletja za območje Kuma ni bilo mogoče zaslediti. V Planinskem vestniku iz leta 1905 je razvidno, da je deželni zbor Kranjske odobril Osrednjemu društvu SPD Ljubljana v letu 1905 za popravilo vodnjaka na Kumu primerno podporo. Iz tega sledi, da je slovenska planinska organizacija že v tistih letih le sodelovala pri delih na Kumu. Njen cilj je bil, da bi planinci le bili deležni oskrbe in zavetja med svojim zadrževanjem na Kumu. Leta 1912 novo ustanovljena podružnica SPD Trbovlje je sicer prirejala izlete tudi na Kum, vendar kakšnega objekta ali prostora v mežnariji niso imeli.

Ko je podružnica SPD Trbovlje leta 1928 po premoru znova oživela, pa so odborniki skupno s članstvom začeli razmišljati o ureditvi planinskega zavetišča na Kumu. Vrh je postajal iz leta v leto tudi po planinski plati vse bolj zanimiv, privlačen in obiskan. Zato se je njen odbor kmalu po oživitvi dela te podružnice obrnil na veleposestnika **Andreja Jakila** v Krmelju s prošnjo, da bi dal možnost za uporabo lovske koče v Lontovžu pod Kumom. Ta koča je bila sprva last ljubljanskega župana **Ivana Hribarja**, kasneje pa jo je odkupil Jakil, ki je bil hkrati lastnik obsežnih gozdov na območju Kuma. Do dogovora ni prišlo, ker je Jakil postavljaj nesprejemljive pogoje. To lovsko kočo je kasneje odkupilo Smučarsko društvo Kum-Trbovlje.

SPD Trbovlje pa je še naprej računalo na ureditev zavetišča na Kumu. Z denarnim prispevkom je pomagalo gradbenemu odboru za zgraditev ceste od mostu čez Savo v Trbovljah do Dobovca. Ta je bila leta 1937 dejansko tudi zgrajena, do vrha Kuma pa so jo dogradili šele leta 1957 zaradi gradnje TV stolpa.

BIVAK V SOBICI MEŽNARIJE

Čeprav je podružnica SPD Trbovlje večkrat spodletelo pri dogovorih za ureditev zavetišča na Kumu, s tem svojim prizadevanjem ni odnehala. V stikih so bili s Posavsko podružnico SPD v Zidanem mostu, v katere planinski okoliš je po sklepu glavnega odbora SPD v Ljubljani sodil vrh Kuma, prav tako pa so bili večkratni pogovori s cerkvenimi oblastmi tako na Dobovcu kakor tudi v škofijskem ordinariatu v Ljubljani. Končno je bila sklenjena najemna pogodba za sobico v tedanji mežnariji. Ta je služila planincem za zavetišče in prenočišče. Gospodar je bil po planinski plati **Efrem Pavlič**, oskrbo pa je nudil mežnar **Miha Jamšek**. Soba v zimskem času ni bila uporabna, ker ni bila kurjena, zato tudi ni bilo prenočevanj.

SPD Trbovlje od tega zavetišča praktično ni imelo nobenega dohodka, vendar je najemnino kljub temu plačevalo. V isti zgradbi je imel leta 1938 zagrebški Ski klub v najemu sobico za svoje člane in tudi za ostale planince iz Zagreba oziroma Hrvaške.

Odborniki in članstvo so se odločili, da zgradijo na Kumu lastno planinsko kočo, in sicer v dolinici pod cerkvijo sv. Jošta na Kumu. Vendar temu lastnik zemljišča pa tudi sosed Jakil ni bil naklonjen. Toda Jakil je nekoliko popustil s tem, da naj bi si trboveljski planinci zgradili svojo planinsko kočo na manjši parceli pod travnikom na severni strani vrha. Iz podružnice SPD Trbovlje so si lokacijo ogledali in se zanjo odločili **Ante Beg**, **Avgust Kostanjšek**, **Jože Hauck**, **Franc Šetinc** in **Drago Radej**. Zaradi okupacije leta 1941 do okupa parcele in tudi do gradnje planinske koče ni prišlo.

Omeniti je treba tudi to, da je zadnja leta pred začetkom druge svetovne vojne na severni strani vrha Kuma oziroma pod cerkvijo sv. Neže župnik **Lojze Pavlič** postavil počitniški dom, ki naj bi bil namenjen semenišnikom. Ta dom pravzaprav nikoli ni bil dograjen. Imenovali so ga Pavličev dom.

Z ODLOČBO DODELJENI OBJEKTI

Po končani vojni leta 1945 je bilo cerkveno premoženje podržavljeno, prav tako tudi obširni gozdovi in zemljišča **Andreja Jakila**. Ministrstvo za kmetijstvo LRS, oddelek za agrarno reformo, je sprva sklenilo, da obe koči, to je mežnarijo z gostilno in njeno depandanso ter okoli dva hektara planinskih pašnikov, dodeljuje v upravljanje Planinskemu društvu Slovenije, podružni-

Vrh Kuma, kjer je morala po svetovni vojni ena cerkev odstopiti prostor televizijskemu pretvorniku.

ci v Trbovljah. Na ta sklep se je KLO Dobovec pritožil in njegovi pritožbi so pristojni organi ugodili. Ti so nameravali na Kumu odpreti gostilno, da bi si na ta način zagotovili dohodke. Trboveljska planinska organizacija pa se je zavzemala za to, da naj bo na Kumu planinska postojanka s planinskim načinom oskrbovanja. Delegacija PD Trbovlje je na II. planinski skupščini v Ljubljani 15. 12. 1946 vložila pritožbo oziroma protest proti ugoditvi pritožbe KLO Dobovec. V delegaciji so bili Ante Beg, **Slavo Šentjunc** in **Tine Lenarčič**. Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo LRS je z odločbo z dne 29. 7. 1947 odločilo, da dobi objekte na Kumu Planinsko društvo Slovenije, podružnica Trbovlje. S tem je končno potrdilo sklep okrajne komisije pri OLO Trbovlje, na katerega je dal soglasje tudi odbor za planinstvo in alpinistiko pri Fizikturni zvezi Slovenije.

Še preden je bila zadeva z lastništvom oziroma upravljanjem objektov na Kumu v celoti razjasnjena, je upravni odbor PD Trbovlje dne 8. 11. 1946 sklenil, da je treba začeti pripravljala dela za obnovo oziroma adaptacijo dveh zgradb na Kumu, to je bivše mežnarije in depandanse. Pripravljala dela so vodili **Slavo Šentjunc** kot predsednik PDT, **Viktor Simčič**, **Leopold Majdič st.**, **Tone Škoberne**, **Tine Lenarčič**, **Ivan Golob**, **Mato Škoberne**, **Janez Novak**, **Franc Šetinc**, **Ivan Rovšnik**, **Oskar Zakonšek**, **Jože Pungerčar** in drugi.

Prva množičnejša akcija je bila 17. 8. 1947, ko je 46 prostovoljnih delavcev – članov PD Trbovlje opravilo 320 ur prostovoljnega dela. Počistili so navlako v kleteh, popravili vrata in okna, zasilno prebelili vse prostore in opravili še druga nujna dela. Delo je oviralo pomanjkanje potrebnega materiala. Del vrat in oken so na novo vzdali, namestili so ključavnice, ometali stene in stropove, postavili so nove klopi in mize, obnovili peč, v celoti pa so pokrili streho z novimi salonitnimi ploščami. Delali so vse naslednje dni. Neuradna otvoritev planinske kočice PD Trbovlje na Kumu je bila 24. avgusta 1947.

PLANINSKA KOČA JE ODPRTA

Druga množičnejša delovna akcija je bila 14. oktobra 1947. Takrat je bilo treba znositi z Dobovca na Kumu dosti gradbenega materiala, predvsem les za obnovo depandanse in drugih prostorov. Tokrat so se še posebej izkazali dijaki trboveljske gimnazije. Dela so potekala še vse nadaljnje mesece vse do uradne otvoritve planinske kočice na Kumu 5. septembra 1948. Planinsko društvo Trbovlje je tako v kratkem času – pa tudi v času burnih dogodkov v tem letu – odprlo že drugo svojo planinsko postojanko; prvo so odprli že leta 1946 na Mrzlici (1122 m).

Na dan otvoritve se je na Kumu kljub slabemu vremenu zbralo mnogo planincev in domačinov iz bližnje in daljne okolice. Slavnostni in otvoritveni nagovor je imel predsednik PD Trbovlje **Slavo Šentjunc**, ki je kočico nato tudi odprl. V svojem govoru je orisal potek obnavljanja in opremljanja kočice na Kumu, posebej pa je pohvalil zelo delavne odbornike in članstvo PD Trbovlje, pa tudi delavce rudniškega zunanjšega obrata in gimnazijce. Za obnovo je prispevala PZS 30.000 dinarjev (odbor za planinstvo in alpinistiko). Osrednjo planinsko organizacijo je na otvoritvi zastopal **dr. Arnošt Brilej**, hrvaške planince pa **Gerhard Ledič** iz Zagreba.

Planinska postojanka na Kumu je bila stalno oskrbovana. Prva oskrbnika sta bila **Miha Jamšek** in njegova žena **Ančka**. Ta dva sta že prej vodila gostilno v mežnariji, pa tudi stanovala sta v tej zgradbi. V koči je lahko prenočilo 10 do 15 planincev. V naslednjem letu 1949 je bila obnovljena še depandansa, kjer je bilo pridobljenih nadaljnjih 26 ležišč, deloma v dveh sobah, deloma na skupnem ležišču. Planinsko postojanko na Kumu sta vodila po društveni plati kot gospodarja **Viktor Simčič** in **Mato Škoberne**.

PRENOS IMETJA NA NOVO PD

Na seji upravnega odbora PD Trbovlje dne 20. maja 1948 je bilo sklenjeno, da društvo predlaga plenumu takratnega odbora osrednje planinske organizacije, da bi v Trbovljah ustanovili še eno planinsko društvo. Do ustanovitve tega društva je dejansko tudi prišlo 5. julija 1950. Ustanovni občni zbor je bil na prostem, na dvorišču bivše novo zgrajene kopalnice z dvorano pri takratnih osrednjih rudniških delavnicah. Potem ko se je novo ustanovljeno društvo PD Kum-Trbovlje konstituiralo, so mu 25. 8. 1950 pooblašeni odborniki PD Trbovlje predali obnovljeno planinsko kočico na Kumu skupno z depandanso, vso opremo, zalogami hrane in pijače ter denarjem itd. brez kakršnekoli odškodnine ali pogojev. V kasnejših letih je PD Kum-Trbovlje svojo planinsko kočico nadzidalo, dozidalo in v celoti obnovilo, opremilo in leta 1952 napeljalo še elektriko.

Pojavljale so se seveda tudi hude težave v različnih oblikah, ki pa so jih zavzeti odborniki skupaj s članstvom in s pomočjo različnih podjetij postopoma odpravljali. Sedaj je planinski dom na Kumu nadvse skrbno urejen, odlično oskrbovan in tudi zelo dobro obiskan.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

ISKANJE ŠAMBALE

IZTOK TOMAZIN

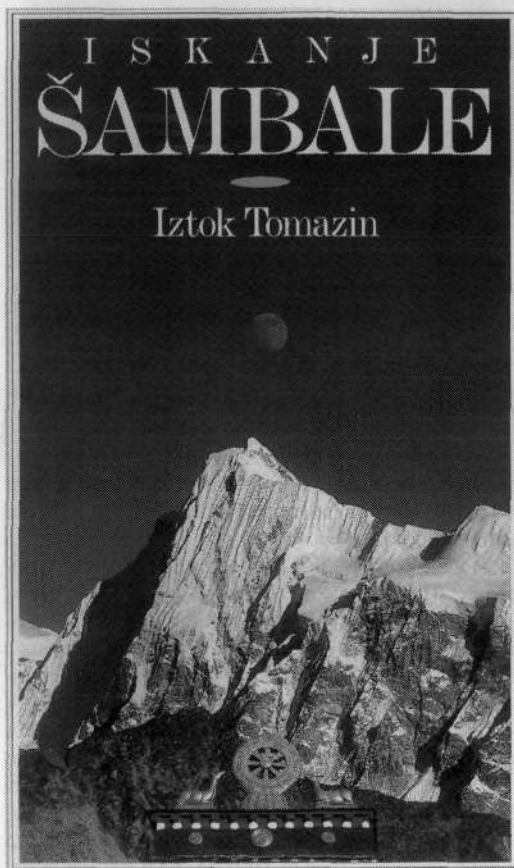
V založništvu **Dr. Iztok Tomazin, s.p.**, v založbi zdravnika in vsestranskega gornika, je sredi letošnjega novembra izšlo nenavadno književno delo tega slovenskim ljubiteljem in poznavalcem lepega planinskega leposlovja znanega pisca: zdaj se je spoprijel še s planinsko poezijo. Malone sto njegovih kratkih pesmi najboljše predstavi nekaj predgovorov in recenzij iz te knjige, ki so jih napisali dobri poznavalci tako avtorja kot literature, posebno težo pa daje knjigi predgovor Njegove svetosti tibetanskega Dalaj Lame.

Eden od odličnih poznavalcev Iztoka Tomazina **Tomo Virk** je v tej knjigi o njem napisal naslednje:

»Doktor Iztok Tomazin je zanesljivo tisto, čemur so v renesansi rekli *uomo universale*: vesten zdravnik, gorski reševalec – letalec, gorski vodnik, vrhunski alpinist, ekstremni smučar, zmajar, jadralni padalec, fotograf in – last, but not least – pisatelj. V svoji alpinistični karieri je opravil več tisoč vrhunskih vzponov v evropskih, ameriških, latinskoameriških, azijskih in afriških stenah in gorah, stal na vrhovih štirih osemstisočakov, z njih smučal in jadral, smučal z najvišjega vrha Amerike, poletel z zmajem z najvišjih vrhov Evrope, Balkana, Afrike in bil tudi pionir prostega plezanja pri nas. Del teh doživetij je popisal v svojih knjigah, kjer je bil podobno uspešen. Dosegel je namreč tisto, kar je dano le redkim. Svet zunanje avanture je z občutkom povezal s svojim bogatim notranjim življenjem in s spretnim literarnim peresom to znal posredovati tudi bralcem. Nekakšen prelom v Tomazinovi duhovni naravnosti pomeni srečanje s Tibetom, deželo skrajne geografske širine in neizmerne duhovne globine. Ljubezen do Tibeta je Tomazin razkril že v dveh prejšnjih knjigah, *Čo Oju – Turkizna boginja* in *Pustolovščina v Tibetu*. Tibetu najbolj primerno – *s tanko* kot skrajno zahtevno, avtohtono obliko daljnovzhodne poezije – pa je to storil v pričujoči zbirki pesmi. Tu z očarljivo sugestivnostjo pred nas stopi Tibet, ki ga v vseh pogledih izjemni avtor *Iskanja Šambale* nosi v sebi. *Iskanje Šambale* je zato še en, gotovo ne zadnji uspešni vrhunski vzpon Iztoka Tomazina, človeka, ki v alpinizmu in pisateljevanju izbira težje, a lepše poti.«

* * *

France Pibernik, ki je doslej verjetno prebral prav vse knjige Iztoka Tomazina in nekatere od njih ocenil še pred izidom, piše v svojem razmišljanju o tej knjigi med drugim, da mu je avtor pred odpravo na osemstisočak Gašerbrum, z vrha katerega je nameraval smučati, poslal rokopis svojih pesmi s prošnjo, da jih pregleda. »Skrbjo sem spremljal to njegovo pot,« piše France Pibernik, »saj je na moji mizi ležal rokopis, čigar usoda je ležala v neznanih rokah. Pa se je ves suh in ožgan srečno vrnil, potrkal na vrata, da sva se v naglici začela

pogovarjati o predloženi zbirki. Predvsem je želel kakšno kritično besedo k celoti.

Že okoliščina, da si je Tomazin izbral tako daljno snov, sodi med slovenske izjeme, izjemno je tudi to, da je celotna zbirka zasnovana v značilni orientalski pesniški obliki – *tanki*, kratki petvrstični pesmi, ki jo je do neke mere mogoče primerjati s podobnimi vzhodnjaškimi pesniškimi oblikami, kot je na primer *haiku*.

Zbirka *Iskanje Šambale* obsega devetindevetdeset pesmi. Vsebinsko prinašajo vtise, ki so v bistvu utrinki iz nenavadnega, na poseben način označenega sveta, ki ga je Evropejcu bržčas težko dojemati in razumevati v celem. Pred njim se odpirata krhkost in krutost dežele, ki s skopostjo in zahtevnostjo kroji usodo ljudstva, v mnogočem nomadskega. Postopoma se mu odpira značilna duhovnost tradicionalnega Tibeta, ki jo poseblja Dalaj Lama, hkrati pa občuti tudi ostro zarezo, povzročeno s kitajsko okupacijo, ki je s svojo komunistično doktrino prizadela bistvo tibetanskega duhovnega občestva, o čemer pričajo razvaline številnih uničenih samostanov in drugih kulturnih spomenikov po Tibetu. V posameznih pesmih se zazrejo v človeka tibetanski obrazi, obrazi otrok mraza in izpostavljenosti.

Dobršen del pesmi povzema avtorjevo doživljanje himalajskega višavja, kjer je tolikokrat visel med življenjem in smrtjo. Spopadanje z novimi in novimi preprekami skrajnih težavnostnih stopenj. Iz njih izžareva avtorjeva globoka vera v stvari in v lastno delo, tudi v napore na strehi sveta...

Vse je povedano v skopi, lapidarni besedi, kar gotovo ustreza redkobesednosti sveta, v katerem se je gibal.«

Dne 27. aprila letos je vrhovni poglavar Tibetancev **Dalaj Lama** posebej za to knjigo v angleščini napisal uvod in ga lastnoročno podpisal, kar je v faksimilu objavljeno na prvih straneh *Iskanja Šambale*. Takole piše Njegova svetost: »Zelo spodbudno je, da sta v zadnjih letih zanimanje mednarodne javnosti in njena podpora pravičnim tibetanskim zahtevam močno narasli. Pomemben vidik tega je porast publikacij v različnih jezikih, ki obravnavajo resnični položaj na Tibetu, okupiranem s strani Kitajske. Zato z veseljem pozdravljam knjigo pesmi dr. Iztoka Tomazina v slovenskem jeziku.

Dr. Tomazin je večkrat obiskal Tibet; navdušili sta ga lepota naših gora in bogastvo tibetanske kulture. Obenem pa ga je globoko ganila tragična usoda Tibetancev pod kitajsko oblastjo. To človeško razumevanje ga je spodbudilo, da je knjigo posvetil neupogljivosti tibetanskega ljudstva kljub težavam, s katerimi se danes srečuje.

Zelo cenim razumevanje in naklonjenost, ki ju je dr. Tomazin pokazal ob tragediji Tibetancev. Upam, da se bodo po zaslugi te pesniške zbirke bralci začeli bolj zanimati za Tibet ter da jih bo spodbudila k podpori nasilnega tibetanskega boja za svobodo in mir.«

Spomin na minule čase v Tibetu: prav malo samostanov je še ostalo v tej deželi, kjer menihi takole molijo svojim bogovom.

Medtem ko **Boris A. Novak** v svojem eseju *Japonska tanka ni več neznanka* premišljuje o možnosti slovenske adaptacije *tanke* ob pesniški zbirki *Iskanje Šambale*, avtor tega *Iskanja* pojasnjuje, zakaj in kako je prišlo do te knjige: »V Tibet sem prvič prišel zaradi Himalaje, zaradi čarobne privlačnosti najvišjih gora sveta, na katere sem se namenil priplezati. Vsaj tako sem mislil, dokler nisem spoznal še drugih resnic svojega početja. Vračal sem se in to še vedno počnem, telesno in drugače.

Tibet me je pretresel kot nobena druga dežela. Z nenavadnim prepletom lepote in krutosti bivanja na Strehi sveta. S silovitimi razdaljami, ki se spogledujejo z brezmejnostjo. Z dobroto, globoko vero in tragično usodo Tibetancev. Predvsem pa z neopisljivim onkraj vzvalovanih puščav, visokih belih gora, skrivnostnih tempeljev...

Nikoli še nisem s takim zadovoljstvom in srečo hkrati preival misli in občutke na papir. Zase in za druge. Kajti lepote in duh Tibeta in Himalaje presegajo pomen besed, sporočilnost fotografij, sposobnosti razumevanja. Lahko jih sprejemamo, čutimo in nekateri tudi živimo.«

Z dovoljenjem avtorja objavljamo nekaj pesmi iz zbirke *Iskanje Šambale* kot pokušino za branje celotne zbirke. Knjigo je sicer mogoče kupiti za 3980 tolarjev v ekonomatu Planinske zveze Slovenije na Dvorčakovi ulici v Ljubljani in v večjih slovenskih knjigarnah, za naročila neposredno pri avtorju (dr. Iztok Tomazin, Pot na Močila 21, 4294 Križe, telefon 064/801-667 ali 041/710-701) pa velja 10-odstotni popust.

GORA

*Te bele gore
ptica ne preleti.
Krvave zore
lažejo lahke poti
dražijo skrite moči.*

VZPON

*Želja na goro
gnala je, zdaj le še tli.
Stokam pod moro,
iščem vse speče moči.
Plezam. Brez vrha me ni.*

ZBOGOM

*Vročje so barve,
tiha pesem večera,
žlahnte so sanje,
mir pod plaščem telesa,
molk ob uri slovesa.*

SLADKA GROZA

*Predaleč segam?
V somraku teh večerov,
ko svet požene
v škrlatno žrelo teme,
ko čuti ponorijo.*

PRED HIŠO

*Svinčeno jutro,
svet v led je okovan,
čebļava gruča
dec polgolih čaka tam
igračo dneva – sonce.*

GROB V PUŠČAVI

*Ledeni veter
mu večno pesem poje
in pesek brusi
lobanjo belo, golo.
Pogled zadrž v nebo.*

NA RUŠEVINAH SAMOSTANA

*Bedim med kamni
in srkam prah davnine,
trpim spomine,
solz reke zgodovine
jočem med razvaline.*

KAILAS

*Gora vseh gora,
kažipot za vse smeri,
daljni Šivin tron.
Nikdar segel nanj ne bom.
Beli ideal poti.*

VRAČANJE V TIBET

*Krut je vsak odhod.
Ko se vrnem, se rodim,
nov in svež, otrok.
Sanjam, da sem bil in bom,
ljubim smrt, ker preživim.*

VRHOVI HIMALAJE

*Zarje, ples vetrov.
Lep in krut je svet bogov.
Vabi, boža, tre.
V sebi nosim ga, zaklet,
vračam se umret – živet.*

ALI JE VZPON NA AYERS ROCK TEPTANJE SVETINJE ALI VRHUNEC POTOVANJA PO CELINI?

ULURU, SVETA GORA ABORIGINOV

MATEJA GRUDEN

Dan se je že nagibal proti večeru. Stala sem ob vznožju gore in opazovala japonsko mularijo, ki se je zaganjala nanjo. Približala sta se mi mlada nemška turista, fant in dekle, ki sem ju srečevala že prej. »Se bosta jutri vzpe-la nanjo?« sem ju povprašala. »Ne,« je odsekala ona. »Gora je sveta za Aborigine in midva to spoštujeva. Oni,« je omalovažujoče pomignila proti Japoncem, »pa očitno ne.« Sram me je bilo glasno pritrditi, ko me je, v pričakovanju, da se bom pridružila njenemu razmišljanju, vprašala, »kaj pa ti?«.

Prepričana sem bila, da se bom vzpela na Uluru (to je aboriginsko ime gore; sicer je bolj znana kot Ayers Rock) že takrat, ko sem ga zagledala: veliko rdečo gmoto, ki se dviga sredi neskončne ravnine. Potem me je najprej zapekla vest ob prebiranju napisne table ob vznožju, na kateri Aborigini, njeni tradicionalni lastniki, naprošajo turiste, naj ne plezajo nanjo, ampak naj se le sprehodijo okrog nje. Gora je namreč zanje svetinja; dokler niso nanjo položile roke tudi avstralske oblasti, je bila najpomembnejše mesto, kjer so se srečevala aboriginska plemena. Na goro naj ne bi priplezal še nobeden od Aboriginov.

Kasneje sem zasledila v eni od turističnih zložen-k naslednji poziv: »Uluru je zares pomemben, je svetinja. Ni prav, da se vzpenjate nanj. Ni primerno...« Pod-pisan je bil eden od predstavnikov tradicionalnih last-

nikov parka. Nekje pa sem prebrala, da naj bi se abori-ginsko plemo Anangu, ki živi tod, počutilo odgovorno za ljudi na gori.

V MESTNIH ČEVELJCIH NA GORO

Med vzpenjanjem na to goro se je poškodovalo že veli-ko ljudi, nekateri so izzvali tudi najhujše – smrt. Kot bi ta skalna gmota pobirala davek za vzeto nedolžnost. Toda razlogi za nesreče so precej manj mistični: mnogi se nanjo vzpenjo v popolnoma neprimerni opremi ali pa preprosto precenjujejo svoje fizične sposobnosti in

Uluru ali Ayers Rock, sveta gora Aboriginov

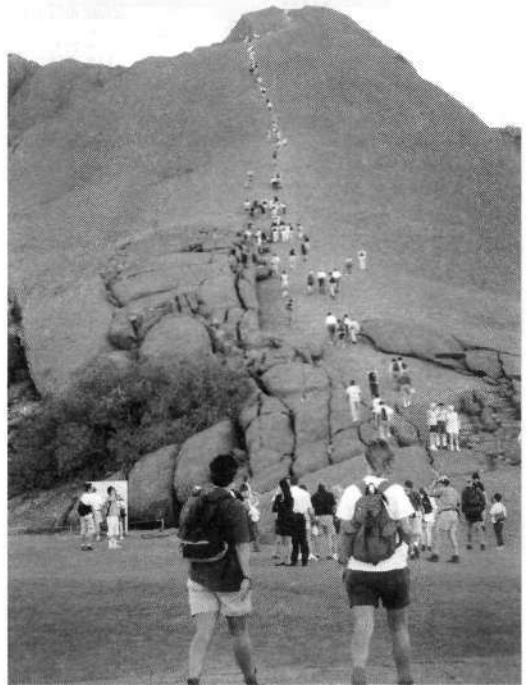
rinejo proti vrhu v času neznosne vročine (tod se poleti dvigne živo srebro čez 40 stopinj Celzija; šele z letošnjim letom so prepovedali vzpenjanje na goro v času, ko je temperatura višja od 36 stopinj Celzija). Številni zdrsi in padci, vročinske ali srčne kapi odenejo kdajpakdaj goro v žalovalno črnino.

Na pogled sem le težko verjela, da samo 348 višinskih metrov visoka gora (ki ima 863 metrov nadmorske višine, iznad ravnine pa se pne približno tako visoko kot Šmarna gora nad Ljubljano), na katero se je moč vzpeti le po eni, urejeni in z železno verigo varovani poti, lahko pahne ljudi v smrt. Ko sem stala sredi množice, ki se je pripravljala na vzpon in si ogledovala nekatere od njih, sem verjela. Tako se je pred menoj podala na goro starejša Japonka z oporno palico v roki. Počasi, z občasnimi postanki, a vztrajno je stopala proti vrhu. Kdo drug je rinil gor v skorajda mestnih čevljicah. In takih ni bilo malo.

Vzpon na goro se mi ni zdel kdovekako zanimiv, prej malce dolgočasen. Po grebenu je speljana le ena pot, zato je bilo treba capljati v vrsti, tempo pa so narekovali najpočasnejši. Prehitevati si nisem upala zaradi močnega vetra, ki je tu in tam silovito udaril obme; kot bi nas hotel pregnati z gore, sem bila praznoverna. Dejansko je pihalo tako močno, da sem se zbalala, da me utegne odnesti, če za trenutek spustim verigo. Zato sem se je hvaležno oprijemala. V vodniku sem prebrala, da je na gori pogosto precej vetrovno (zavežite si kape, svetujejo; no, mojo je odneslo). Pot je izredno gladka, z le tu in tam kakšno naravno izdolbeno stopničko; čeravno sem imela obute dobre pohodniške čevlje z robotim podplatom, mi je nenehno spodrsavalo. Ne vem natančno, koliko časa sem se vzpenjala do vrha. Pot je dolga malce več kot kilometer in pol. Za vzpon in sestop naj bi bili potrebni kakšni dve uri skupaj s priporočljivim krajšim počitkom na vrhu. Vendar o vrhu oziroma vršacu tu pravzaprav ne gre govoriti; ko spustiš zadnji konec verige, se ti odpre pogled na planoto, polno kotanj. Belo poslikane stopinje govorijo, kod je priporočljivo stopiti.

JUTRANJE PREOBLAČENJE

Na Uluru sem se vzpela približno ob pol sedmih zjutraj. Vstala sem zgodaj, malce pred peto; na nogah je bil že skoraj ves kamp (urejen v turistični vasi 20 kilometrov pred vhodom v narodni park Uluru – Kata Tjuta; in, mimogrede: za vstop v park plačaš 15 avstralskih dolarjev). Vsi so hiteli, da bi ujeli minute, ko začenja za goro vzhajati jutranje sonce. To je fantastičen pogled. Sebično so mi šli na živce vsi drugi turisti, ki so se tam prerivali iz istega razloga kot jaz; koliko lepše bi bilo goro, ko se prebuja, doživljati v skromnejšem številu. Njeno sprva bledorjavo ogrinjalo je postajalo vse bolj žive barve, dokler ni Uluru zažarel v močni oranžnorjavi barvi. Menjavanje barv sem sicer doživela že dan prej, ob sončnem zahodu, toda prizor je bil vreden ponovitve. Videla sem tudi fotografije gore ob različnem vremenu; ko je vreme kislo, deluje mrzlo tudi ona. Ko je vedro, je tudi ona lepša. Pozorno oko odkrije še več od tega. Ko sem se vozila okoli nje, mi je pogled zastal na

Od podnožja do vrha Ayers Rocka je od jutra do večera kolona ljudi, ki hočejo kljub prepovedi avstralskih domorodcev občudovati razgled z vrha.

čutno oblikovanih ustnicah, lepo oblikovanem ušesu. Ena od njenih votlin, kamor vodi sprehajalna pot, je izoblikovana v maternično ustje; tja se zatekajo aboriginske ženske, ko si želijo zanositi. Turiste naprošajo, naj v votlini spravijo fotografske aparate in kamere. Vsaka podoba na razbrzdanem površju gore je za Aborigine svoja zgodba, ki jo izpričuje »dreaming« ali sanjanje – gibanje, na katerem temelji življenje Aboriginov in njihovo umetniško ustvarjanje.

ZANEMARJENI IN OPITI

Območje parka Uluru – Kata Tjuta je eno izmed z Aborigini najbolj naseljenih območij na avstralski celinei.

Monolitna gora ima razčlenitve, ki spominjajo na dele telesa, ti predeli pa so zato za domačine še posebno sveti.

Aborigin kot turistična atrakcija Avstralije: navidez divjak iz prazgodovine, v resnici žalostno propadajoči praprebivalec najmanjše celice.

Foto: Mateja Gruden

Največ jih živi v notranjosti dežele, skritih očem ravedenih turistov, za nekatere od njih so Aborigini le še en dragulj v turistični ponudbi države. Sama sem prišla v stik z Aborigini le nekajkrat. Prvič v Sydneyju, kjer je nedaleč od opere sedel ostarel domorodec in

igral na avtohtono aboriginsko trobilo, dijero. Melanholični zvoki so se širili naokrog, okrog njega pa se je nagnetla skupinica turistov. Kdo izmed njih je vrgel predenj kak kovanec. Neki svetlolas turist je sedel k njemu in se široko nasmejal, domači pa so pohiteli, da ga ujamejo v objektiv.

Kolikor bolj v notranjost sva šla z očetom, toliko več jih je bilo. Na poti do Uluruja sem v neki obcestni okrepčevalnici prebrala na steno obešeno sporočilo, ki je med drugim naprošalo: »... Prosimo, ne točite Aboriginom alkohola...« Podpisal ga je eden od aboriginskih starešin. Kasneje sem razumela prošnjo. V Alice Springsu sem srečevala domorodce, ki so posedali po parkih ali v nakupovalnih središčih, zanemarjeni in zaudarjajoči po alkoholu, ter mimoidoče prosili za kaj denarja ali pa vsaj za cigareto. Ko sva z očetom zapuščala Uluru – Kata Tjuta, sva v daljavi zagledala drobceno piko sredi ceste. Bil je Aborigin, ki je vzravnano stal na cesti in z eno roko dajal znak, s kakršnim nase opozarjajo avtostoparji. Ob cesti je ob razmajanem avtu sedela kopica drugih domorodcev. Mož, ki je ustavljal, je skočil na mojo stran avtomobila. Vranje črni žimasti lasje so mu neurejeno padali na ramena. Bil je zanemarjen, v očeh mu je zeval prazen pogled. »Bencin?« je vprašal v komajda razumljivi angleščini. Odkimala sem: žal, še sama nisva vedela, kje je naslednja črpalka in ali bova do tja imela dovolj bencina. Oči so mu mrzlično begale po notranjosti najinega kombija. »Cigarete?« Dala sva mu zavojček. Medtem se je približala mlajša Aboriginka. Zastrmela se je vame, jaz pa sem opazila le muho, ki ji je silila v desni koticček ustnic. Niti zdrznila se ni. Kasneje sem prebrala, da so domorodcem muhe dobrodošle, saj jih čistijo.

Odtlej sem jih le še videvala. Največkrat na cesti, natlačene v razpadajočih krupah, pa v zanje zgrajenih nasejih. Eno takšno je bilo na vzhodni obali, blizu soteske Mossman Gorge. Čedne hiške, v katerih so prebivali, so bile videti bolj kot naši planinski bivaki, zasilno urejene in le s spalno namembnostjo. Tam sem doumela, da naš način življenja ne more biti tudi njihov. Nasploh ne pomnim, da bi jih pogosto videvala v družbi belcev. V pogovoru z nekaterimi belimi Avstralcami sem razumela, da ne marajo kaj dosti za prvotne prebivalce svoje domovine.

SKRUNJENJE ABORIGINSKE SVETINJE

Ko sem stala na gori, sem se spraševala, ali je bilo vredno domorodcem teptati to, kar jim je sveto. Hkrati sem si mislila: saj jo ljudje skrunijo že toliko let! In, resnici na ljubo, enkrat je pogled na njen vrhnji del, na planoto, polno kotanj, in na razbrazdana pobočja. Z vrha sem objela prostranstva okoli nje: dolgočasno ravnino, kjer se v daljavi dviga le silhueta večglave skalne gmote, še enega Aboriginom svetega monolita, Kata Tjute ali Mt. Olga. Čeprav je znana turistom, je Uluru mnogo bolj priljubljen. Toda Kata Tjuta je strožje zaščitena kot Uluru. Kamne lahko namreč tam le opazuješ, prepovedano pa se je vzpenjati nanje. Kako klavna se mi je zdela ta prepoved, saj je vendar Uluru tisti, ki je oblegan in slaven. Zato mi je prepoved izzvenela prav jalovo, kot slabo opravičilo za skrunitev Uluruja.

Pojdi z menoj v goré

VINKO HROVATIČ

Pojdi z menoj v goré,
ko prvo zelenje vzbrsti,
naj ti zapoje srcé,
ko veter skoz' veje šumi.

Pojdi z menoj tja na vrh,
kjer skala mogočna stoji,
tam spreletava te srh,
da v žilah ti kri ledeni.

Malo prgišče zemlje
v kotanji se z vetrom borí,
tjakaj okó se zazré,
tam roža najlepša cvetí.

Veter ji kodra njen cvet
in nihče ne more do njé,
ves je njen božji tu svet,
popotnik se tega zavé.

NAJLEPŠE SO PESMI OKOLI KOČE IZ SIVIH BRUN POD MESTNIM VRHOM NAD KOČEVJEM

HVALNICA JELENOVEMU STUDENCU

PETER VOVK

Še pravi čas sem hodil k tebi, Jelenov studenec. V sebi zadržujem besede iz preteklih dni. To je bil pomenek samega s seboj, govor je pomešala narava, ki je preglasovala moje besede.

V snegu sredi noči namečem drva na žerjavico, da bo zagorel novoletni ogenj. Spijo smreke na poseki, videti so kot stražarji. Bel sneg išče črne lise žametnih skal, da jih bo pobelil.

Tišina, molk. Saj ni nič, le jaz sem videl privide. Sneg škriplje v noč, niti najmanjšega glasu ni. Le kot igla te nek glas rahle sape se oglašja. Megla in mraz sta okoli kočje iz brun. Lepe misli so v novoletni noči, lepa čustva.

Povzpел sem se visoko gor nad dolinski svet. Videl sem svetle zvezde, srebrno svetlobo lune in padajoče ivje – kot bel puh je. Drevje kot za stavo poka od mrzlega zraka. In zvezda moja – v temi me je varovala. Vem, kje sem ta hip – tam med drevjem, ki je vse v srebru.

Okoli je solzno od mraza, spomin leti daleč nazaj. Moja ušesa so polna pozvanjanja ledenih sveč. In moje spanje tu gori pri tebi, Jelenov studenec, je čisto in zdravo.

Zvezde še niso zbledele, ostale so še skupaj. Zehal sem, vstajal, zaspan sem še bil. To je bil začetek novega dneva. Sonce je nato vstajalo in zardevalo, mraz je škripal. Čisto in belo je bilo vse v mrazu in ivju. Ves čas sem srečeval oledenele veje in vejice, obdane s svečkami. Zletel je nočni ptič z bukove veje, v zraku se je razpršil nenavaden šum.

Ležim samotni na pogradu ob pločevinasti peči, ogenj plapolja, suhe veje prasketajo. Začeli so se oglašati jutranji zvoki živali. V živem in neživem svetu je sicer lepo, toda ko neživi svet oživi, je vse še lepše. Neživih predmetov okoli mene je bilo prepolno, ko sem prišel k tebi, siva kočja iz brun, toda ti neživi predmeti so takrat oživeli. Dobra gozdna zemlja še hrani stari vonj, vse diši po preperlem lesu.

SPOMINI NA NJEGA DNI

Bil sem dan in noč, voda in ogenj, skala in kamen, drevo in grm, cvetlica in trava, dim in pepel. Vsa ta lepota tu gori pri tebi, Jelenov studenec, je kot na razstavi. Vse mi je na očeh, ko pridem k tebi, siva kočja iz brun. Daljša mi dan, odmika mi večer. Vse najlepše je pred menoj. Sámno okrasje je zjutraj okoli mene. Ta majhna oaza za Mestnim vrhom je za mene svet zase. Vse me kliče in vabi k sebi. Pesmi ptičev pevcev vise na vsaki vejici, potem ko privro iz ptičjih grl.

Tu gori pri tebi, Jelenov studenec, sem odrešen dolinskega sveta in asfaltne džungle. Jelovo vejico sem zataknil za klobuk, brado naredil iz mahov in lišajev. Velik lapuhov list mi je namesto klobuka hladil glavo. Zdaj sem že skoraj pozabil, kako je ta gozd dišal, kako

so šumela stara in prastara drevesa. In ptič je bilo nešteto po gnezdih. Oglašale so se drobne živalice, kobilice so strigle, murenčki brenkali na svoja godalca. Sedaj pa teh drobnih živalic ni slišati.

Moja postava se tiho pomika naprej, glas trepeta v meni, tihe minute odteka. Z bolešijo opazujem svet okoli sebe – kaj vse se je tod spremenilo! Ne mahajo mi več v pozdrav stare bukke, smreke in jelke. Sonce ne sipa več velikih senc skozi veje.

Gledam fotografije iz preteklih let in začutim čas, ki je minil. Nikogar od starih prijateljev ni več, noben znan obraz se ne prikaže. Preveč nenavadna je tako hitra menjava časa – spet so tukaj drugi ljudje. Oglašajo se glasovi starosti, ki jih ni moč preslišati.

LJUBEZEN OD POMLADI DO JESENI

Da, odšel bom, vendar ne več k tebi, Jelenov studenec. Da, vem: star sem postal, noge me ne nesejo več tja gori k tebi, siva kočja iz brun. Nič mi ni več všeč, ne slika televizije, ne njeni glasovi. Rad bi spet poslušal petje ptič in glasove drobnih živalic.

Rad sem imel bokajoč glas srnjaka – obiskal me je zjutraj in zvečer. In medvedka Brunda – prihajal je pit vodo k Jelenovemu studencu.

Rad bi umrl kar na mahu ob žarečem ognju, pod dišečimi smrekami.

Nisem hodil ne po salonih in ne po dvoranah. Prihajal sem iz dolinskega sveta, iz asfaltne džungle in mestnega prahu. Od tam sem rad hodil k tebi v nočne samine in se tam grel ob ognju. Bila je srebrna svečava luna, kresnice so se dvigale iz pritalnega sveta kot žive iskre sonca. Srečeval sem medvede, rise, lisice, jelene. Poznal sem njihova pota in njihove navade.

Od vsakega ponedeljka zdaj spet čakam na čas, ki je minil.

Tam gori je bil smeh, so bili sonce, luna in ogenj. Ljubezen je vzcvetela zgodaj spomladi, ko je prišla kukavica, septembra pa je prešla. Nespečnost je bila, nespečnost ob svečavi lune in ob kresnicah je bila prelepa. Pretegoval sem se ob ognju na mahu in se obrnil, da me je grelo v hrbet.

Stopinje se mi opirajo na žametni mah, capljam k studencu po vodo, da si bom skuhal kavo.

Leno se je čas vlekel do polnočnega stolpa. V plesu, lahko ubranem, se spreletavajo netopirji po nočnem gozdu. Ko zagledam risa v bližini, trdneje stisnem palico v desni roki. Vonjal je ris meso, ki se je peklo, zato naj mu bo oproščeno.

K ustom sem nesel kozarček dobrega vina, v ustih je ostal zlahten okus. Z nočnimi očmi zrem okoli sebe, kaj bom spet zagledal. Naj me odnese v nočni gozd, sem rekel sam sebi, kjer se kresnice kot žive iskre sonca dvigajo iz pritalnega sveta.

Jelenov studenec, ti si mi dal ob vsakem letnem času čas in prostor.

SPOROČILA IZPOD MESTNEGA VRHA

Bom lahko sploh kdaj pozabil? Svoj svet tam gori pri tebi, Jelenov studenec, sem si ustvaril sam. Plemenite risbe sem gledal ob ognju v kresni noči. Nihče me še ni tako globoko pogledal v oči kot lesna sova, sedeča na jelovi veji. Zbor luči je bil tam: svečava lune, zvezde, kresnice in ogenj. Iskre so ob ognju letele iz smrekovih vej visoko v nebo.

Ta konec sveta za Mestnim vrhom je bil ves moj. Napojil mi je dušo in telo. Noge so bile lahke, stopal sem kot ptič.

S svojo rumenordečo svetlobo gori petrolejka v sobi kočice in kliče k spanju, meni pa ni do spanja. Lepo zloženi kamni so bili ob kurišču, bleščeči stolp ognja se je z dimom dvigal v temno nebo. Iz kozarca sem pil sladko vino in si privezoval dušo. S svojo nočno glasbo mi je ušesa polnil glas velike uharice.

Pogosto v moje okno privrši veter in mi prinese sporočilo izpod Mestnega vrha, naj moja skrb pojenjuje, saj moja kočica še stoji cela.

Lepote čas in zdravja je bil pri tebi, Jelenov studenec. Nisem zapravljaval časa po nepotrebnem in ne spravljaval na kupček denarja. Hodil sem tja gor, hodil tiho po mahu, da nikogar ne prebudim.

Utrinek vžigalice, dim iz cigarete – le za kratek hip. Šilce slivovke mi priveže dušo in močnejše poganja srce. Sanjal sem o vsemirju – razkošen svet je bil to, poln čudovitih slik. Zdelo se mi je, da zvezde žarijo od vrha do tal. Kresnice so se dvigale iz pritalnega sveta kot žive iskre sonca.

Poklicati prijatelje po imenih si želim, tiste, ki so hodili k tebi, siva kočica iz brun. Odnegli so sezname, nobene sledi ni za njimi. Lepe besede prijateljev in njihovi nasmeški so me prinesli nazaj k tebi, Jelenov studenec.

NOVOLETNA NOČ

Škripal je sneg pod premrazeno zemljo. Zaškripala je grča zmrznjene veje. Zmrznjene glasove svojih podplatov slišim.

Sneg pada vse gosteje, velike bele snežinke. Veter lomi suhe veje dreves in grmov.

Svetilka je gorela v koči, zasula je temo z rumenordečo svetlobo. Vse okoli mene je bilo novoletno razpoloženo. In zaprasketale so suhe smrekove veje. Vsa rdeča je bila peč, ki je dajala toploto od sebe.

Kristalen kozarec, poln dobrega vina, primaknem k ustom. Moja letoletna pot se je končala pri tebi, siva kočica iz brun.

Gozd se spreminja pod belo barvo snega. Rezek zimski mraz je oplemenitil moj obraz. Nič ne duši tam gori pri tebi, studenec.

Stara leta sem odrinil k steni in hitro stopal. Mrzel veter je jokal, potem sem v takem mrazu prav dobro spal. Pred tem sem popil nekaj vina, prav dobro mi je delo tam gori v gozdu in tam gori v samoti. Nekaj sem pojedel, duša se mi je ogrela, moj foksterijerček je veselo skakal okoli mene. Pogleduje v steno, kjer prasketajo polhi.

In žleb je zmrznil, okna so polna snega. V tišem šumu gozda govorim nekaj sam sebi. Rumenordeča luč daje od sebe tiho svetlobo. Nikjer ni nobenega šepetanja, šumov, pljuskanja. Z menoj so zaspale stene, trami in podi. Zunaj škripa sneg, vse je zaspalo, vse mirno spi, hoje, bukve, smreke, studenec, ki je miren in tih. Daleč je še dan. Medved je že zdavnaj zlezal spat, brlog mu zasipava sneg. In ptice spe, ni slišati njihovega prhutanja.

Novoletna noč je, ni smeha sov in sovakov. Polh boječe teka po podu podstrešja. Vse je sicer zaspalo, drevje, grmovje, skale in mah. Čisto sam sem bil pri tebi za novo leto, siva kočica iz brun. A vendar ne čisto sam: pes je bil z menoj, pa miške in polhi.

ISKRENJE V ZIMSKIH IN POLETNIH BISERIH

Vse je bilo zaledenelo, velik mraz je bil. Pod ledenim steklom so bila drevesa, grmi, skale in kamni. Boječe hodim po zmrznjeni zemlji, pod nogami mi poka. Suh, mrzel droben sneg nosi veter.

Svod neba rdi v plamenih prvga sonca. Drami se zimski dan, vse se iskri. Vse se sveti v srebru in zlatu. Obraz je rdeč, glava vsa v ivju.

Suh zrak je bil, pot zamrznjena. Duša mi je skamenela, beseda okamenela. Nemirne sence dreves leže na tleh. Poslušam šumenje iz vsemirja. Zvezde se prižigajo – čisti biseri. Ves sem vznemirjen od tega dogajanja. Srebrna svečava lune je potresena po smrekah. Prah vsemirja od migljajočih zvezd čutim. Prečudna tišina je, kot da bo nekdo prišel iz vesolja. Zdi se mi, da sem gluhi in slepi in nos mi ne vonja več. Kristalno je vse po vejah okoli mene.

In slišim prelepe glasove taščice, ki prši svoje pesnice...

Temna noč se je mnogo pozneje prikradla v jutro s kapljicami rose na cvetlicah in travah. Stržek se oglašja s kupa preperelih vej. Na majcenem nebu pod smrekami imam svoj domek. Žarki sonca se lovijo v kapljicah rose.

Prijemal sem cvetove v travi in jih vonjal. Z dnevno svetlobo v očeh sedim ob jutranjem ognju. Odkril sem ververici na košati smreki, samčka in samico. Tam imata gnezdo. Pajčevina na leski je nastavljena za muhe. Nove in nove živalice so tu. Prileti bukov kozliček v satenastem plašču. Velike tipalke krase roženo glavo.

V tih ravnih svit sem stopal. Na mehko posteljo iz mahu sem legel. Naselil sem se tukaj že pred leti, že takrat so bila tla razkošno posuta s smrekovimi iglicami.

Popravek

V rubriki Odmevi je v članku »Preimenovanje kočice na Blegošu« prišlo na strani 447 v prvem stolpcu in v 3. stavku do neljube napake: beseda ugotovili se pravilno glasi **zagotovili**, beseda lovca pa se pravilno glasi **borca**.

Za nenamerni napaki se opravičujemo.

Predsednik PD Škofja Loka
Jože Stanonik

odmevi

Črne luknje zaradi sonca v TNP

V 9. številki PV (1998) je bil na straneh 380 in 381 objavljen nepodpisan prispevek Črne luknje zaradi sonca v TNP. Članek obravnava program okoljske sanacije objektov v visokogorju Triglavskega narodnega parka iz sredstev programa Phare za TNP. V zvezi z napisanim smo bralcem in Planinski zvezi Slovenije dolžni nekatera pojasnila.

Triglavski narodni park je že v letu 1994 prijavil projekt Fiche, ki se nanaša na povečanje učinkovitosti upravljanja in razvoja parka ter okoljevarstveno sanacijo infrastrukture pri objektih v visokogorju. Na osnovi možnosti za vključitev v program Phare smo skupaj z Ministrstvom za okolje in prostor (MOP) projekt dopolnili in natančneje razdelali.

Denarna sredstva iz programa Phare za TNP so namenjena tudi za konkretno izvedbo okoljske sanacije objektov v visokogorju (planinske postojanke, sirarne na planinah, objekti TNP). TNP kot nosilec projekta v okviru Ministrstva za okolje in prostor je s sodelovanjem PZS, planinskih društev, agrarnih skupnosti in z nekaterimi strokovnimi institucijami na podlagi dosežanih analiz in študij pripravil idejno zasnovo in vodi projekt. Posebej velja poudariti, da se je Triglavski narodni park samoiniciativno odločil, da del opreme nameni tudi za planinske postojanke, zato je zmotno mnenje PZS, da je oprema namenjena samo za planinske postojanke. Zavedamo se in poudarjamo, da so z okoljsko sanacijo planinskih postojank v začetku devetdesetih let sama začela planinska društva s pomočjo Gospodarske komisije PZS, pri projektu Phare za TNP pa gre za nadaljevanje okoljske sanacije objektov v visokogorju.

Izvajanje programa Phare za TNP, kjer je okoljska sanacija objektov v visokogorju le en del programa, je

bilo pogojeno z obveznim sofinanciranjem Republike Slovenije. Prva razpoložljiva slovenska sredstva za realizacijo programa so bila na voljo šele v jeseni leta 1997 in so bila takoj namenjena za pripravo študije in razpisa za okoljsko sanacijo objektov v visokogorju. Skupen dogovor MOP, TNP in PZS je bil, da bi prednostno začeli urejati čiščenje odpadnih voda pri objektih v visokogorju, konkretno pri Koči pri Triglavskih jezerih. Na razpisu izbrani izvajalec, Vodnogospodarski inštitut Ljubljana, je v študiji prikazal take rešitve in usmeritve za čiščenje odpadnih vod pri objektih v visokogorju, ki so skladne z rešitvami v celotnem alpskem prostoru. Menimo, s tem pa se strinja tudi Gospodarska komisija PZS, da je študija zelo uporabno gradivo s smernicami za okoljske sanacije objektov v visokogorju.

Zaradi zapleta na Ministrstvu za okolje in prostor, ki je zahtevalo recenzijo študije in presojo vplivov na okolje in da bi ne izgubili možnosti pridobitve sredstev Phare, smo se na predlog MOP v začetku aprila na hitro odločili za pripravo razpisa za nakup in instalacijo opreme za pridobivanje električne energije s pomočjo sončnih celic. Razpis je bilo potrebno pripraviti v enem tednu. V tistih dneh je bil referent Gospodarske komisije PZS nedosegljiv, zato smo razpis pripravili na TNP s sodelovanjem planinskih društev in agrarnih skupnosti. Zavedamo se, da je bil razpis v danih okoliščinah razmeroma slabo pripravljen, ne zdrži pa trditev predstavnika GK PZS, ki je sodeloval v razpisni komisiji, da se v razpisu ne sme predlagati določenega izdelovalca opreme.

Za razpoložljiva sredstva Phare za okoljsko sanacijo objektov v visokogorju v TNP (225.000 ECU) je bila razpisana oprema za skupaj 26 objektov – 17 manjših koč TNP, 9 planinskih postojank in dve sirarni na pašnih planinah. Razpisano je bilo skupaj: 202 solarna generatorja (50 W in 55 W), 28 regulacijskih omaric in 45 različnih stacionarnih akumulatorjev. V razpisu je bila vključena dostava opreme do samih objektov in visokogorju in in-

stalacija opreme na objekt. Delež razpisane opreme za pridobivanje električne energije s sončnimi celicami za objekte v visokogorju v okviru programa Phare za TNP je naslednji: planinske postojanke 71,5 odstotka, sirarni na pašnih planinah 12,3 odstotka in koč TNP 16,2 odstotka.

Na podlagi prispelih ponudb na razpis, »pravil Phare« ter tehnične in finančne evaluacije ponudb je bilo izbrano podjetje Esotech iz Velenja. Njihova ponudba za izvedbo projekta po razpisu je znašala 163.301 ECU (z davkom). V končni fazi je bilo podjetje Esotech izbrano zaradi bistveno cenejše ponudbe. Strinjamo se s predstavnikom GK PZS, da so imeli nekateri ponudniki (Kontiki Solar, Gryps) tehnično boljše ponudbe in večje dotedanje reference s področja fotovoltaike v visokogorju, vendar so bile njihove ponudbe glede na razpis prevelike in predvsem predrage. To pa prav gotovo ni več problem TNP ali PZS.

Na koncu želimo ponovno poudariti, da je MOP objavilo razpis za okoljsko sanacijo objektov v visokogorju v okviru programa Phare za Triglavski narodni park. Razpis zajema kakršnekoli objekte v visokogorju TNP in ne le planinske koč. Menimo, da je lahko PZS, ki je v program vključena z več kot 70-odstotnim deležem, zadovoljna z možnostjo sodelovanja v programu Phare za TNP.

Martin Šolar,
Triglavski narodni park

(Ne)varna hoja po gorah

Rad bi opozoril, da je fotografija, objavljena na naslovnici 9. številke PV (september 1998), z vidika varnosti hoje v gore ter še posebej doktrine PZS na tem področju popolnoma nesprejemljiva. Ker je PV glasilo, ki ga izdaja PZS, žal pa ni nikjer navedbe, da članki, mnenja ali drugi dokumenti ne izražajo vedno uradnega stališča PZS, je mogoče sklepati, da je vse, kar je v PV objavljeno, tudi sprejemljivo za PZS. Ali je res tako? Če bi bilo, bi se resno vprašal, ali je objavljena fotografija v 9. številki PV odraz 543

nove doktrine PZS na področju varnega gibanja po gorskem svetu. Zato sem pričakoval, da bom na straneh te številke srečal informativno ali opozorilno besedilo o tem, kako se ne hodi v gore. Žal ga nisem našel, prav tako pa ni bilo nič o tem v naslednji številki PV. Dopuščam možnost, da se bo to še zgodilo in srčno upam, da bo to kmalu. Pričakujem tudi reakcijo pristojnih organov PZS in še koga. Vedno sem in tudi v prihodnje bom jemal v roke PV kot neke vrste učbenik. Rad bi bil prepričan, da bo PV v prihodnje to svojo nalogo ureničeval nadvse skrbno ter da bo pretehtal tudi vsebine posameznih člankov in ne samo naslovnice.

Aleksander Čičerov

iz planinske literature

Slovenska planinska pot, planinski vodnik

Bolj ko se bralec pogloblja v najnovejšo izdajo Dobnikovega vodnika po Slovenski planinski poti (Jože Dobnik, Slovenska planinska pot, planinski vodnik, druga, dopolnjena in popravljena izdaja, PZS, Ljubljana, 1998, 272 strani in 7 strani zemljevidov), manj ima možnosti, da bi se izmuznil osnovnemu spoznanju: da gre za avtorsko in uredniško odlično delo, pravi rudnik zanesljivih informacij, vzorčno (zato tudi vzorno) dosledno sestavljenih in uravnoteženo razvrščenih po poglavjih (zrcalna slika položaja na terenu), živahno opremljenih z velikim številom vrhunskih (Dobnikovih) fotografij (tudi ganljivih, če v bralcu sprožijo posebno spominsko veržno reakcijo, ali nevoščljivih, če njemu na tistem kraju ni tako uspelo). Podrobnejšega opisa knjige (od naslova in Tomšetove spremne besede do končnih zemljevidov) se bom vzdržal, rad bi samo mirne vesti poudaril: to knjigo je preprosto treba imeti, naj spregovori sama, dovolj je pismena, vredna je več kot svojega denarja, ni maček v žaklju,

za kaj takega bi si uveljavljena avtor in založba dvakrat premislila, preden bi postavila svoj ugled na kocko. Kdor bo »hodil po tej knjigi« (se ravnal po njenih navodilih), bo priznal, da bi založba težko našla bolj vestnega, bolj natančnega, bolj vztrajnega (upoštevaje njegovo ponovno in ponovno preverjanje položaja na terenu in upoštevanje druge njegove vodniške knjige), bolj popularnega faktografskega zapisovalca.

Ker pa je avtor odprt za dopolnitve in popravke in jih hvaležno vgrajuje v nove izdaje svojega vodnika (svojih vodnikov, str. 11), bi navrgel nekaj drobnjarskih pripomb, ki se zaradi svoje majhnosti seveda že vnaprej odpovedo resnemu naskoku na trdno zidovje veličastne stavbe.

Pripombe se nanašajo delno na vsebino, delno na slog, delno na imena, delno na lekturo.

Vsebina: Na str. 15 (številke v tem spisu dosledno pomenijo strani v vodniku, razen če ni očitno drugače) preberem, da »Slovenska planinska transverzala št. 1 in Razširjena pot nista doživeli do leta 1991 bistvenih sprememb.« Če prav razumem širše sobesedilo in ta stavek, bi rekel: O, pač, SPP je doživela bistveno spremembo na Karavankah, kjer smo jo za četrto izdajo njenega vodnika leta 1974 premaknili s podnožja na Stol in Belščico, četudi takrat resda samo kot vzporedno varianto.

– »Ojstrica (2350 m) je najvišja gora v v. delu osrednjega grebena Kamniških in Savinjskih Alp.« (72) Res? Na str. 75 naj bi ista izjava veljala za Planjavo: »Planjava, 2394 m, je najvišja ... gora v. dela Kamniških in Savinjskih Alp.« Ni dvoma, da gre za isto gorsko skupino (vzhodni del osrednjega grebena K. in S. Alp, četudi je »osrednji greben« pri Planjavi izpuščen*) in da sta višini navedeni pravilno. (Planjava kaže na 3. zemljevidu na

koncu knjige sicer višino 2396 m, verjetno zmotno, vendar seveda tudi ta višina ne dovoli Ojstrici prvenstva.) Očitno je, da avtor težko kroti svoje brezmejno navdušenje nad gorami, vulkansko bruha presežnike in ti ga včasih potem malo zanesejo. Odlika mladosti! (Sicer pa, ali niso pred natisom prebrali tega tudi urednik in obe lektorici?)

– »Smrekovec moramo obiskati zaradi lepega razgleda.« (56) Zelo smiselno priporočilo. Žal podobno priporočilo ne velja za Babo (119). Oba vrha namreč SPP (neznatno nižje) zaobide in se moramo nanju potruditi na lastno pest, le da na Smrekovec z avtorjevim priporočilom, na Babo pa brez. (Da SPP vrhova zaobide, je seveda nerazumljivo. Nekoč, že ob samem spočetju, še v Šumljakovih časih, smo neštetokrat slišali, da pelje ta pot po **najlepših** delih slovenske domovine, tu pa se dveh **najlepših** razglednih točk kratkomalo izogne.)

– »Na j. strani sedla (Kočna) je obširna planina Pusti rovt, na katero pripelje slab kolovoz.« (114) Mislim, da gre za nesporazum. Pusti rovt je malo nižje, nanj pa ne pripelje »slab kolovoz«, ampak kar prava cesta.

– »(Od Koče na Golici) do Aljaževega doma ni več planinske postojanke.« (118) Torej: nekoč je bila, pa je ni več? (Recimo raje: »Ni nobene (vmesne) planinske postojanke.«) – Na Preval (105) pripelje od Hotela Garni na Ljubelju zelo priljubljena Bornova pot. (Vem, v vodniku Karavanke, Š-451, ni zapisana s tem imenom. Žal.) – In zadnje čase nam vsiljujejo žensko obliko imena: Prevala. Starožitno to ni. Dobnik je ostal pri starožitnosti, hvala! Tako še pri Slemene (52), žal pa ne pri Grohatu (63, 64), Stegovniku (91) in Prisojniku (148). A o tem v nadaljevanju pri poglavju »Imena«.

– »Iz Mojstrane gremo v Vrata po Triglavski cesti; hišne številke te

* Strogo vzeto sodi k vzhodnemu delu K. in S. Alp skupina Raduhe, ali drugače povedano, vse, kar je tega gorovja vzhodno/severno od Savinje. Analogno sodi k zahodnemu delu gorovja Storžič, ali vse, kar je tega gorovja zahodno od Kokre. Med obema rekama je osrednji greben, imenovan tudi Grintovci, tega pa je mogoče razdeliti na tri podskupine: zahodni del zahodni del Kamniškega sedla z Grintovcem, Kočno in Skuto, vzhodni del vzhodno od Kamniškega sedla s Planjavo in Ojstrico, severno podkev z Mrzlo goro in Veliko Babo.

ceste so na vseh hišah v dolini Vrat.« (123) Ali ni tako tudi na Staničevem in Triglavskem domu (Kre-darici)? (Pravzaprav je čudno, da vestni faktograf ni zabeležil poštnega naslova planinskih postojank.) –

Triglavska severna stena (svetovno znamenita že znatno pred prvo svetovno vojno!) bi zaslužila zlahknejši in popolnejši opis. Vem, Dobnik se je naslonil na Miheličev vodnik Julijske Alpe (mimogrede: Dobnikov vodnik naj bi na 265. strani navedel 6. izdajo tega vodnika iz leta 1998), a tudi tisti opis bi bilo dobro malo prekasiti. Ne morem se tukaj spuščati v podrobne predloge za popravke in dopolnitve, izrazim naj samo željo, da naj bi bile izjave kot »Leta 1945 je **Joža Čop s Pavlo Jesihovo** rešil ... problem ... Centralnega stebra ...« (134) malo bolj natančne. –

Tudi za čudovito Jalovčevo ostenje (159) bi želel prebrati več podatkov (**Horn, Comici** ...) –

V Trenti (166): »Štrukljeva domačija, na kateri je spominska plošča **Anton Bergincu, p.d. Štruklju** ... Njegov sin **Ivan** je prvi preplezal Triglavsko severno steno.« Kaj res to piše na spominski plošči? Kaj nisem bil navzoč o njenem odkritju? Jo je kdo zamenjal? Da ne bo pomote, torej pot pod noge in še enkrat v Trento! Na plošči piše: »V tej hiši se je rodil trentarski gorski vodnik **Ivan Berginc Štrukelj** 1867–1926, ki je leta 1890 prvi preplezal Triglavsko severno steno. Ploščo postavilo Turistično društvo Trenta Soča ob 100-letnici prvega vzpona.« In drugega nič. Nobene-ga »Antona« in nobene druge plošče (ki bi morda govorila o Antonu).* –

Pripis k sliki na 129. str. »Triglav moj dom, kako si krasan! (**Jakob Aljaž**)« je zavajajoč. Ravno teh besed Jakob Aljaž ni napisal, jih je samo prepisal. – Precej drzna se mi

zdi trditev, da je bil **Nebojša Mitrić** »zgornejasavski« umetnik. (121) Izjava »Dovje... dolinska vas na nizki vzpetini...« (120) utegne ustvariti napačen vtis. Ni ravno tipična dolinska vas (ta oznaka bi veljala za Mojstrano), stiska se (piclih) sto metrov nad dolinskim dnem na prostrano razgrnjenem prisojnjem bregu (teško bi temu rekli nizka vzpetina, tak je npr. Homški hrib, na nizki zaključeni vzpetini čepi, recimo, Štanjel ali ljubljanski grad, morda Tunjiška Mlaka, dovška vzpetina pa se nadaljuje v vis vse do vrha Kepe, in naselje ni toliko na njej kolikor na njenem bregu, na podnožju Karavank torej, ki je resda dolinski breg, a kot rečeno sto metrov nad dnem doline. (Lahko bi ustvarili izraz *nabrežna/bregovna/pobočna* vas.) –

O slogu: Preveč je ponavljanja. Najpogosteje rabljena beseda v knjigi je *lep* (ki se rada polepša v *najlepši*), najraje v stereotipiziranih zvezah *lep pogled, lep razgled, lepa pot, najlepši pogled*, tako da refrensko malo utruja. (Na str. 117 v enem samem odstavku v presledku nekaj vrstic preberemo »lep razgled, lepo vidimo, lep pogled.«) »Najlepši« lahko s svojo izključujočnostjo postane kočljiv, saj že iz latinskih časov vemo za *De gustibus non...* Zakaj je Triglavska severna stena »najlepša stena Julijskih Alp«, zakaj je »Čopov steber najlepša smer na steni« (oboje 134), zakaj je iz Drežnice »najlepši pogled na Krn« (192)? (Iz **Mašerovega** vodnika Zahodne Julijske Alpe vre neustavljiva hvala za Montazevo zahodno steno, kot najlepša smer v Triglavski steni je dolgo veljala Bavarska z Dolgo nemško ali pa Prusik-Szalayeva – in kaj manjka pogledu na Krn od Krnskega jezera?) Nasprotno se je avtorju tista pot zahodno nad Jeklevim sedlom nekaj zagravžala (res čudno, saj sicer vsepovsod odkriva zgolj planinske čare, poln je lepotelega občudovanja, celo pretirano »vulkanskega«, kot sem si drznil posumiti malo prej) in jo je v štiri zaporednih vrsticah kar trikrat našeškal, da je »grda« (118). (Ali je vredno toliko »grde« sape za tistih borih sto metrov poti, če jih je sploh

toliko?) – V trinajstih vrsticah prvega odstavka na str. 58 najdemo sedemkrat zapisano besedo »vrh« (in vmes, seveda, »lep razgled«). Vsaka jasa v vodniku, se zdi, je »mala« (52, 54, 57), vse preveč stavkov se začne s »Kmalu (pridemo do/na)...« (ne da bi kaj prida natančno vedeli, koliko je ta »kmalu«).

K ponavljanju sodi tudi nekakšen pogojni refleks, ki se redno sproži na določen dražljaj. Aljaž, recimo, je (bil) na str. 120 »župnik na Dovjem od leta 1889 do smrti« in čez dve strani je spet prišel »za župnika na Dovje, kjer je služboval od leta 1889 do smrti leta 1927«. Ali Aljaž še kje v knjigi sproža »svojo« pogojni refleks, nisem zasledil, sprožajo pa »svojega« drugi s svojo tipiko, ki je za prisebnega bralca res ne bi bilo treba ponavljati. –

»Globoko v notranjosti Karavank je prav pod Rožco železniški predor... (118) in čez tri vrstice »Globoko pod vrhom (mišljen je Hruški vrh) je v nedrjih Karavank novi Karavanski cestni predor.« Podatek je točen, ni kaj, vendar me poleg prehitrega »globekega« refrena moti tudi »globina« sama (»Globoko v notranjosti«, »Globoko v nedrjih« – O, da bi že opustili ta »nedrja«! Naslednji korak bo priporočilo, da se Karavankam priskrbi modrc), saj

Zapuščena

SLAVICA ŠTIRN

*Peli so,
plesali
okrog gore
kosmi beli.*

*Vso noč
so pirovali,
mokre puščali
sledove.*

*Z jutrom ranim
so se razgubili.*

*Zapuščena gora
mrko
čez dolino
gleda.*

* (O zanesljivosti sporočila na plošči je sicer mogoče dvomiti, glej PV 1997/12, str. 517–523, vendar to ne zadeva našega vodnika. Vodnik namreč prvenstveno beleži stanje na terenu in praviloma ni zgodovinsko polemčen. Zanimivo pa je, da ob listem članku v PV nobeden, še zlasti ne ustoličeni kronisti, ni pisnil ne bele ne črne.) –

osemikilometrskih predorov ponavadi ne pričakujemo na površju. In »Karavanški cestni predor«, je to lastno ime? –

»Hitro je minila prijetna hoja« (123) je potopisni, ne vodniški stavek (kako bo minevala njegovim vó-dencem, avtor ne more vedeti), in metafora »Kmalu moramo skozi ozko Dolško škrbino, kjer si je steza našla prehod« (85) v sicer popolnoma nefigurativno pisanim besedilu učinkuje nenavadno in malo prisiljeno kot narodna noša na nudistični plaži. Obvestilo »...na mali jasi, kjer stoji počitniška hišica; tu nakladajo les na tovrnjake« (52) je tako živo in nazorno, da je človek prav razočaran, ko pride tja, pa ni nobenega tovrnjaka in nobenega nakladača. –

Ne vidim rad »področja« in »območja« v »raziskovalec na področju biologije« in »je svoje delo usmeril na območje Julijcev« (oboje 175), kot tudi ne, da se nekdo »poda na pot« (11). To so podtalni germanizmi, še vedno neprijetni. – Mojstrana je menda »vstopna vrata v kraljestvo Julijcev« (113). Če »vstopna«, potem tudi »izstopna«, skratka »vrata«, saj vrata so menda za to, da se hodi skozi ven in noter. – Vse ljudi v vodniku avtor spodobno navaja, le meni je obesil »g.« (10). Stigma, po kateri ne hren-penim.

Imena: Veliko mi je do tega, da bi ime Belščica za Stolov sv. greben opustili v korist Orlic. Ime Belščica naj bi se ohranilo za Stolov zahodni greben. Orlice pa naj bi imele štiri vrhove: Krkotnik, Celovski špic in oba Jelenčka. (Podrobnosti glej v vodniku Karavanke, Š-522–525.) Veliko mi je tudi do tega, da bi se oprijeli imen Grohot (in opustili Grohat), Štégovnik (in opustili Stegovnik), Kalški Grében (in opustili K. greben) in Prisank (in opustili Prisojnik). Ime Olševa naj bi izgovarjali /ouševa/ in ne /olševa/, glej SSKJ, iztočnico *olša/ouša/*. O tem je bilo povedanega in objavljenega dovolj. Avtor lovi ravnotežje med domačimi imeni, kot jih je zasledil na terenu (o tem glej spredaj v tem spisu) in avtoriteto Atlasa Slovenije in nazadnje se odloči za tistega, ki kaj velja na tem svetu. Anonimni

domačini pri Štégovniku, Grohotu in Prisanku potem seveda »odpadejo«. Tak oportunistem dvojnih meril ni zdrav (četudi je seveda prav lahko razumeti, da avtor išče avtoritete zaslonbe za svoje odločitve). Pač pa je treba tudi Atlas, ki ni Sveto pismo in nam ga niso poklonili nezmotljivi bogovi, dopolnjevati z novimi spoznanji. Veseli pa me, da skuša avtor svoje odločitve vsaj utemeljiti (148, četudi večina tistih, na katere se sklicuje, imen niso raziskovali, predvsem pa niso /bili/ jezikoslovci) in ne vztraja iz gole aufbiksarske trme pri svojih zmotah. Nečo bo treba razmisliti tudi o Bavškem Grintavcu. Če je knjižna slovenščina sprejela obliko *Grintovec* (in Grintovcev je na slovenskih jezikovnih tleh kar nekaj), se utegne pokazati potreba po poenotenju. Morda.

Lektura: S to sta se spopadli dve prekaljeni imeni (navedeni v vodniku na hrbtu notranje naslovne strani) in ukrotili večino jezikovnih zmajev razen enega. Kakšna »miška« v obliki vejic in velike začetnice je kljub dvojni dozi strupa še vedno pobegnila (to se sploh rado dogaja): vrinjene stavke ločimo z vejicami spredaj in zadaj (116) in pridevnike *koroški, štajerski, karavanški* pišemo z malo začetnico (54, 119) in denarne enote tudi (117); nekatere stvari so še odprte za določitev: Veliki/Mali Podi (78–80, ali ne raje V./M. podi?), Mala/Zaloška Poljana (96, ali ne raje M./Z. poljana?); zakaj potem Prednje/Zadnje okno, Prednja glava in na drugem koncu Kraj Sten (vse 149)? Kako je s snegom, se *topi, tali ali taja?* (174) Naj neka komisija vodnik *preskrbi* ali *priskrbi* (za široko rabo med planinci, 14)? Neukročeni zmaj pa so določne in nedoločne oblike pridevnikov, ki, vem, parajo živce tudi doktoriranim slavistom (ne samo diplomiranim, kaj šele drugim (ne)izobražencem! No, tem zadnjim ne parajo živcev, ker se tega problema sploh ne zavedajo.) Vseeno si ugledni lektorici ne bi bili smeli privoščiti tako omotičnega sprehoda skozi besedilo. Pravilno je recimo »dolgi hrbet Karavank« (63) in »kopasti Mangrt« (137), kjer pridevniku sledi točno določeno/

navedeno lastno ime, zato določna oblika pridevnika; a na ta vzorec sta takoj pozabili pri »značilen ledeniški okrešelj Veliki skok« (70, pravilno *značilni*), »dolg našagan greben Zeleniških špic« (75, *dolgi, našagani*), »na levo se spušča zelo strm Loški žleb, na desno pa tudi strm Jalovčev ozebnik« (157, obakrat *strmi*). Isto velja za »Nov dom« (55), ki mora biti *Novi dom*, ker je to ta edini in edinstveni, ki sedaj stoji in pred katerega nas je pravkar pripeljal vodnik in je bil tik pred tem imensko naveden. (Hkrati je *novi* tukaj vrstni pridevnik, kot je razloženo v nadaljevanju tega odstavka, in eo ipso ne more biti *nov.) Nasprotno pri prvič omenjenih, zato še neznanih stvareh (kjer se pridevnik ne naslanja na lastno ime) uporabljamo nedoločno obliko, torej je pravilno »z Rožce je lep razgled« (119, tako je navedeno v vodniku, in ne *lepi, ker bi to pomenilo *tisti lepi, o katerem sem ti že prej govoril* in ki ga ti dobro poznaš, to pa ne bi ustrezalo dejanskemu stanju, ker ti prej o njem nisem govoril in ti ga tudi nisi še nikoli videl). Iz istega razloga pa ni pravilno »iz gozda pridemo na obsežni pašnik« (55, prav *obsežen*); tako je pravilno na str. 57: »...pridemo na obsežen pašnik na v. strani Krnesa...« (Ti primeri kažejo, da so pridevniki padali, kakor se je komu trenutno zdelo in zahotelo. Ali pa zehalo.) Iz istega razloga so v knjigi napačni vsi »mali«, ki niso del lastnih imen (zdi se, da avtor sploh ne pozna besede *majhen*): »Po 30 min smo na mali jasi...« (52), »Ko pridemo na malo jaso...« (54), »Pot se spušča ... prek malih jas.« (57), »... rastejo na malih travnatih zaplatah...« (174), itd. In vendar ni *mali* nič drugega kot določna oblika od *majhen*, raba obeh pa je jezikovno določena v okviru pravil, ki sem jih v tem odstavku pravkar razložil. (V sobesedilu našega vodnika so »*male jase« ravno tako napačne kot malo prej za preizkus navedeni »(z Rožce se odpre) *lepi razgled«.) Do tu sta *mali* in *majhen* kakovostna pridevnika in odgovarjata na vprašanje *kakšen*. *Mali* kot določna oblika pa seveda opravlja tudi nalogo vrstnega

pridevnika (*majhen* te naloge ne more opravljati), kot tak je vrstno nasprotje od *veliki*, z njim pogosto nastopa v protivnih parih in odgovarja na vprašanje *kateri: male/velike črke, malo/veliko pivo, mali/veliki šef, Mali/Veliki vrh, Mala/Velika Pišnica*. Hoče avtor povedati, da gre v njegovem vodniku za posebno vrsto jas, namreč za »male jase« kot nasprotje *velikih jas*? Vendar teh, kolikor sem lahko sledil besedilu, v vodniku ni, torej »male jase« ne nastopajo v protivnem vrstnem razmerju do *velikih jas*, tudi implicitne ne. Torej so vendarle (samo!) (neke prvic videne – vsaj popotnik, ki se ravna po vodniku, jih prvic vidi, ko pride do njih) *majhne jase!* (Pridevnik ostane kakovosten in odgovarja na vprašanje *kakšen*. (Če pa je zemljepisna znanost definirala male in velike jase, odpade potreba po protivni vrstnosti, tudi implicitni, znotraj našega besedila, in »male jase« preprosto pomeni, da te jase po zemljepisni definiciji spadajo v kategorijo malih jas. Vendar to v našem besedilu ni mišljeno.) Če bi bilo slavistične elite kaj v hlačah, bi izdelala jasna pravila in sestavila seznam vsaj najbolj vpijočih skladenjskih zvez (ko je sobesedilno pogojenost že domala nemogoče vzorčno prikazati), namesto da se delajo pametne in govorijo drug čez drugega, nazadnje pa ne znajo pregnati megle niti iz najbolj proslavljenih slovnice in učbenikov. (In eo ipso iz maturitetnih vprašanj!) Eden od rezultatov takega stanja je tudi položaj v našem vodniku.

Te pripombe, četudi nesorazmerno dolge v primeri s pohvalo, pa, kot rečeno, cene vodnika glede na njegovo osnovno poslanstvo prav nikamor ne nagibajo. So samo prometni živžg za vožnjo tudi v to smer pri ponovnem natisu knjige. V ponovni natis te nadvse dragocene zakladnice informacij namreč nihče ne dvomi.

Stanko Klinar

Spomini na Šmarno goro

Kakšnih 50 prijateljev Šmarne gore je 3. novembra letos v ljubljanski galeriji Commerce pospremila na pot fotomonografijo »Šmarna go-

ra«, ki je v zgodovini te znamenite »gore« nad Ljubljanskim poljem po skoraj natančno 70 letih šele drugo takšno delo. Menda ni naključje, da sta knjigo pripravila dva Štajerca, fotografije avtor več knjig o najvišjih gorah sveta **Matevž Lenarčič**, alpinist iz Savinjske doline, in besedilo geograf **dr. Avguštin Lah**, Štajerec, ki šele zadnji dve desetletji živi pod Šmarno goro. Knjigo je izdala prav tako štajerska založba Epsi iz Nazarij.

Na predstavitvi, na kateri so bili vsi člani gostilničarske dužine **Ledinek** s Šmarne gore, **Dušan Uršič**, ki oddaja svoj program Radia DUR na Šmarni gori, in nekateri stalni obiskovalci Gore, je urednik knjige **Marko Lenarčič** pojasnil, zakaj je avtor fotografij človek, ki Šmarne gore dotlej ni poznal drugače kot iz zornega kota Turnca, znane plezalne poti na sosednjo Grmado. Ko sta se znani gostilničar s Šmarne gore **Miha Ledinek**, ki je v mnogočem zaslužen za to, da je ta vzpetina 300 metrov nad Ljubljano postala mestna izletniška atrakcija številka ena, in urednik Lenarčič začela dogovarjati o monografiji o tej gori, sta sklenila fotografski del zaupati človeku, ki tja gor ne hodi pogosto, zato bo na njenih pobočjih našel zanimive podrobnosti, mimo katerih hodijo stalni obiskovalci, ne da bi jih opazili. Matevž Lenarčič, avtor več fotomonografij, je po prvem obisku te gore po več kot desetletju – med študijem v Ljubljani je poznal le njen plezalni del, znameniti Turnc – začuden dejal, da je za fotografsko monografijo takšna vzpetinica pač premajhen objekt; znane so fotomonografije Alaske, Grenlandije ali Himalaje, kjer se fotografu ponuja nešteto objektov in motivov. Toda ko je šel potem še nekajkrat tja gor in posnel nekaj detajlov, ki so mu bili všeč, se je tudi sam navdušil nad delom – in zdaj je pred nami knjiga s 112 stranmi in več kot sto fotografijami, izid katere je gostilničar Ledinek navdušen označil za praznik Šmarne gore.

Čeprav je v knjigi velikega formata težišče na fotografijah, so v njej vendarle tudi najpomembnejši podatki o tej značilni dvogrbni vzpetini. Napeto branje bi bralec izpod pere-

sa geografa dr. Laha zaman pričakoval, zato pa se lahko zanese na faktografijo, ki je bila doslej objavljena v različnih publikacijah. Tekstovni del je avtor razdelil v tri poglavja, in sicer Bogastvo in posebnost narave, kjer so zbrani geografski podatki, Gora zdravja, zadovoljstva in pomiritve, kjer piše o zgodovini Gore in vsega na njej ter o nekaterih znamenitih Slovencih, ki so jo njega dni obiskovali, in Gora živi z okoljem, kjer avtor podrobneje predstavlja pokrajino pod vzpetino, predvsem še naselja pod njo.

Težišče je na fotografijah, predvsem na detajlih; večini obiskovalcev je v spominu značilna oblika Šmarne gore in sosednje Grmade, cerkev na vrhu in gostilna ob njej, manj ljudi ve, da je v njenih pobočjih tudi čisto prava kraška jama, na majhnem pokopališču na vrhu tudi grob strica pesnika **Franceta Prešerna**, na cerkvi tudi spominska plošča pod Goro rojenemu triglavskemu župniku **Jakobu Aljažu** in v božjem hramu na vrhu freske **Matevža Langusa**, na katerih je poleg sebe menda upodobil tudi Franceta Prešerna, **Primicovo Julijo** in Jakoba Aljaža, ob poteh proti vrhu več starih znamenj, predvsem pa toliko rastlinskih posebnosti, da je bilo po pobočjih vredno urediti gozdne učne poti, da ne govorimo o neštetih možnostih, ki jih Šmarna gora ponuja izletnikom in rekreativnim športnikom.

Vse to je slikovito predstavljeno v fotomonografiji Šmarna gora, za katero je uvod napisala etnologinja **Špela Ledinek**, ki Šmarno goro dobro pozna, saj ji je bil dolgo drugi dom. Knjiga je vsekakor turistični spominek, kakršnega ta ljubljanska hišna gora še ni imela.

Marjan Raztresen

Rastlinstvo Šmarne gore in okolice

Pri Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU je izšla knjiga **dr. Franceta Šuštarja** »Rastlinski svet Šmarne gore z Grmado do hribovja med Smlednikom in Repnjami«. Knjiga je sicer znanstveno delo, ki 547

pa daje mnogo zanimivega tudi širšemu krogu.

Avtor sam je doma izpod Šmarne gore, kamor je večkrat pripeljal tudi svoje inozemske kolege-botanike, ki so občudovali izredno pestrost rastlinstva, še bolj pa so se čudili temu, da o takšni točki v neposredni bližini glavnega mesta še ni bilo napisano nobeno ustrezno delo. Tako je avtor v tej knjigi preveril in zbral ugotovitve svojih predhodnikov in sodobnikov, hkrati pa kot domačin in strokovnjak dodal še veliko svojega.

V uvodnem delu so prikazane osnovne značilnosti raziskovanega območja (lega, geološke, pedološke in klimatske razmere). Najobsežnejše poglavje govori o flori praprotnic in cvetnic. Čeprav obravnava delo le slabo tisočinko površine Slovenije, pa raste tukaj kar dobra četrtnina vseh registriranih rastlinskih vrst. Knjigo odlikuje dokaj natančen opis nahajališč 832 vrst. Na podoben način je opisana tudi mikoflora z 263 ugotovljenimi vrstami gob. V posebnem poglavju o vegetaciji so na kratko prikazane gozdne združbe.

V zaključku je poudarjeno, da knjiga strokovno utemeljuje in podpira predlog, da bi Šmarno goro razglasili za krajinski park. Avtor se zaveda dejstva, da je prišlo v preteklosti do hudega iztrebljanja zlasti črnega teloha s strani nezaveščenih obiskovalcev, zato predlaga zaščito nekaterih rastlinskih vrst. — Sledi še seznam literature, abecedno kazalo rastlinskih vrst ter priloga s 5 zemljevidi in 47 barvnimi fotografijami.

Knjiga, čeprav strokovna, bo našla med številnimi planinci in obiskovalci Šmarne gore in njene okolice množico takih, ki jih rastlinski svet zanima, ki so naravovarstveno ozaveščeni in ki bi radi svoje vedenje na tem področju še poglobili. Vsem tem velja – mimogrede – informacija, da je pred izidom nova, razširjena, že dolgo pričakovana izdaja »Male flore Slovenije«.

Če rastline spoznavamo, jih znamo tudi ceniti in če jih cenimo, jih znamo tudi varovati, saj so del naše naravne dediščine.

Drago Cencič

Slovenski klasični kras

Inštitut za raziskovanje krasa pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti je ob sofinanciranju javnega zavoda Park Škocjanske jame in s svojimi sodelavci pripravil in izdal obsežno monografijo o slovenskem klasičnem krasu. Knjiga je izšla kot prispevek Slovenske nacionalne komisije za UNESCO v počastitev 50-letnice UNESCO. Zato je to delo izšlo le v angleščini. S slovensko izdajo bomo to knjigo in tudi kras približali še širšemu krogu ljubiteljev naše kraške pokrajine. Leto 1996 je bilo jubilejno za slovenski kras, saj je tedaj minilo 10 let, odkar so Škocjanske jame, ena od treh jam na svetu, kot edini spomenik iz Slovenije vpisane v seznam svetovne dediščine pri UNESCO.

Knjigo Slovenski klasični kras je napisala skupina 23 avtorjev – strokovnjakov z različnih področij. Ta monografija ni ne znanstveno delo, ne priložnik, pač pa so posamezna poglavja napisana tako, da so dostopna tako širokim ljudskim množicam kot tistim, ki že nekaj vedo o Krasu in o krasu, ne nazadnje pa tudi strokovnjakom, ki bodo ob tej knjigi pridobili marsikatero novo spoznanje.

V knjigi sta obdelana predvsem kamen kot bistveni element tega področja in človek, ki si je prilagodil življenje na tem revnem svetu. V prvem delu so posamezna poglavja posvečena geografiji, geologiji, morfologiji, klimatskim posebnostim, hidrologiji, speleologiji, prsti in rasti ter nadvse pomembni naravni in kulturni dediščini; v drugem delu pa lahko preberemo teme naselitev krasa in sledovi človeka v jamah, poselitev prebivalstva in gospodarstvo, etnografski portret krasa z njegovimi posebnostmi, značilna arhitektura z zasnovo naselij in domačij ter gradov.

Tudi slikovno gradivo pove izredno veliko, saj je z 277 ilustracijami v različnih barvah in različni tehniki povedano tudi laiku mnogo lepega za oko in spomin. Pregledni zemljevidi so primeren kažipot za popotnike in kolesarje v tem ne preveč hri-

bovitem svetu. Delo je uredil dr. Andrej Kranjc, vzorno natisnila pa tiskarna Planprint iz Ljubljane.

Ciril Velkoverh

Nova knjiga o Kumu

Malo gorá si je doslej prisluzilo svojo publikacijo. Z lepo urejeno izdajo je med te maloštevilne izbranke letos poleti stopila gora Kum na Dolenjskem, ko sta urednik Jože Potrpin in založba Družina tudi nas razveselila z zbornikom, ki nosi simboličen naslov Srce slovenske zemlje: kumski zbornik; posvečen je predvsem Kumu, deloma pa tudi Kumljanskemu pogorju. Na vrhu sta včasih kraljevali dve cerkvi, sv. Neže in sv. Jošta, pred desetletji pa se je cerkvena sv. Jošta morala umakniti zahtevam novega časa, televizijskemu oddajniku. Kum, ki ga imenujejo tudi zasavski ali dolenski Triglav, je kar klical po zbirki številnih objav o sebi.

Temu se je odzval urednik Jože Potrpin, sicer doma iz Zagrada pri Radečah, to je na prisojni strani Kumljanskega, ki si je zadal nelahko nalogo, da zbere, izbere, uredi in objavi čim več doslej napisanih sestavkov o Kumu. Uspelo mu je zbrati zavidljivih 59 že tiskanih samostojnih del, člankov ali pesmi, med njimi pa tudi nekaj odlomkov iz večjih del.

Samemu zborniku je uvodno besedo o simbolu gore in svojem videnju Kuma in človeka v tem okolju podal Janez Juhant, dekan Teološke fakultete v Ljubljani.

Izbor se začne s Trubarjevo omembo Kuma v Katehismusu z dvejma izlagama iz leta 1575, nato sledijo trije odlomki iz Valvasorjeve Slave (1689), celoten sestavek o tedaj obsežnejši župniji Svibno, kamor sta spadali obe cerkvi, pa je vzorno prevedel arhivar Franca Baraga.

Slede članki, ki so bili objavljeni v periodiki od leta 1858 dalje. Urednik se je odločil za preglednejši način ureditve člankov, to je – če se je pojavil članek najprej npr. v Slovenskem glasniku, je najprej objavil vse članke iz te revije, potem pa je poskušal kronološko uvrstiti objave iz naslednje revije.

V Slovenskem glasniku so izšle omemba Kuma v **Levstikovem** Popotovanju od Litije do Čateža, najbolj splošno znan prispevek o Kumu pa je **Erjavčev** spis Eno nač na Kumu, ki ga v zborniku zasledimo tudi v prekmurskem prevodu.

Več sestavkov je iz katoliškega časopisa Zgodnja Danica; grof **Barbo** iz Rakovnika na Dolenjskem je objavil v njej pesniško nacionalno vizijo Občutki popotnikov na Kumu. Iz osrednje revije Ljubljanski zvon sta ponatisnjena **Trdinova** legenda o Kameniti kravi na Kumu ter pomemben umetnostno-zgodovinski spis **Frana Podkrajška** Znamenitosti na Sv. Kumu.

V katoliški reviji Dom in svet sta izšli pesnitev **Antona Hribarja** Kumski romar ter narodno buditeljska verzifikacija **Leopolda Lenarda** Sveti Kum, kjer se Kum pojavlja v simboli vlogi, v Koledarju Družbe sv. Mohorja za leto 1903 pa je geograf **Fran Orožen** napisal opazen članek Sveti Kum.

Sožitje romarjev in (ali) planincev predstavljajo zapisi v Planinskem vestniku. Že v prvem letniku v letu 1895 se pojavita dva krajša zapisa, potem si sledijo objave vse do obsežnejših člankov.

Suhoparno je naštevati še ostale članke, od katerih so opaznejši zapisi avtorjev **Jožeta Županciča**, duhovnika **Lavtizarja**, **Rada Radeščka**, **Francija Petriča** in urednika,

Podobica zavetnikov s Kuma, sv. Neže in sv. Jošta, med njima Kum s cerkvama

Na Kumu 30. septembra 1998

Foto: Jože Potrpin

pesem **Ivana Sivca**, ter v vodnikih **Badjura** in **Maherja**. Poseben užitek je prebrati sestavek **Matjaža Kmecla** o Rodežu, ki se sicer samo posredno dotika Kuma, bolj Kumljanskega. Trije sestavki zajemajo tematiko o slikarjih na Kumu.

Poleg romarjev in planincev v novejšem času zasledimo na Kumu še televizijce. Predstavljena sta samo dva dokumenta iz arhiva: zapis pogojev škofijskega ordinariata za postavitev oddajnika na mestu cerkve sv. Jošta ter porušitev le-te in kupoprodajna pogodba, oboje iz leta 1960.

Zbornik zaključujejo urednikovi zapisi pripovedi domačinov o romarski nedelji.

Urednik se je domiselno posvetil tudi ureditvi kazal, ki po abecedni navajajo uporabljene vire in literaturo: najprej monografije, sledi seznam periodike ter abecedno kazalo avtorjev zapisov z vsemi bibliografskimi navedbami. Posebej sledi še abecedni seznam avtorjev z letnicami življenjskega kroga ter oznakami delovanja. Zaradi različne tipografije je tudi kazalo zbornika pregledno.

Predstavljenega je tudi veliko slikovnega gradiva. Zbranih je precej starih fotografij, ki predstavljajo tudi podrti Joštovo cerkev, sedanjo cerkev, njeno notranjost, dva posnetka podobic zavetnikov Kuma. Precej posnetkov je barvnih, največ pa je novih črno-belih. Dodan je zemljevid širše umestitve Kuma.

Zbornik je opozoril še na eno odpr-

to vprašanje – pridevniška poimenovanja romarske nedelje ter okolja; doslej so v leksikonih bili navajani prebivalci pobočja Kuma kot Kumljanci, pokrajina Kumljansko, pridevnik kumljanski. Erjavec, Jeran in Orožen uporabljajo krajše knjižno ime Kumljani.

Dalo bi se torej slutiti, da so včasih ljudje čutili razliko med kumljanski in kumski. Kumljanski se je nanašal na širše področje Kuma z njim vred, kumski pa naj bi bil vezan samo na Kum sam. Se pa ta določnost čedalje bolj zabrisuje, saj na določenem delu nedeljo poimenujejo kumelsko, urednik dosledno kumensko, knjižno sedaj čedalje večkrat kumsko nedeljo. Tudi domačini se že ne znajo več odločiti med kumsko, kumensko ali kumelsko.

Ti doslej objavljeni zbrani sestavki pričajo, da je o Kumu in Kumljanskem bilo že precej napisanega, toda pozabljenega in skritega. Škoda je, da urednik v uvodu ni napisal, s kakšnimi težavami se je ubadal ter tudi, koliko gradiva je moral izločiti. Urednik pa spodbuja tudi nastanek zbornika novih znanstvenih izsledkov in razprav z vseh področij, ki se tičejo Kuma.

Drago Samec

Naše jame, 39. letnik

Z lansko letnico izida je – nekoliko iz denarnih in nekoliko iz uredniških vzrokov – šele letošnjega oktobra 549

izšel 39. zvezek revije Naše jame, ki je glasilo Jamarske zveze Slovenije, skoraj 200 strani izvrstnega čtiva o krasoslovnih, speleoloških in predvsem jamarskih temah, ki so že z uvrstitvijo v revijo postale del slovenske jamarske zgodovine.

Ta številka, ki jo je uredil uredniški odbor pod vodstvom glavnega in odgovornega urednika (in s tem najodgovornejšega za izid revije) **Marka Aljančiča**, je vsaj v uvodni tretjini nekako posvečena **Viljemu Putiku**, češkemu (pravzaprav moravskemu) gozdarju, rojenemu pred skoraj poldrugim stoletjem, ki je, raziskovalna in tudi pustolovska duša, med svojim službovanjem v naših krajih in potikanjem po slovenskih gozdovih nujno naletel na številne vhode v skrivnostno podzemlje in v očem skrite kraške jame, ki jim je hotel priti do dna. Tako je začel sistematično raziskovati podzemski svet, nad katerim prebivajo Slovenci, in postal prvi raziskovalec globokih brezen pri nas. Za vedno je ostal pri nas – pokopan je skupaj s svojo družino, ki jo je imel pri nas, na ljubljanskih Žalah.

»Putikov del« Naših jam uvaja ponatis njegovega poročila o raziskovanjih »Gradišnice ali Vražje jame pri Logatcu v Sloveniji« iz leta 1886, ki sodi med pionirska raziskovanja globokih jam pri nas, **Miran Nagode** iz Jamarskega društva Logatec pa piše o novejših raziskovanjih v tej 200 metrov globoki jami, ki ima v katastru slovenskih jam številko 86 (zdaj pa je v tem katastru že več kot 7000 jam). O Putiku pišeta v tej številki še **Miha Brencič** in predvsem (dvakrat) **France Šušteršič**. – Sicer pa so v tej številki podrobneje predstavljene še Križna jama, ki je že nekaj let napol turistična jama, v katero se je mogoče odpraviti v spremstvu jamskega vodnika, Zelške jame in Velika Karlovica, Tonikovo brezno s komaj 51 metrov podzemskih rorov (ki ima celo katastrsko številko 32) med Vrhniko in Logatcem in Ponor polne lune, 370 metrov globoka in skoraj dva kilometra dolga jama pri vasi Kanalski vrh na Banjški planoti, ki ji slovenski jamarji zanesljivo niso po

naključju dali katastrske številke 7000 (vsestransko jo je opisala **Dorothea Verša**).

Med članki, po katerih bodo še zelo pogosto segali speleologi in drugi raziskovalci kraških pojavov, sta gotovo **Andreja Mihevc**a »Meritve hitrosti rasti sige na pregradah v Križni jami« in še predvsem akademika **Ivana Gamsa** »Žive in mrtve jame v prostoru in času«, ki velik del piše tudi o globokih brezni na visokogorskem krasu, tudi o štirih slovenskih kraških jamah, ki z globino več kot tisoč metrov sodijo med najgloblja brezna na svetu. – Precejšen del revije je naposled posvečen še potapljanjem v kraških jamah, kjer zadnji čas prednjači Jamarski klub Železničar iz Ljubljane (ki je bil njega dni Jamarska sekcija pri Planinskem društvu Železničar), tudi v Govicu nad Bohinjskim jezerom, na primer, ki so ga izvotlile vode izpod Triglava in kjer so jamarski potapljači po podzemskih jamskih rovih priplavali celo pod dno Bohinjskega jezera.

Kot je v reviji že običajno, so na koncu še (osebne) rubrike Poročila, Odmevi, Kataster jam, Odprave, V spomin in Književnost, ki zavzemajo petino obsega revije.

Vsekakor je skrbno urejena revija, nekakšen letni almanah slovenskega jamoslovja, publikacija, po kateri bodo radi segali naslednji rodovi jamarjev in raziskovalcev slovenskega krasa, ki jim bo nepogrešljiv vir dragocenih jamoslovnih podatkov in izsledkov.

Marjan Raztresen

Ciril Debeljak, alpinist prve povojne generacije

Z nekajmesečno zamudo mi je prišla v roke raziskovalna naloga učencev osnovnih šol iz Celja, v katerem so obdelali življenje in alpinistično dejavnost znanega povojnega plezalca **Cirila Debeljaka-Cica** iz Celja. V celjskih osnovnih in srednjih šolah namreč v okviru svojih prostočasovnih dejavnosti učenci in dijaki raziskujejo različne teme in zanimiva vprašanja, ki so pomembna za Celje in njegovo okolje. V programu za šolsko leto 1997–98 so si na dveh osnovnih

šolah izbrali v okviru sklopa nalog »osebnost mojega kraja« nalogo o življenju in alpinistični dejavnosti Cica.

Ciril Debeljak se je rodil 1930. leta v Celju. Predvojnih časov se spominja kot srečnih v urejeni in napredni delavski družini. Z vojno je bilo konec idile – kot v mnogih slovenskih kruzah na Štajerskem so nacisti kruto obračunali z njegovimi starši. Očeta so ustrelili leta 1942 kot talca, mati mu je umrla v taborišču Auschwitz, Ciril pa je preživel vojna leta pri svoji teti in mu je bilo prihranjeno vsaj to, da ni postal »ukradeni otrok«. Ti žalostni spomini prevevajo tudi njegova razmišljanja v opisih njegovih plezalskih poti. Izučil se je za grafičarja v tiskarni takratnega Celjskega tiska in je že leta 1946, star komaj 16 let, začel zahajati v gore in plezati. Ko je v letih 1946–47 začelo delovati Planinsko društvo Celje, je bil Cic eden od prvih članov alpinističnega odseka. Toda kakšno je bilo plezanje v tistih časih! Brez opreme, brez vrvi, klinov, z vztrajnostjo, ki jo lahko primerjamo z naporoma današnjih himalajcev. Takole je zapisal:

»Teden zatem zopet v triglavski – tokrat v dvojce, pa zopet brez vrvi, klinov in vsega potrebnega; tega pač ni bilo. In še deset takih plezanj v tistem letu in dve prvenstveni v vzhodni steni Ojstrice – brez vrvi, s cepini v rokah in brez derez. Stene je preko tisoč metrov in strma je, pa sem sekal do onemoglosti. Bilo je februarja. Ob pol desetih zvečer smo videli Luče, ob treh zjutraj mokri in lačni sedli v avtobus za Celje, ob šestih zjutraj v ponedeljek je bil vsak na svojem delovnem mestu. In to nešteto krat...«

Cica lahko spoznamo tudi po njegovih člankih v Planinskem vestniku v letih 1949 do 1976. Bilo jih je 24 po številu, bil pa je tudi soavtor knjige »Noči in viharji – dnevnik poti na vrhove Trisulov«. Po njegovih alpinističnih dosežkih ga lahko štejemo za enega od najpomembnejših plezalcev prve povojne generacije. Naj naštejemo nekaj njegovih največjih plezalskih dosežkov: Centralni steber v Dedcu (l. 1949, s **Kočevarjem**, prvenstve-

na), Skalaška v Triglavski steni (l. 1949, s Kočevarjem, zimska prvenstvena), Smer **Jesihove** v Šitah (l. 1949, s Kočevarjem, zimska prvenstvena), Direktna v Široki peči (l. 1949, s Kočevarjem, prvenstvena), Čopov steber (l. 1948, s Kočevarjem, 3. ponovitev – prvič brez bivaka), Herletova v Ojstrici (l. 1949, s Kočevarjem, 1. ponovitev).

Plezal je težke smeri v Dolomitih, v Montblanških Alpah, bil je član prve himalajske odprave na Trisule. **Rado Kočevar** je o njem napisal: »Cic je bil čudovit soplezalec, zaupala sva drug drugemu. Takega poznam do najinih zadnjih skupnih dni.«

Delo je bilo napisano v marcu 1998, izdelali so ga učenke in učenci **Adrijana Jerovšek, Valentina Krasniči, Barbara Žekar** in **Jure Draksler** pod mentorstvom **Jane Draksler**. Obsega 76 strani z 61 fotografijami in je zainteresiranim na voljo v Študijski knjižnici v Celju.

Zoran Tranik, Celje

Varstvo narave na plakatih

Uprava za varstvo narave (nekoč Zavod Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine) pri Ministrstvu za okolje in prostor je leta 1994 pričela svoje poslanstvo opravljati tudi z izdajanjem stenskih plakatov različnih formatov in različnih vsebin. Primerni so za šolske kabinete in učilnice, planinske kočice in druge javne prostore, namenjeni pa so tudi za dodatno izobraževanje učencev ter ozaveščanje planincev in drugih ljudi. Naj naštejemo nekatere med njimi!

Na plakatu velikega formata so predstavljeni »Naravni parki« pri nas: Kamniško-Savinjske Alpe z Jezerskim. Planina Javorje na Raduhi, Kočevsko z medvedom v pragozdovih ter Kolpo, Notranjska polja s kraškimi jezeri in človeško ribico, Kozjansko s srednjeveškimi gradovi, Pohorje s smrekovimi gozdovi, močvirnimi jezeri in velikim nočnim pavlinčkom ter Kras z vrtačami in podzemnimi jamami (1994).

»Neponovljiva narava« nam predstavlja minerale v podzemnih ja-

mah in rudniških rovih (1994). »Zavarovane glive« v Sloveniji so nam predstavili ob evropskem letu varstva narave leta 1995.

Na dveh plakatih »Bogastvo je v raznolikosti« najdemo barvne podobe živega sveta v bukovem in jelovem gozdu (1996) ter v gorskem svetu (1997). Na slednjem so upodobljeni planinski orel, zajec, močerad in pupek, planinska kava in pevka ter gams, kozorog, alpski svizec, ruševac, mala podlasica in snežna voluharica, belka, kotorna, komatar, slegar, skalni plezalček, šmarnica in navadni gad ter vrsta prekrasnih planinskih cvetočih rastlin.

Med »Ogroženimi vrstami« (1997) sta upodobljena planinski zajec in navadna kotorna. Na plakatih s skupnim naslovom »Biseri slovenske narave« pa najdemo nagubane plasti pod Krnom, trstišča na Cerknškem jezeru, grbinaste travnike na planini Vogar (1996), reko Muro in enkratni posnetek naravnega okna pri Otlici nad Ajdovščino (1997).

Ciril Velkovrh

Približajmo naravo otrokom

V projektu Zlati sonček je izšla barvna zgibanka s tem naslovom. Pripravil jo je **dr. Stanislav Pinter**, tudi član KVIZ pri PZS. Premišljeno in skrbno je izbral besedilo, ki nam posreduje, na kaj vse moramo pomisliti, ko gremo na izlet z otroki. Odlično je zapisano njegovo vprašanje, »Kdo bo šel s kom: mi z otroki ali otroci z nami?«. Res, na izlet gredo otroci, mi pa z njimi. Toda skrbna priprava na izlet je še vedno naša naloga, saj jo otrok v celoti sam ne zmore.

Zapisano je, kam in kako na izlet, priprava nanj, izlet sam in seveda varna vrnitev domov. Saj tu se začne in konča vsak planinski izlet. Za nami pa naj v naravi ne ostanejo sledi. Pet ilustracij je prispevala **Mateja Kozina**, knjigo je oblikoval **Roman Kos**, fotografijo je prispeval **Stane Klemenc**, izdali pa so jo kar trije: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šport Slovenije in PZS v letu 1998. Opozorim naj še

na članek istega avtorja v reviji Za srce (junij 1998), kjer je tak izlet s štiriletnikom k Češki koči zelo dobro opisan. Naj velja: Preživimo več časa v naravi in z njo!

B. J.

društvene novice

Marjanu Moškriču v spomin

Niti eno leto ni minilo, odkar je **Marjan Moškrič** dopolnil sedemdeset let in naredil prvi korak v osmo desetletje. Korak je zastal: Marjan je bil pretrujen od krute bolezni, ki ji je kar nekaj let uporno kljuboval. Rodil se je v prvih dneh decembra leta 1927, zapustil nas je v prvih dneh septembra 1998. Živel in delal je vse življenje v svojem domačem okolju. Odraščal je v srečni družini, a komaj 13-letnega fantiča je presenetila II. svetovna vojna in kruta fašistična okupacija. Namesto v šolo je šel delat k zidarjem in je pomagal preživljati družino, kajti oče se je moral umakniti v ilegalo, družina pa ni dobivala kart za nakup hrane. Jeseni leta 1944 sta se z materjo umaknila v partizane, da bi po svojih močeh sodelovala v boju proti okupatorju za osvoboditev okupirane domovine.

Po končani vojni se je odločil za poklic gozdarja in tako je ostal vse življenje neposredno povezan z naravo. Planinskemu društvu Litija je 551

pomagal pridobiti zemljišče za postavitev planinskega doma na Jančah in zgraditi gozdno cesto iz Besnice na Janče. Planinski dom na Jančah so pričeli graditi leta 1952 z enim kvalificiranim zidarjem, vse drugo je bilo opravljeno s prostovoljnimi delom članstva. Dom je bil slovesno odprt leta 1958. Marjan se je kot revirski gozdarski nadzornik zavzel za pravilno izbiro ob poseku gradbenega lesa za ostrešje in stavbno pohištvo tega doma. Udeleževal se je vseh naših srečanj na Jančah in sej upravnega odbora. Bil je poln dobrih predlogov in nasvetov, sprejemal je tudi mnogo nalog, ki jih je vedno vestno opravil. Ravnal se je po slovenskem pesniku **Simonu Gregorčiču**: »Ne samo kar mora, kar more je človek storiti dolžan!«

Morda je prav zaradi svojega globokega razmišljanja o življenju narave znal iz srečanj z ljudmi v književnih delih v pristni slovenski domači besedi šegavo opisati dogodke iz vsakdanjega življenja. Še več, v kulturnem društvu »Svoboda« v Zdvoru je bil steber dramske družine, ki je s svojimi predstavami gostovala po vsej Sloveniji.

Delovna vnema, zaupanje v njegove besede in dejanja, sposobnost in hotenje prisluhni krajanom ga je pred koncem sedemdesetih let privedlo do funkcije župana občine Ljubljana Moste-Polje. Na tem odgo-

vornem mestu je bil dva mandata; sprejel je vsakogar, znal je svetovati, pa tudi konkretno je pomagal odstraniti stisko, ki je bremenila občana.

Čas je neusmiljeno tekkel in zdravstvene težave so mu začele načenjati moči. Vendar ni omagal in se ni umaknil iz javnosti. Razmišljal je o ustanovitvi društva gojiteljev malih živali, saj so mu kunci in morski prašički bogatili življenje, skrb zanje pa je nalagala delovne dolžnosti. Bil je pobudnik za ustanovitev društva, ki je zaživelo v letu 1984.

Marjan Moškrič je bil skromen, ni pričakoval priznanj in pohval, celo nerodno mu je bilo, ko je bil nepričakovano tudi tega deležen. Litijski planinci so bili v desetletjih deležni njegovih bogatih človeških dejanj in mu tudi na tem mestu izrekajo trajno zahvalo, spomin nanj je pa vgrajen v njegova dela.

Marjan Oblak

70 let Franca Klemena

V organizaciji Planinskega društva Dol pri Hrastniku so se 22. oktobra letos v popoldanskih urah zbrali v planinskem domu v Gorah (791 m) nad Hrastnikom dolgoletni člani planinskih društev – veterani iz Zasavja in Posavja. Srečanje je bilo namenjeno počastitvi 70-letnice dolgoletnega člana in odbornika ter vsestranskega planinskega delavca **Franca Klemena**, člana PD Dol pri Hrastniku. Jubilanta je namreč

bolezen pred osmimi leti priklenila na posteljo, sedaj pa se po tolikih letih znova vrača v planinsko družino.

France Klemen je daleč naokoli predvsem znan ne le kot izvrsten planinski delavec, pač pa tudi kot odličen oblikovalec planinskih simbolov, planinskih značk, priznanj, praporov planinskih in drugih prejšnjega grba občine Hrastnik. Predvsem pa je bil velik prijatelj številnih planinskih sodelavcev, krajanov Dola in občanov Hrastnika – skratka, bil je dobrodošel v sleherni družbi bodisi v dolini ali planini. V zadnjem času se mu je zdravstveno stanje toliko izboljšalo, da se znova loteva predvsem likovnih stvaritev, in to z levo roko, ker mu je desna odpovedala pokorščino. Ob tej priložnosti tudi ne moremo mimo tega, da je bil pri gradnji planinskega doma v Gorah in njegovem vzdrževanju ter posodabljanju nepogrešljiv člen v verigi izredno zagnanih planinskih entuziastov.

Organizatorji iz PD Dol pri Hrastniku so jublanta želeli počastiti predvsem s tem, da so v njegovo čast povabili na obeležitev jubilejne obletnice starejše sodelavce planinskih društev od Brežic do Laškega in Litije, to je vseh društev, ki so povezana v Meddruštveni odbor zasavskih planinskih društev. Šlo je za srečanje jublanta z ljudmi, s katerimi je dolga leta sodeloval in ustvarjal in tega srečanja se je Franc

Grintovcu

VERA PIPAL

*Nisi več mlad,
a odet
v bel
in zlat
ornat,
ki sta ga sonce
in sneg ukrojila,
si lep in
bogat.*

*Vsi tvoji sosedge
so skriti v megli.
Najvišji med njimi –
najlepši si ti.*

22. oktobra 1998 v planinskem domu v Gorah nad Hrastnikom na praznovanju 70-letnice Franca Klemena

Klemen izredno razveselil. Srečanja so se udeležili domala vsi vabljeni, zato je bilo toliko bolj prijateljsko, sproščeno, vedro in veselo.

V imenu PD Dol pri Hrastniku so orisali njegovo življenjsko in planinsko pot in dosežene uspehe **Drago Kozole** in ostali odborniki, njim pa so se pridružili s čestitkami predstavniki vseh zastopanih društev. Vsi so se ga spominjali z izbranimi besedami predvsem kot imenitnega planinskega sodelavca in prijatelja, pa tudi kot avtorja številnih planinskih propagandnih edicij. Seveda pri vsem tem spominjanju ni manjkalo humorja in anekdot, povezanih z jubilentovim življenjem in delom.

Matično društvo je Franca Klemena obdarilo z večjim spominskim darilom, spomnili pa so se ga tudi drugi udeleženci srečanja s spominskimi darili. Tudi sam se je izkazal z likovnimi deli, ki jih je ustvaril z levo roko, in s tem dokazal, da se znova vrača v normalno življenje v planinskih vrstah.

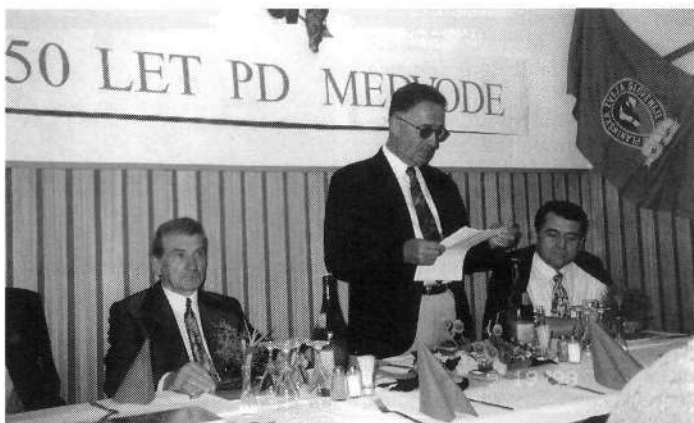
Izrečene želje in pesem navzočih bodo jubilantu zagotovo osrečili življenje sedaj in še dolga leta vnaprej. Svojo žilavost je dokazal že doslej in navzoči smo bili prepričani, da jo bo tudi v prihodnje. Srečno, France Klemen!

Tine Lenarčič

50-letnica PD Medvode

V mesecu juliju leta 1948 je bilo na pobudo najbolj prizadevnih planincev v medvoški kotlini ustanovljeno Planinsko društvo Medvode. Zato smo ob visokem jubileju medvoški planinci 19. septembra 1998 pri Slavkovem domu na Golem Brdu pripravili prijeten kulturni program in družabno srečanje. Ob tej priložnosti smo izdali tudi zbornik »Naših petdeset let«. Zbornik naj bi bil skromna zahvala vsem, ki so v častitljivih petdesetih letih utirali pot planinskemu društvu, sodobnikom pa naj bi služil kot vodilo poštenega in nesebičnega služenja poslanstvu. Vsem, ki hodimo po planinskih poteh, naj bi bil hkrati kažipot prvobitnega zlitja človeka z naravo.

Večer pred tem je bila slavnostna

S praznovanja ob polstoletnem jubileju PD Medvode

seja PD Medvode, na kateri so nekateri člani društva prejeli priznanja PZ Slovenije.

Bronasti častni znak PZS so prejeli **Matjaž Bukovec** – za delo z mladimi, kot mladinski vodnik in za markiranje planinskih poti; **Franci Dimc** – za delo z mladimi, vodenje različnih oblik izobraževanja in vodenje izletov; **Boštjan Gortnar** – za vodenje različnih oblik izobraževanja, vodenje in organizacijo različnih akcij v markacijskem odseku; **Jani Drnovšek** – za aktivno in organizacijsko delo v markacijskem odseku; **Pavel Jerina** – za vodenje jamarskega odseka in sodelovanje v različnih akcijah; **Jože Kršinar** – za organizacijo in vodenje izletov ter aktivnosti pri varstvu narave; **Franc Trampuš** – za vodenje gospodarskega odseka in organizacijo različnih akcij pri obnovi domov; **dr. Janez Žerovnik** – za delo z mladimi, vodenje različnih oblik izobraževanja, aktivnosti na področju vodenja izletov v zimskih in letnih razmerah, turnih smukah in orientacijo.

Srebrni častni znak PZS so prejeli **Didi Bukovec** – kot dolgoletna članica UO za organizacijsko delo v propagandnih aktivnostih, pri uveljavljanju društva in skrb za izletništvo; **Dušan Brekič** – za vsestransko organizacijsko uspešno delo v društvu, skrb za delo odsekov v društvu s poudarkom vključevanja mladih in za povečanje aktivnosti na področju izletništva; **dr. Janez Duhovnik** –

za vsestransko aktivno delo na področju planinstva v društvu in na republiški ravni s posebnim poudarkom na obnovi planinskih postojank, kjer je predlagal konkretne strokovne rešitve in projekte; **Franc Ločniškar** – kot dolgoletni član UO, za vodenje gospodarskega odseka, organizacijo in strokovno delo pri različnih akcijah, in **Miro Plešec** – za organizacijsko in strokovno delo na področju varstva narave in gorske straže, vodenje različnih oblik izobraževanja na tem področju s poudarkom na vključevanju mladih, za organizacijo in vodenje izletov.

Zlati častni znak PZS so prejeli **Anton Peklaj** – kot dolgoletni član UO za vsestransko aktivnost v markacijskem odseku, vodenje akcij in izdelavo različnih kažipotov, za kar je društvo prejelo številna priznanja, in **Jaka Tavželj** – kot dolgoletni član UO in vodja gospodarskega odseka, ki je kot strokovnjak elektro stroke organiziral veliko akcij in v njih tudi sodeloval.

Knafeljčevo diplomu je prejel **Milan Jamnik** za vsestransko sodelovanje pri markiranju, nadelavi in vzdrževanju planinskih poti ter sodelovanje v različnih delovnih akcijah.

Kulturni program so pod vodstvom **Petra Militareva** izvajali dramski igravec **Pavle Ravnohrib**, **Anica Horvat**, sekstet **Spev** iz Škofje Loke, članice KUD Oton Župančič iz Sore, klarinetisti godbe na pihala iz Medvod ter člani in članice mladinskega odseka PD Medvode. 553

Slavnostni govornik je bil poleg župana občine Medvode **Staneta Žagarja** tudi predsednik društva **Dušan Brekič**, ki je častnemu predsedniku društva **Jožetu Bukovcu** v zahvalo za dolgoletno plodno delo v društvu izročil knjižno darilo »Slovenske gore«.

Celoten program je izžareval ponos vseh tamkaj prisotnih, marsikatero mlado in malo manj mlado srce je veselo zaigralo.

Sledil je vesel družabni večer ob glasbi ansambla **Mihovec**, za žejo in lačne želodce pa je poskrbel prijazen oskrbnik Slavkovega doma **Dušan Belšak** s svojo ekipo.

Kot že ničkolikokrat v gorah nas je tudi tokrat kljub hladnemu jesenskem večeru grela prijetna toplina pravih planinskih prijateljev.

Vzdušje in misli naših planincev najbolje izraža citat **Nejca Zaplotnika** na koncu zbornika:

»Na ulično vrvenje tiho pada mrak, le še gore škrlatno žarijo. Njihova slepeča svetloba pada naravnost na to moje nesrečno okno. Ženski klepet kakor ropotanje kavnega mlinčka brni mimo mene, vmes drdrajó številni stroji in šumijo papirji. Čudovito so se sodelavci navadili name, tako čudovito, da me največkrat sploh ne opazijo. Kako rad bi jim dal vsaj košček hrepenenja, pričakovanja in sinjih daljav, ki jih nosim s seboj! Kako revni morajo biti ljudje, ki sedajle sredi cigaretnega dima razpravljajo o osebnih dohodkih, o oblekah in avtomobilih, sedajle, ko gore žarijo v zahajajočem soncu!«

Darinka Verovšek

Vodstvo PZS pri ministru Gantarju

Minister za okolje in prostor **dr. Pavle Gantar** je 20. oktobra letos sprejel del novega vodstva Planinske zveze Slovenije, in sicer predsednika **Andreja Brvarja**, podpredsednika **Franca Ekarja** in tajnika **Janka Pribošiča**. Na delovnem pogovoru je tekla beseda o aktivnejši vlogi slovenske planinske organizacije pri varstvu narave v gorskem svetu ter o možnostih koncesije za upravljanje delov gor-

Udeleženci tečaja, načelnik Ivo Novak, predavatelj Božo Jordan in predsednik Savinjskega MDO Martin Aubrecht

skega sveta in objektov v njem. Trojica iz PZS je ob tem dala pobudo za ureditev poti na množično obiskovane planinske točke, kot so, na primer, Šmarna gora, Katarina, Kališče ali Jakob nad Preddvorom, pri čemer so mislili predvsem na odpravo bližnjic, drč itd. Govorili so tudi o pridobitvi dovoljenj za uporabo vode. Posebno vprašanje je bilo namenjeno odnosom med PZS in Triglavskim narodnim parkom, omenjeni so bili moteči antenski sistemi v gorskem svetu in oživitvev gorske straže – gorski stražarji naj bi bili po novem zakonu opredeljeni kot naravovarstveni nadzorniki. Ker so planinska pota javna dobrina vseh obiskovalcev gora, je bil v pogovoru dan predlog, naj PZS in planinska društva čimprej dobijo status, ki ustreza oskrbovalcu te javne dobrine. Najpomembnejše pa je vsekakor ministrovo povabilo k sodelovanju pri oblikovanju zakona o visokogorju, ki bo poleg lovstva in varovanja gora razrešil tudi občasno izstopajoče ozke lokalne interese. Minister za okolje in prostor je pozitivno ocenil delo in prizadevanje planinske organizacije, ki je s 85.000 člani še vedno najštevilnejša društvena organizacija pri nas, kate-re društveniki oskrbujejo 7000 kilometrov planinskih poti in upravljajo 160 planinskih domov ter poleg tega skrbijo za čistost gorskega sveta. Ob tem so se odprle možnosti za dejavnejše sodelovanje med strokovnimi službami, ministrstvom in planinsko organizacijo.

Franč Ekar

Tečaj za varstvenike narave

V soboto, 24. oktobra 1998, se je na Gori Oljki končal že četrti tečaj za člane odseka za varstvo narave in GS. Sodelovalo je 25 članov iz sedmih PD Savinjskega MDO. Pred petimi leti je pobuda za ponovno obnovo odseka prišla od članstva v PD Mozirje. Kasneje se je ta dejavnost razširila še v 12 drugih PD. Odsek trenutno šteje 100 članov, ki imajo potrebno znanje in svoje oznake. Vsak član ima izkaznico GS, kovinsko značko in našitek.

Sodelujemo na vseh planinskih akcijah, pohodih in drugod. S svojo prisotnostjo, oznakami in zgledom tako prispevamo k še primernejšemu obnašanju vseh občudovalcev naravnih lepote.

Poseben namen tega odseka je tudi čuvanje zaščitene rastlin in živali.

Ivo Novak

Priznanja zaslužnim članom PD Kranj

Planinsko društvo Kranj neguje stoletno tradicijo slovenskega planinstva, v njem celovito delujejo planinci različnih usmeritev od najmlajših do še aktivnih upokojencev. Kranjski alpinisti so se s svojimi dejanji zapisali v zgodovino, markacisti so lahko za zgled kolegom od drugod, gorski reševalci so sestavni del društvenega članstva. V vrstah društvenih alpinistov, markacistov, vzgojiteljev, vodnikov, vodstvenih organov in oskrbnikov

planinskih koč so planinci z bogatim gorniškim življenjepisom.

Za nekatere od najzaslužnejših društvenih članov so letos predlagali najvišja priznanja Planinske zveze Slovenije. Tako je zlati častni znak PZS prejel alpinist, vodnik lavinskega psa, inštruktor GRS in dolgoletni član Postaje GRS Kranj **Zvone Korenčan**. Drugi nagrajenci iz tega PD so postali planinski vodniki, ki so bili na kdove koliko planinskih izletih in ki so z gore varno pripeljali na tisoče planincev: **Metka Šparovec** in **Jože Trilar** sta dobila zlata častna znaka PZS, srebrnega je prejel planinski vodnik **Rudi Burgar**, bronasti znak PZS pa **Marjan Burja**, **Stanko Dolenc**

Podpredsednik PZS Franc Ekar izroča zlati častni znak PZS inštruktorju GRS Zvonetu Korenčanu.

Foto: Franc Gselman

šek, Štefan Bukovec, Darko Koder, Marjan Šafran, Matija Grandovec, Lado Stružnik, Miroslav Zadnikar in Živko Drekonja. Znake jim je v Klubu planincev 15. septembra podelil predsednik Planinskega društva Kranj in podpredsednik PZS **Franc Ekar**.

F. E.

Krajinski park tudi na Smrekovcu

SEG – Koroško ekološko združenje in Izobraževalni center Smeri Ravne sta pripravila program okoljskega ozaveščanja za občane v koroški krajini. Naslov programa, ki

poteka v različnih krajih, je »Naj bo zopet zelena moja dolina«. Organizatorji želijo z njim posredovati znanja, spoznanja in spodbude za pozitivno prizadevanje pri reševanju okoljskih problemov oziroma za vsakodnevno okoljsko ozaveščeno delovanje. Izobraževalni program je namenjen vsem prebivalcem Koroške, strokovnim službam in posameznikom, ki se ukvarjajo z okoljsko problematiko, učiteljem in mentorjem mladih v krožkih ali pri raziskovalnih nalogah ter učencem in dijakom kot vir idej za raziskovalne naloge.

V letu 1998 so udeleženci lahko prisluhnili dvema predavanjema. Prvo z naslovom »Vode« je bilo 15. septembra na Prevaljah. Predaval je mag. **Edvard Šefer**, vodja sekcije za vode pri SEG – Slovenskem ekološkem gibanju. Predavatelj in razpravljalci so opozorili na temeljne težave v zvezi z oskrbo s pitno vodo na svetu ter izpostavili sedanje in pričakovane probleme v preskrbi s to dragoceno tekočino na Koroškem.

Drugo predavanje iz cikla »Naj bo zopet zelena moja dolina« je bilo 22. oktobra na Rimskem Vrelcu pri Kotljah, in sicer »Pomen in vloga krajinskih parkov in zavarovanih območij v Sloveniji«. Prireditelji so ga uvrstili med dejavnosti v letošnjem Tednu vseživljenjskega učenja v občini Ravne na Koroškem. Zaradi zadržanosti priznane strokovnjakinje na tem področju **dr. Branke Berce Bratko** sta maloštevilnim, a zelo angažiranim poslušalcem o tej temi spregovorila glavni tajnik SEG **Karel Lipičnik** in član SEG **Ivan Potrč**.

V Sloveniji obsega zavarovano območje 8,2 odstotka celotne površine države. Glede na takšno ureditev v Evropi bi bilo treba to površino povečati. Idealno bi namreč bilo, če bi bilo zaščitene vsaj 20 do 30 odstotkov celotnega ozemlja Slovenije. Pri nas imamo dva parka, in sicer Triglavski narodni park in od letos Regijski krajinski park Škocjanske jame, ter več manjših zavarovanih območij, ki so jih za taka razglasile posamezne občine (prva dva je zaradi njune razsežnosti moral potrditi republiški

organ – sedaj npr. državni zbor). Tečejo pa resne priprave za ustanovitev Krajinskega parka Snežnik, Kočevskega parka, Parka Lahinja, Posavskega parka, Parka treh dežel (Krajinski park Goričko), Parka ob reki Muri, Pohorskega parka in Parka v Julijskih Alpah; še več pa je tudi želja po manjših zavarovanih območjih (npr. v Beli krajini, ob Lahinji, na Šmarni gori, ob Šmartinskem in Slivniškem jezeru itd.).

Razpravljalci so poudarjali, da »parka ni mogoče postavljati od zunaj«, z njim se morajo strinjati in ga sprejeti ter se zanj navdušiti ljudje, ki tam živijo. Tem je treba natančno in odkrito povedati, kaj jim bo nova ureditev prinesla. V projekt se ni dobro »prehitro zaleteti«, nastajati mora postopno, s pomočjo zunanjih strokovnjakov in poznavalcev terena (lovci, gozdarji, planinci, ribiči, jamarji, nevladne organizacije itd.). Podoželani so namreč zadržani, težje sprejemajo novosti, poznati morajo omejitve, a tudi prednosti (»Poleg palice tudi korenček!«). Hkrati mora tisti, ki območje zavaruje (npr. občina), kriti tudi povračilo za omejitve, kar pa lahko predstavlja težavo, saj je občinske proračune vedno težko napolniti.

Na Koroškem je bila dolina Tople že leta 1966 razglašena za naravno znamenitost in takrat je bil ustanovljen Krajinski park Topla, ki meri 1345 hektarjev. Ideja o krajinskem parku na območju Smrekovca je stara že dobrih 10 let – pred tremi leti so jo koroški gozdarji ponovno oživili. Bistvo zamisli je, da bi zavarovali območje na Smrekovcu, in sicer tisti del, ki se razprostira nad 1000 metri nadmorske višine. Tam se namreč zadržujejo in gnezdi divji petelin in ruševci. Kot pravijo raziskave, je to – glede na množičnost pojava – edinstven primer v Evropi. Prve raziskave flore in favne so se že začele, zaščiteno območje pa bi nekateri radi razširili še na dolino Bistre in tudi širše (Olševa, Peca, Uršlja gora in vse do Pohorja).

Tudi Korošci se strinjajo, da je »bolje, če se dobro zavaruje le 10 odstotkov območja kot pa 25 odstotkov slabo«, zato se bodo priprav na ustanovitev novih krajinskih

parkov oziroma manjših zaščitenih območij (poleg Smrekovca v občini Črna na Koroškem še območje ob Dravi v občini Dravograd) lotevali tudi v prihodnje načrtno, strokovno in v sodelovanju s prebivalci, ki živijo na zaščito predvidenih območjih.

Andreja Čibron-Kodrin

10. obletnica doma na Šentjungerti

V nedeljo, 25. oktobra 1998, je bilo družabno srečanje planincev in drugih v planinskem domu na Šentjungerti ob deseti obletnici odprtja doma. Pripravila ga je Planinska sekcija Galicija PD Žalec. Na to goro ljudje radi hodijo že od davna, saj je znan izletniški cilj. Nanjo so sedaj označene planinske poti, najdaljša iz Vojnika, poleg tega iz Šmartnega v Rožni dolini, Lopate in Galicije. Tu je tudi začetek Savinjske planinske poti. V teh letih je planinska skupina s prostovoljnimi delom veliko postorila (vodovod, sanitarije z greznico, ostrešje in kritina, uredili so notranje prostore, fasado, okolico in še kaj). Pri tem so jim pomagali številni sponzorji iz naše doline, za kar jim gre zahvala.

Za dom so podaljšali najemno pogodbo in pridobili v najem še staro leseno Mežnarjevo domačijo, ki jo bodo pričeli obnavljati, tako da jim dela ne bo zmanjkalo, kot je povedal predsednik sekcije **Viki Furman**, ki je že sedaj prosil za pomoč.

Na srečanju so podelili 17 priznanj posameznikom, društvom in sponzorjem. V kulturnem programu so sodelovali Dekliški pevski zbor Galicija, učenci OŠ Galicija in Pirešica, na koncu nas je razveselil še mlad harmonikar. V imenu Savinjskega MDO se jim je zahvalil za delo in zaželel še veliko delovnih uspehov **Božo Jordan**.

Kljub slabemu vremenu je bila udeležba velika, da smo se morali v domu kar stisniti. Za pogostitev so poskrbeli domačini in za dobro razporeženje harmonikar. Dom je odprt le ob koncu tedna z delom dežurnih planincev, ki jim gre zahvala za to, da se obiskovalci dobro počutijo.

B. J.

Kočevska planinska pot

Planinci smo dobili še eno planinsko krožno pot oziroma transverzalo – Kočevsko planinsko pot. Otvoritev poti je PD Kočevje pripravilo 3. oktobra točno opoldne pri svoji planinski koči pri Jelenovem studencu pod Mestnim vrhom.

Pred tem so v jutranjih urah pripravili pohode po novi Kočevski planinski poti s štirih strani, in sicer z Jasnice, Kočevja, Štalcerjev in od lovske kočje Koče. Cilj vseh pohodnikov je bila Koča pri Jelenovem studencu. Žal je bila udeležba na pohodih bolj skromna, malo tudi zaradi slabe vremenske napovedi, čeprav razen manjšega rosenja v jutranjih urah ni bilo nič hudega.

Na otvoritveni svečanosti se je kljub vsemu zbralo okoli 150 planincev, od katerih so se mnogi pripeljali z avtomobili. Zapeli so pevci iz Kočevja, slišali smo nekaj zanimivih odlomkov iz planinskih opisov kočevske pokrajine, med njimi tudi besedilo kočevskega impresionističnega pisca **Petra Vovka**. O sami poti, pripravah in težavah ter zahvalah je spregovorila predsednica PD Kočevje **Milena Vlašič**, pozdravila pa sta nas tudi župan občine Kočevje **Janko Veber** in predstavnik PZS **Tone Tomše**. Pot je odprl **Mirko Ruparčič**, eden od najzaslužnejših članov PD Kočevje. Na koncu je imel zanimiv humoren nagovor v kostelskem jeziku še **Anton Selan**.

Isto dopoldne so imeli planinci PD Kočevje še eno slovesnost. Na menu so namreč predali zavarovano plezalno pot z zahodne strani na Fridrihštajn. V prvi vrsti naj bi bila namenjena predvsem mladim iz Kočevja, da bi se tako pripravili na zahtevnejše vzpone v višje gore.

Kočevska planinska pot poteka po do sedaj precej neznanem in neobleganem delu Slovenije. Mnoga območja so bila do nedavnega zaprta, zato so samotna in še zdaj le malo obiskana.

Kočevsko planinsko pot so kočevski planinci začeli trasirati in markirati leta 1996 in so jo do letošnjega oktobra opremili tudi s smernimi tablami in postavili kovinske skrinjice z vpisnimi knjigami in žigi ter

Koča PD Kočevje pri Jelenovem studencu ob svečani otvoritvi Kočevske planinske poti

Foto: Franci Erzín

izdali dnevnik pot. Pot ima 24 kontrolnih točk in jo je možno prehoditi v petih dneh. Planinci se lahko odločijo tudi za malo Kočevsko planinsko pot, za katero potrebujejo dva do tri dni.

Upoštevat pa je treba, da je možnosti za prenočevanje ob poti bolj malo, pa tudi avtobusne zveze do izhodiščnih točk so bolj slabe. Zato priporočajo uporabo osebnega avtomobila do posameznih izhodišč: planinci naj opravijo enodneвно krožno turo in si v bližini poti ogledajo še kakšno drugo znamenitost. Nekateri planinci se bojijo tudi medvedov, vendar je, kot pravi predsednica PD Kočevje Milena Vlašič, strah odveč, kajti vsi medvedovi so že člani njihovega planinskega društva...

Kočevska planinska pot se začne pri koči PD Kočevje pri Jelenovem studencu, do katere vodita iz Kočevja dve poti: nekoliko daljša Grajska pot in nekoliko krajša Kalanova pot. Za obe potrebujemo uro hoje.

Pot se od kočje povzpne na Mestni vrh, od tam pa na Fridrihštajn z razvalinami gradu, ki je povezan s **Fridrikom Celjskim** in **Veroniko Deseňiško**. Dalje gremo na Livoldski vrh in nato do vasi Štalcerji, kjer prečkamo cesto Kočevje–Petrina. Gremo proti vasi Morava in nato navzdol do zaselka Gorenja Žaga ob Kolpi, ki je z 208 metri najnižja točka Kočevske planinske poti.

Nato gremo mimo gradu Kostel, zopet prečkamo glavno cesto, se povzpemo na Orlek in nato na rob Planinske stene. Pri razvalinah lovskega gradiča na Stružnici se priključimo Kostelski planinski poti in se nato povzpemo na Kuželjsko steno z naravnim oknom. Pri zaseljku Rake se usmerimo proti Borču in Krempi.

V sedlu Krempe se lahko usmerimo proti vasi Borovec in proti Kočevski Reki ter mimo lovskega doma Koče pridemo preko vrha Nagelbühl do kočice pri Jelenovem studencu. To je mala Kočevska planinska pot. Velika Kočevska planinska pot pa se s sedla Krempe nadaljuje proti Krokarku. V nadaljevanju poti se povzpemo na Cerk, ki je najvišji vrh Borovške gore, in Firstov rep. Čaka nas sedaj kar štiri ure hoje do Taborske jame pod Taborsko steno. Od tu se povzpemo na Goteniški Snežnik, ki je s 1289 metri najvišja točka poti.

Spustimo se nato do Medvedjek Žage in nadaljujemo pot po Goteniški gori ter se povzpemo na Sušni vrh. Spustimo se do gozdarskega naselja Glažuta in nadaljujemo pot skozi Grčarice do motela Jasnica ob cesti Ribnica-Kočevje. Sedaj nas čaka še vzpon na Slovenski vrh in nato še na Ledenik, ki je najvišji vrh pogorja Stojne, nato pa se kar kmalu znajdemo pred kočico pri Jelenovem studencu.

Franci Erzini

Pokal Ribnica '98

V Ribnici so letos že tretje leto zapored priredili tekmovanje v športnem plezanju za pokal Ribnice. Bilo je v času občinskega praznika, 18. oktobra, v športnem centru, na njem pa so sodelovali učenci od prvega do osmega razreda osnovne šole. Tekme se je udeležilo 71 tekmovalcev iz 11 slovenskih krajev. Najboljšim sta priznanja in nagrade po koncu tekmovanja podelila ribniški župan **Jože Tanko** in predsednik PD Ribnica **Jože Andoljšek**.

Pri mlajših deklicah je zmagala **Ana Kosmač** iz AO Žiri, pri starejših deklicah **Katja Vidmar** iz PK Škofja

Loka, pri mlajših dečkih **Anže Grilc** iz ŠPO Radovljica in pri starejših dečkih **Matej Radojčić** iz Posavskega AK.

Miloš Urh

Na novo oživiljeni MO pri PD Laško

Laški planinci in planinke smo se zbrali z veliko željo, da bi ustanovili oziroma ponovno oživel mladinski odsek pri Planinskem društvu Laško. Ta velika želja se nam je uresničila in našemu MO smo dali ime Klinček. Da pa smo »klinčki« vso stvar vzeli resno, potrjujejo naši »planinski izobraženci«, saj imamo dva mladinska vodnika PZS s kategorijo B (**Marjan Čater** in **Damjan Kolšek**) ter dva markacista (**Marjan Čater** in **Tomaž Pfajfer**).

Naša ekipa orientacistov, ki so jo sestavljali **Damjan Kolšek**, **Brane Kovač**, **Darja Jeran**, **Sebastjan Vreže** in **Tomaž Mavri**, se je že tudi udeleževala na enem od letošnjih tekmovanj v Belih Vodah, kjer je v svoji kategoriji dosegla 1. mesto. Tudi za naprej si prizadevamo, da bi se čimvečkrat udeležili takih, pa tudi drugih tekmovanj in s tem pokazali, da so nam mladim gore velik zaklad, kjer najde vsako srce svoj mir in spokojnost.

Da bi klinčki postali čim številčnejši in da bi bili v pomoč neizkušnim, smo se povezali z osnovno šolo v Laškem, kjer deluje planinski krožek. Tako smo z OŠ Primoža Trubarja in njenim planinskim krožkom in mentorico **Sonjo Manfreda** na čelu 3. 10. 1998 izpeljali prvi izlet za mlade planinske nadebudneže. Podali smo se na dobro pot proti Šmohorju, kjer smo se zabavali ob družabnih in tekmovalnih igrah, tako da je bil dan skoraj prekratek. Ob koncu našega druženja smo se še posladkali s sveže pečenim kostanjem in zadovoljni in pevsko razigrani odšli proti Laškemu z objlubo, da bomo še šli skupaj varno v gore.

V lastni režiji smo izpeljali prvi planinski tabor, katerega namen je bil, da se klinčki še bolj zblížamo ter si izmenjamo svoje izkušnje in želje.

Bilo je nekaj čudovitega in nepozabnega, zato si želimo, da v sodelovanju med našimi šolami in matičnim planinskim društvom organiziramo še mnogo takšnih prijetnih taborov za naše mlade osnovnošolske planinske nadebudneže.

V poletnih mesecih smo klinčki prehodili skupaj precej poti in gora; tako so nas poti vodile na Krn, Triglav, Ojstrico, pa še kaj bi se našlo v naših dnevnikih s štampiljkami.

Veliko poti nas še čaka, veliko vrhov in doživetij, zato, mladi, pridružite se nam, da bomo skupaj uživali v bezmejnih lepotah, ki nam jih ponuja ta naš gorski svet.

Jana Črepinšek

Tečaj vodnikov za B kategorijo

V skladu z letnim razpisom akcij smo v okviru Mladinske komisije pri PZS od 20. do 23. 8. 1998 organizirali in izvedli tečaj in izpit vodnikov za prehod iz A v B kategorijo, ki je bil v Kranjski koči na Ledinah in na okoliških gorah. To je bila druga od treh izmen, ki so zaradi velikega zanimanja potekale v letošnjem letu v okviru MK.

Tečaja in izpita se je udeležilo 27 prijavljenih vodnikov iz 11 planinskih društev, ki so ga tudi uspešno opravili.

Novi vodniki B kategorije – za vodenje težjih kopnih tur – so postali: **Gregor Brezočnik**, **Matjaž Cotar**, **Jože Dobnik**, **Ivanka Dolenc**, **Pavel Drašček**, **Branko Družovec**, **Irena Grobelnik**, **Janez Haložan**, **Dragovan Justin**, **Joško Kodermac**, **Dragotin Kuster**, **Tatjana Leban**, **Drago Lipič**, **Mirko Medved**, **Zdenka Mihelič**, **Mojca Novak**, **Ernest Preglav**, **Jože Roškar**, **Damijan Sagadin**, **Vlasta Senica**, **Ervin Skutnik**, **Jožef Šamperl**, **Matej Šnuderl**, **Borut Vidovič**, **Damijan Vnuk**, **Lidija Vončina** in **Edo Zanco**.

Za uspešno in kvalitetno izvedbo tečaja so poskrbeli **Jože Bobovnik** (vodja), **Ivan Cigale** (tehnični vodja), **Dragica Baloh**, **Franci Gričar**, 557

Stane Jablanšček, Sandi Kelnarič in Miran Tarkuš.

Tečajnikom se zahvaljujem za disciplinirano in marljivo delo, s čimer so dokazali, da se želijo kar največ naučiti, osebju koč za solidno namestitev, hrano, postrežbo in prijazen odnos, PD Kranj za brezplačen čaj in brezplačen prevoz prtljage, Barbari in Veroniki za odlično sodelovanje in pripravo gradiva, vsem inštruktorjem za odlično pripravljenost in kvalitetno podajanje snovi, s čimer so prav vsi pripomogli k uspešnemu poteku in zaključku tečaja.

Vodja tečaja
Jože Bobovnik

Pomembni jubileji

Leta 1759 je botanik **Anton Scopoli**, rudniški zdravnik v Idriji in naravoslovec, prišel na **Grintovec**, leto dni prej, leta 1758, pa se je povzpел na Storžič. Kar 240 let je preteklo od takrat in teh obletnic, predvsem še prvega vzpona na Grintovec, ne bi smeli spregledati. K tem dejanjem so Scopolija privedli znanstveni nagibi in ne predvsem želja, da bi priplezal na vrh.

Tudi prvi pristop na Planjavo ima okroglo obletnico: leta 1793 se je nanjo povzpел grof **Franz Hohenwart**.

Boris Režek je v knjigi »Stene in grebeni« (Založba PZS, 1959) zapisal: »Scopoli in Hohenwart sta izvedla prva pristopa v Savinjskih Alpah, ki ju moremo imenovati turistična.«

Naštejemo naj še nekaj drugih letošnjih okroglih obletnic.

Leta 1823 (od takrat je torej minilo 175 let) je **Ernest pl. Joanelli** dal postaviti triangulacijsko piramido. Leta 1898 je SP SPD zgradila Luško koč na Poljšakovi planini ob poti iz Luč na Ojstrico. Dne 5. septembra 1898 so blagoslovili kapelico na Molički planini. Leta 1903 je **Fran Kocbek** od vseh lastnikov parcel, preko katerih so potekale planinske poti, pridobil dovoljenja za markiranje teh poti. Leta 1913, pred 85 leti, je **dr. Milko Hrašovec** markiral pot iz Žalca v Griže in na Mrzlico ter nazaj v dolino, v Prebold. Leta 1929 je bila otvoritev

Tilerjeve koč v Logarski dolini (Fran Kocbek je v krajih, kjer so bile sekcije podružnice, govoril o izgradnji te koč, 7. oktobra 1924, na primer, v Žalcu), poleg te koč so zgradili še Aleksandrov dom, okupator pa jim je požgal vse objekte. Vojno škodo so ocenili na 3.845.900 dinarjev. Ko smo že omenili Logarsko dolino: pred vojno je bilo tam 290 tujskih postelj, planinci pa so bili glavni nosilci turizma. Dne 1. maja 1953 je bila otvoritev Hrlotovega doma, leta 1968 so napeljali telefon v Logarsko dolino, leta 1963 so začeli elektrificirati Okrešelj. Planinski dom v dolini so morali planinci prepustiti turističnim organizacijam in so si zgradili novo planinsko koč, zdaj pa moramo planinci plačevati, če hočemo v dolino.

Leta 1929 je bil v Celju ustanovljen zimsko športni odsek pod vodstvom **Branka Diehla** in **Adrina Kopinška**. Ob 70-letnici bi bilo prav, da bi planinsko delovanje Branka Diehla potegnili iz pozabe. Dne 26. aprila 1948 je bil na znamenem dachauskem procesu obsojen na smrt in usmrčen. Spomniti bi se morali vsaj njegovih alpinističnih in smučarskih uspehov: eden od pristopov v Mrzli gori se je njega dni imenoval po Diehlu – ali se še vedno imenuje tako?

Dne 6. junija 1948 je bila ustanovna skupščina Planinske zveze Slovenije, 27. januarja 1973 pa je bila ob 25-letnici slavnostna skupščina PZS, na kateri je predsednik **Fedor Košir** poudaril, da je PZS sedanjo organizacijsko obliko dobila leta 1948. Petdesetletnice tega dogodka se ni nihče spomnil.

Franc Ježovnik

Dnevnik »mladega planinca« za prvošolce

Jesenski čas, narava v tisočerih barvah, pa še prijetno sonce so izredna priložnost za vabilo v naravo, ki jo ilirskobistriški planinci namenjajo najmlajšim. Oktobra je mladinski odsek domačega PD povabil na prvi pravi planinski izlet vse prvošolce vseh osnovnih šol v občini; kar poldruga stotnja jih je. Pod vodstvom svojih učitelj, pla-

ninskih mentorjev in prijateljev so obiskali vzpetine nad domačo šolo, kjer so jim prav na planinskem cilju kar se da svečano izročili dnevnik mladega planinca, v katere so si odtisnili tudi že prvi žig prvega planinskega vrha, ki so ga družno osvojili.

Sto prvošolcev iz osnovnih šol v Trnovem in Ilirski Bistrici je 22. in 23. oktobra obiskalo priljubljeni 799 metrov visoki vrh Sv. Ahaca nad Ilirsko Bistrico, in sicer v spremstvu svojih učitelj, planinskih mentorj, s pravim lovcom in starejšim planincem. Lahko verjamete, da je bilo prijetno, poučno in veselo. Sto Dnevnikov »mladega planinca« pa že skupaj s svojimi mladimi lastniki čaka na novi planinski izlet, na novo planinsko doživetje in na nov planinski žig.

Vojko Čeligoj,
Ilirska Bistrica

Obnovljena pristajalna ploščad

Na strehi Kranjske koč na Ledinah je vsakoletno opravilo obnova in pregled pristajalne ploščadi. V letu 1997/98 je bila popolnoma obnovljena in testirana za uporabo in pristajanje tudi večjih helikopterjev Bell 212, 242 in Eurocopter. Ploščad mora biti varna, predvsem za pristajanje v zimskem času, poleti pa – če razmere dopuščajo – pristajajo na odličnem pristajalnem mestu ob Skutinem ledeniku.

Foto: Franc Ekar

500-letnica prvega zapisa vasi Smolnik

Veliko samotnih steza skriva v sebi Polhograjsko hribovje. Ena takih, ki je bila nekoč gotovo zelo shojena, je tudi steza na Smolnik. Krajevno ime Smolnik ima tako rekoč dva pomena. V ožjem je Smolnik hrib s štirimi domačijami nad Veliko in Malo Božno, v širšem pomenu pa k Smolniku sodi tudi nekaj hiš v dolini in zelo znana Polhograjska gora ali Lovrenc, ki slovi po lepem razgledu in redki flori. Tu stoji cerkev sv. Lovrenca, po tradiciji zgrajena na mestu rimskega svetišča boga Heliosa, in je prvič omenjena leta 1526. Kraj nje so naleteli na rimske starine in ostanke predzgodovinskega gradišča.

Vrhnji del hriba Smolnika z dvema domačijama se imenuje Brinovski vrh, ime prebivalcev – Brinovčani pa je zapisano na opornem zidu okrog njihove cerkvice na drugem hribu, na Polhograjski gori. Zid so popravili 1994. leta. Za nekaj desetletij bo kljuboval dežju, vetru, soncu in ljudem, dokler ga spet ne bo načel zob časa. In naslednji rodovi ga bodo spet obnovili – kot se dogaja po večnem zakonu življenja.

Beseda smolnik po Slovarju slovenskega knjižnega jezika pomeni smolnato baklo ali pa tudi nekoč rabljeno smolnato borovo trsko za razsvetljavo. Beseda je bila splošna. Govorili so jo več ali manj po celem slovenskem ozemlju. V vzhodnih slovenskih narečjih pomeni smolnat borov štor. To kaže, da je raslo na Smolniku veliko bora in brinja; tudi danes je borov še veliko. Mogoče tudi, da so se prebivalci ukvarjali z nabiranjem smole, da so jo veliko kuhali. Živo zvezo med pomenom besede smolnik in vasjo je težko dokazati. Bogve, kaj skriva v sebi siva davnina.

Zanimivo je, da ima beseda smolnik v Slovarju slovenskega knjižnega jezika naglas na drugem zlogu: smolnik. S takim naglasom je zapisano tudi ime kraja Smolnik v znamenitem popisu slovenskih krajev in gradov **Heinricha Freyerja** iz leta 1846. To kaže, da je prehod naglasa na prvi zlog novejši jezikovni pojav.

Roman Savnik v Krajevnem lek-

Smolnik

sikonu Slovenije iz 1971. leta opisuje naselje Smolnik kot hribovsko naselje z več kmetijami in zaselki, na katerega je mogoče priti po strmem kolovozu.

Tako je bilo takrat. A tako kot toliko slovenskih krajev so se spremenili tudi ti. Na Smolnik danes pripelje lepa, asfaltirana cesta, ki se odcepi od ceste Polhov Gradec–Črni Vrh, tako da na začetku omenjeno stezo, ki vodi iz doline Velike Božne, vse bolj zarašča grmovje. Le samotne in divjine željan človek se napoti po njej.

Na stezo opozarja takoj za odcepom v Petačev graben in mostom na Mali Božni majhna rdeča tabla. Komaj opazna je pritrjena na drevo. Do Smolnika je tri četrt ure, do Črnega Vrha ena ura in deset minut in do Pasje ravni preko Črnega Vrha dve uri. Človeku, ki ni vajej poti, se zdi, kot da je napis tam pomotoma, saj je svet za kažipotom strm, temačen in poln grmovja. A ni tako. Po nekaj sto metrih hudega vzpona strmina popusti in steza se polagoma vije po pobočju. Nekje iz zemlje rahlo meži voda. Človeka spremlja občutek, da je v pravem alpskem svetu.

Polhograjska Gora zakriva pogled proti Ljubljani in vasem na Barju, ki mu tod okrog pravijo Morost. K občutku oddaljenosti od glasnega sveta pripomore tudi mir. Polhov Gradec je za hribom, cesta, ki pelje na Črni Vrh in je tu in tam vidna skoraj iz ptičje perspektive, pa ni tako prometna. Šumenje Velike Božne in posameznih potokov, ki iz strmine priderejo vanjo, uglušiti red-

ko brnenje avtomobilskega motorja. Polhograjska Gora in hribi na njeni desni so kot na dlani.

Pogled proti vrhu zakriva strmo skalovje. Steza, ki je ponekod komaj opazna, še sreča, da so markacije dobro vidne, vodi čez prepadne drčce na drugo stran hriba, kjer se odpre pogled proti Petačevem grabnu in domačijam, raztresenim pod stožčastim, gozdnatim Toščem. Tu se razprostira eden v Polhograjskem hribovju najbolj zapuščenih zaselkov – Selo nad Polhovim Gradcem. Posamezne samotne domačije so si skrčile svoj kos zemlje sredi gozdov. Divjad in druge gozdne živali imajo tu mir, razen če jih ne plašijo lovske puške. Skalnata Grmada s cerkvico sv. Uršule v njenem zavetju je bolj na desni. Steza se zdaj razcepi, ena vodi naprej in kot obroč oklepa hrib, kjer že v poznih zimskih dneh izpod snega pokuka beli teloh. Ko ta v večini odmre, zacveti na severovzhodnem delu Smolnika nad Petačevim grabnom še blagajana. Druga steza se naravna po z borovci poraslem hrbtu, pokritej z blazinami resja. Kakšen pogled mora kazati ta podoba spomladi, ko se vijolična barva resja preliva z modrino neba in umirja ob zamolko zeleni barvi temnih borovcev! Ob poti se vije viharik. Korenine ga še drže pokonci in gole, suhe veje se stegujejo proti nebu. Kot roke, ki bi kaj prosile. Pred letom je bil nedaleč stran še eden. Danes samo še na tleh trohneči les spominja nanj. Koliko trudnih in lahkotnih nog je skozi stoletja šlo tod mimo v dolino 559

ali iz nje! Kríži in težave so jih spremljale, a tudi malce veselja in razposajenosti so jim dali ti lepi, a odmaknjeni kraji – pa je bilo lažje živeti. In silna, neuničljiva volja vztrajati, kljubovati naravi in ljudem je bila v njih.

Steza postane položna. Visoka prapot zakriva njeno tanko smer. Počasi se razširi v kolovozno pot. Gozd se zredči in pokažejo se prve strme košenine, od koder posamezne vodoravno speljane poti služijo za odvoz sena. Pogled proti Polhograjski Gori, Setniku in Koreni zajame tri cerkvice: sv. Lovrenca na Gori, sv. Martina na Setniku in sv. Mohorja in Fortunata na Koreni. Pot pripelje v vas.

Smolnikarji so prijazni in podjetni ljudje. Nove hiše, okrašene z rožami na oknih in otroški vrišč kažejo, da vas živi. Natanko pet stoletij se že prebija skozi čas. 1498. leta je bila prvič omenjena v zgodovinskih virih, v urbarju Polhov Gradec. Ta sestavek je napisan ob tej priložnosti.

Milka Bokal

MK PZS ima nove vodnike

Od 1. do 4. 10. 1998 je bil na Vodnih tečaj za vodnike PZS kategorije B v organizaciji MK PZS.

Vodstvo tečaja so sestavljali **Franc Gričar** (vodja tečaja), **Stane Jablanšek** (tehnični vodja) in **Dar-ko Bernik** (inštruktor – pripravnik). Tečaja se je udeležilo 14 kandidatov, eden pa je opravljal samo izpit.

Prilavnik za vodnike PZS kategorije B so postali **Marko Biščak** iz PD Postojna, **Stanko Gašperič** iz PD Rečica ob Savinji, **Andreja Godler** iz PD Horjul, **Rajko Jurgec** iz PD Majšperk, **Leopold Kavkler** iz PD Poljčane, **Tomaž Kocjan** iz PD Novo mesto, **Peter Kokošinek** iz PD Velike Lašče, **Jernej Mrak** iz PD Žirovnica, **Slavica Pavlin** iz PD Ljubljana Matica, **Maša Poljanec** iz PD RTV Ljubljana, **Marjan Planinc** iz PD Majšperk, **Valentina Posega** iz PD Postojna, **Miran Smolej** iz PD Majšperk, **Mateja Vidmar** iz PD Intel Servis in **Rajko Kučič** iz PD Železničar Ljubljana.

Vsem novim pripravnikom čestitam za uspešno opravljen tečaj in želim obilo uspeha pri vodenju.

Vodja tečaja
Franc Gričar

Gasilska slika, ki je že zgodovinska: to je bilo prvo veselo družabno srečanje mladih planincev zahodne Dolenjske pri Sveti Ani.

Veselo srečanje pri Sveti Ani

Za mlade planince, ki hodijo v osnovno šolo v Dobropolju, Kočevju, Loškem potoku, Ribnici in Velikih Laščah, je Meddruštveni odbor Dolenjske, kamor sodijo planinska društva iz teh krajev, 26. septembra pri Sv. Ani pripravil veselo srečanje. Ker je postajalo vse očitnejše, da se člani mladinskih odsekov iz teh planinskih društev ne poznajo, so organizirali veselo družabno srečanje z zabavnimi, tekmovalnimi in štafetnimi igrami. V Ribnici so se zbrali 104 mladi planinci, ki so skupaj s spremljevalci odšli na Sveto Ano na Mali gori. Po prihodu na goro in po okrepcilu so se najprej v petju pomerile ekipe iz Kočevja, Loškega potoka, Ribnice in Sodražice, zatem so se šli vsi skupaj »telefonček«, nato so iskali skrito geslo, zatem so v štafetnem teku z zavezanimi nogami in s skodelicami vode v rokah poskušali čim hitreje in s čim manj polite vode priti na cilj.

Ker je srečanje vsestransko uspelo, so se odločili, da bodo takšne družabne igre postale vsakoletne in tradicionalne, najverjetneje pa bodo vsako leto konec septembra kot uvod k novemu šolskemu letu in obnovljenemu delu v planinskem krožku.

Zdenka Mihelič

Zahvala

Z velikim veseljem in zadovoljstvom sporočam, da sem spet lastnik in posestnik višinomera, ki sem ga izgubil in po katerem sem spraševal v 9. številki Planinskega vestnika. Zahvaljujem se najditelju **Francu Rihtarju**, po domače Markušu, kmetu iz Kumena 71, ki mi ga je po najdbi seveda takoj vrnil.

Franc Pačnik,
Lovrenc na Pohorju

Predavanja Vikija Grošlja

Poleg predavanj K2, 10 x 8000, Najvišji vrhovi kontinentov in Antarktika je **Viki Grošelj** za letošnje sezono pripravil še novo predavanje z naslovom Manaslu – gora smrti, zmagovalja in spomina. V njem govori o svojih treh srečanjih s to 8156 metrov visoko goro v Himalaji, na kateri se je leta 1983 ponesrečil takrat najuspešnejši slovenski himalajec **Nejc Zaplotnik**.

Predavanja lahko naročite na naslovu: Viki Grošelj, Justinova 8, 1210 Šentvid, tel.: 061/152-12-93

Mali oglasi

Na poti pod planino Šijo na Košuti je bila najdena moška zapetna ura s posvetilom. Gospod Miran, ki jo je dobil pred štirimi leti od svojih kolegov v delavnici, jo dobi, če pokliče 061/554 955 ali 041/672 624.

RAZPIS

ZA TEDNE TURNE SMUKE 1999

Vodniški servis Izidor pri Mladinski komisiji PZS prireja
tedne turne smuke med

30. januarjem in 6. februarjem
6. in 13. februarjem ter
13. in 20. februarjem.

Udeleženci tednov turne smuke (v nadaljevanju TTS) imajo bazo na Komni, na Planini na Kraju.

Program je namenjen vsem tistim, ki se s turno smuko že ukvarjajo, pa bi želeli s strokovnim vodstvom presmučati tudi tiste turne smuke, na katere se morda sami ne bi podali. V okviru programa bodo organizirani nekateri daljši in zahtevnejši turni smuki. Dobrodošli so tudi gorniki, ki nimajo veliko zimskih izkušenj. Zanje bodo organizirane manj zahtevne ture. Program je posebno primeren za tiste gornike, ki bi radi pridobili dovolj izkušenj za uspešno sodelovanje na zimskih vodniških tečajih PZS.

Poleg organiziranih turnih smukov program vsebuje še učenje osnov turnega smučanja, seznanitev z osnovami zimske alpinistike, sankanje, nočno smučanje ob polni luni in seveda sedem dni prijetnega bivanja v domači planinski koči, ki je rezervirana le za udeležence TTS. Udeleženci bodo deležni sedemdnevne popolne oskrbe (tudi malice za na ture) in strokovnega vodstva izkušenih mladinskih planinskih vodnikov in planinskih inštruktorjev. Udeleženci bodo lahko vsakodnevno izbirali med programskimi možnostmi. Program se bo prilagajal željam udeležencev ter vremenskim in snežnim razmeram.

Pogoj za udeležbo je znanje smučanja na urejenem smučišču, starost 18 let ter turno-smučarska oprema (smuči, palice, turnosmučarske vezi, psi in srenači), dereze, cepin, nahrbtnik z nastavki za smuči, spalna vreča, čutara, primerna obleka in ostala osebna oprema. Udeleženci si lahko pri organizatorju sposodijo cepin in dereze. Pred začetkom TTS bo sestanek, na katerem se bodo udeleženci in vodstvo pogovorili o natančnem poteku in opremi.

Število mest je omejeno na 20 za vsako izmeno.

Cena je 30.000 SIT, za dijake in študente pa le 25.500 SIT. Plačilo je lahko v več obrokih.

Informacije:

(064) 622 229 (Matjaž Hafner)

(061) 653 784 (Katja Godec)

Mladinska komisija pri PZS
Vodniški servis Izidor

PLANINSKI KOLEDARJI 1999

ZA LETO 1999 STA V PRODAJI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

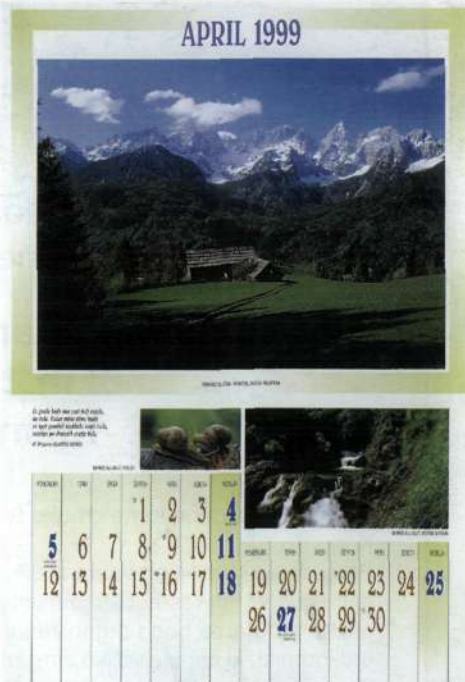
SKRITE ŠTEJ GORA ZAKLADE

Glavni motivi 12 koledarskih listov so naš gorski svet od Štajerske prek Gorenjske in tja do Primorske, na 24 dopolnilnih posnetkih pa so biseri iz narave in naravi prilagojene človekove dejavnosti. Na zadnjem listu so v slovenščini in angleščini opisani posamezni predeli naših gora.

Posebna vrednost so pesmi o gorah, naslovna Prešernova pa je dala naslov tudi koledarju.

Format je pokončen 33 x 48 + 5 cm (za dotisk), koledar je vložen v papirnato vrečko.

Cena je 700,00 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5 % davek. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15, 20, 25 in 30 %.

svečan **FEBRUAR 1999** february

Priljubljen - Monday	Trdnik - Tuesday	Trdnik - Wednesday	Črna - Thursday	Priljubljen - Friday	Sreda - Saturday	Priljubljen - Sunday
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

V NAROČJU GORA

To je avtorski koledar priznanega planinskega fotografa Petra Janežiča. Ob odličnih posnetkih ga odlikuje razviden koledarski del s prazniki, luninimi menami itd. ter z imenskim koledarjem na zadnjem listu. Koledar dopolnjuje 24 manjših foto-grafskih posnetkov ter preglednica preteklega in prihodnjega meseca. Je odlična kombinacija umetniškega in poslovnega koledarja.

Format je dvojen, torej 42 x 30 cm, v visečem položaju 42 x 60 + 5 cm dodatka za dotisk.

Cena je 750,00 SIT za izvod. V ceni ni vračunan 5 % davek. Popusti ob nakupu večje količine 10, 15, 20, 25 in 30 %.

Vabimo Vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let delamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave ter dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri g. Franju ZUPANČIČU, (tel.: 061/134 30 22 ali 134 30 23 / interna 201, fax: 061/13 22 140) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

DVORŽAKOVA 9, 1000 LJUBLJANA
PRIPOROČAMO SE ZA NAROČILO